

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

KATEDRA TEORIE KULTURY - KULTUROLOGIE

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mgr. Zuzana Vernerová

SUBURBANIZAČNÍ VLIVY V ČESKÉ REPUBLICE

Ideál bydlení mladé generace

SUBURBANISATION IMPACTS IN THE CZECH REPUBLIC

The young generation ideal housing

Děkuji PhDr. Miloslavu Lapkovi, Csc. za pozitivní motivaci a jeho přínosné přednášky.

Děkuji také své rodině a blízkým za cennou podporu a trpělivost během studia.

„Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze dne

podpis

Abstrakt

Zuzana Vernerová

SUBURBANIZAČNÍ VLIVY V ČESKÉ REPUBLICE

Ideál bydlení mladé generace

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, katedra teorie kultury (kulturologie),
Rigorózní práce, 111 stran, 2013

Rigorózní práce se pokouší o holistický přístup k tématu vztahu člověka a krajiny skrze novodobý fenomén suburbanizace, na který hledí optikou kulturologie a ekologie. Sleduje koncepci trvale udržitelného rozvoje, jeho vývoj a urbanistický vliv. Teoretická část práce se věnuje částečně historickému, kulturnímu a názorovému pozadí vztahu člověka a krajiny se zaměřením na rozvoj měst, urbanizaci, a jejich rozvolňování, suburbanizaci. Empirická část mapuje postoje mladé generace k bydlení a vztah ke krajině formou případové studie. Na vzorku 360 respondentů ze všech krajů České republiky se snaží vysledovat ideál bydlení dnešní mladé generace a na jeho základě odhadnout možný vývoj suburbanizačních trendů. Zkoumá pohled mladých lidí na závažnost aktuálních jevů, spojených s prostorovou expanzí měst a městského typu zástavby.

Klíčová slova: suburbanizace, trvale udržitelný rozvoj, krajina, kultura a příroda, ideál bydlení

Abstract

Zuzana Vernerová

SUBURBANISATION IMPACTS IN THE CZECH REPUBLIC

Young generation attitude to the ideal habitation

Faculty of Arts, Charles University in Prague, Department of Cultural Studies,
Rigorous Thesis, 111 pages, 2013

The Rigorous Thesis deals with holistic approach to the relation between human and landscape explored through the modern phenomenon of suburbanization from the culturological and ecological point of view. The major discussed topic contains the concept of sustainable development, it's evolution and urban impact. The teoretical part observes historical and cultural background of the relation and analyses closely the expansion of cities, urbanization, decentralization, and suburbanization. Second part surveys the young generation attitude to the ideal habitation issue and their relation to landscape by case study. The main task is to find out the opinion about the magnitude of the city and suburb areas growth. Besides the current young generation ideal of housing question, the sample of 360 respondents from all regions of the Czech Republic estimates possible development of future suburbanisation trends.

Key words: suburbanisation, sustainable development, landscape, culture and nature, ideal housing,

Obsah

Abstrakt	4
Abstract	5
1. Úvod	8
2. Počátky suburbanizačních jevů	10
2.1. Proces urbanizace	10
2.2. První koncepty zahradních měst	12
2.3. Návrhy zahradních měst po Howardovi	14
2.4. Poválečný vývoj na území České republiky očima Emanuela Hrušky a Ladislava Žáka	15
3. Současný vývoj suburbánní zástavby	20
3.1. Interakce mezi novou a původní zástavbou a jejich obyvateli	21
3.2. Charakter nové výstavby	21
3.3. Prostor jako vzácný zdroj, hrozba unifikace	23
3.4. Dopravní situace	24
3.5. Ecovillage, co- housing	26
3.6. Rebound effect	27
4. Krajina	28
4.1. Vnímání krajiny a její využívání	31
4.2. Paměť krajiny	32
4.3. Změny ve využití půdy, degradace zemědělství	33
4.4. Nové způsoby využití krajiny	36
5. Komerční suburbanizace	38
6. Trvale udržitelný rozvoj, nebo život ?	41
6.1. Trvale udržitelný ústup	46
6.2. Technologie – nová naděje ?	47
6.3. Příroda, kultura	48
7. Případová studie ideál bydlení mladých lidí	50
7.1. Metodologie	50
7.2. Hypotézy	51
7.3. Tvorba internetového dotazníku	52
7.4. Postoje mladé generace k bydlení a vztah ke krajině	53
7.5. Vyhodnocování	55
8. Výsledky případové studie ideál bydlení u mladých lidí	57
8.1. Věkové zastoupení v případové studii	57

8.2.	Zastoupení pohlaví v případové studii	58
8.3.	Místo bydliště respondentů	58
8.4.	Současný typ bydlení respondentů	61
8.5.	Právní vztah respondentů k současnému bydlení.....	61
8.6.	Budou mladí lidé v blízké době hledat bydlení?.....	62
8.7.	Ideál bydlení mladých lidí.....	63
8.8.	Názory na šíření měst v případě potenciální osobní zainteresovanosti respondenta	65
8.9.	Závažnost suburbanizačních jevů.....	66
8.10.	Dojížďková vzdálenost	69
8.11.	Preference způsobu dopravy.....	70
8.12.	Dostupnost ideálního bydlení.....	71
8.13.	Požadavky na infrastrukturu v místě bydliště	73
8.14.	Potřeba přírodních struktur v okolí bydliště.....	77
8.15.	Vizuální hodnocení logistického areálu a rozestavěné plochy rodinných domů.....	79
8.16.	Ověření hypotéz	86
9.	Závěr.....	88
	Zdroje	92
	Seznam obrázků	96
	Seznam grafů a map.....	96
	Přílohy	97

1. Úvod

Rigorózní práce *Suburbanizační vlivy v České republice* s podtitulem *Ideál bydlení mladé generace* navazuje na diplomovou práci *Rurální a urbánní kultura v rámci suburbanizace a trvale udržitelného rozvoje* a je v podstatě jejím rozšířením. Snaží se rozvést původní tematický okruh a kulturologickým pohledem dále zkoumat témata člověk a krajina, potažmo kultura a příroda, nebo v původním názvu uváděný - leč opomíjený - trvale udržitelný rozvoj. Nedostalo se mu téměř žádného prostoru, ačkoliv s daným tématem úzce souvisí. Kritérium trvalé udržitelnosti jistě poznamená budoucí tvář měst, jejich prostorové uspořádání. Jak se dále budou vyvíjet města? Budou si ještě moci dovolit hýřit prostorem, cennou půdou?

Suburbanizační trendy jsou v přímém rozporu k ideje trvalé udržitelnosti, alespoň v jejich dnešní a nedávné podobě. Myšlenka trvale udržitelného rozvoje se věnuje šestá kapitola, mapuje její genezi, formy a urbanistický vliv. V případové studii *Postoje mladé generace k bydlení a vztah ke krajině* jsem se snažila prostřednictvím on-line dotazníku oslovit mladé lidi do 35 let. Na základě vykreslení ideálního typu bydlení dnešní mladé generace a jejich dalších preferencí pak nastínit možný vývoj trendu rezidenční suburbanizace. Neméně důležitým cílem bylo zjistit, do jaké míry současná generace potřebuje ke svému spokojenému životu blízkost přírody v jakékoliv podobě. Uvedla jsem například parky, odpočinkové městské zóny, volnou krajinu. Jako dílčímu tématu se krajině věnuji více. To, jak se změnil vztah člověka ke krajině, se totiž odráží nejen v prostorovém šíření měst, ale i v našem životním stylu. Nemalá část lidí chápe krajinu a celkově přírodu jako protiklad města. Není s ní v každodenním kontaktu, žije v umělém prostředí, kde se možnosti zdají neomezené a člověk na krajině nezávislý. Snaha být jí blíže, dojem zdravého bydlení a klidného života, jí pak dál a dál ukrajuje. Potřeba volné krajiny nejspíše přetrvává v každém z nás a je jen na nás, jak šetrně s krajinou budeme hospodařit. Na rozdíl od dřívějších zemědělců nejsme zcela závislí na lokální produkci a úživnosti krajiny, nebo aspoň ne tolik jako na vzdálených ropných vrtech. Proto mě zajímalo, jestli respondenti úbytek volné krajiny pociťují jako problém a jak závažný, jestli si uvědomují důsledky rozsáhlé zástavby půdy. Co se jim vybaví při pohledu na logistický areál či rezidenční horečkou zachvácenou vesnici poblíž Prahy?

Práce se pokouší o holistický přístup k tématu vztahu člověka a krajiny skrze novodobý fenomén suburbanizace. Text neaspiruje na výklad vývoje urbanismu, okolnosti jsou spíše uváděny jako přehled k tématu, předzvěst dnešních poměrů. Spíše se na něj snaží hledět optikou kulturologie a ekologie. Zmapovat názory, zda člověk do krajiny patří nebo ne či tolik diskutovanou dichotomii příroda - kultura. První část práce se tedy věnuje částečně historickému, kulturnímu a názorovému pozadí vztahu člověka a krajiny se zaměřením na rozvoj měst, urbanizaci, a jejich rozvolňování, suburbanizaci.

Druhá část je zaměřena více empiricky, na data získaná z případové studie a pokus o jejich interpretaci.

2. Počátky suburbanizačních jevů

2.1. Proces urbanizace

V historii lidstva se setkáváme se dvěma opravdu zásadními revolucemi, které navždy ovlivnily podobu současného světa. Neudály se najednou, v konkrétním roce, jak tomu u jiných historických revolucí bývá. Ta první, neolitická, přinesla člověku usedlý způsob života a možnost hromadění majetku. A nejen to, rozvoj zemědělství umožnil růst lidské populace, která už nebyla odkázaná pouze na lov a sběr. Díky větší výnosnosti se na produkci potravy nemuseli podílet všichni členové, což vedlo k rozvoji řemesel a postupné diferenciaci společnosti. Novinkou bylo dlouhodobé osídlení jednoho místa a s ním i akumulace majetku, podporující šíření obchodu, růst osad v města. Zemědělství podnítilo zásadní změny v oblastech hmotného, duchovního i sociálního vývoje lidstva. Druhá z revolucí, jež způsobila dalekosáhlé změny, byla průmyslová revoluce v 19. století. To bývá označováno za období největšího růstu měst, urbanizace.

S nástupem industrializace bylo ve městech zapotřebí stále větší koncentrace pracovních sil. Během 19. století nastává vlna migrace venkovského obyvatelstva do měst. V počátcích se tak zvaní „kovorolníci“ žijí částečně ještě i zemědělstvím, v pozdějších fázích převládá nezemědělský charakter.

Většina evropských měst se původně vyvíjela ze své středověké koncepce nabalováním zástavby kolem hradů, představující vlastně první předměstí. Tento jev je typický pro území České republiky, Praha je příkladem tzv. rostlého města. Růst předměstí starověkých a středověkých měst bývá někdy označován za prvotní suburbanizaci. (Ouředníček, 2002)

Vraťme se ale zpět k průmyslové revoluci 19. století. Města byla vystavena nebývalému náporu přistěhovalců, masové migraci obyvatelstva za prací, se kterou se musela vyrovnávat poměrně rychle. „V roce 1850 žilo na světě ve městech nad 10 000 obyvatel dvakrát tolik lidí než v roce 1800 a dnes počet obyvatel těchto měst je více než desetinásobný proti roku 1850. V Evropě žilo v roce 1800 ve městech nad 100 000 obyvatel něco přes 5 miliónů, o padesát let později 13 miliónů, v roce 1900 již 50 miliónů a o 50 let později 120 miliónů obyvatel.“ (Hrůza, 1965)

Města reagovala likvidací středověkých hradeb a následným vznikem nových obytných a průmyslových předměstí, nádraží. S novými dopravními a výrobními technologiemi – železnice,

parní stroj - se rozvinula těžba s navazujícím průmyslem, iniciující nový typ osídlení: hornické, dělnické, těžařské obytné kolonie, zpočátku provizorní, pak trvalého charakteru. (Baše, 2006)

Venkov se musel potýkat s odlivem lidí do měst a s rostoucím znečištěním, jak je tomu dodnes. Vzniklé dělnické čtvrti evropských velkoměst neodpovídaly hygienickým ani estetickým požadavkům. Rodí se první myšlenky, jak vrátit lidi do přírody. U některých autorů je preferována rekreace mimo město, plnící ozdravnou funkci, jiní přemýšlejí, jak stvořit bydlení splňující kritéria městského stylu života a zároveň čistého prostředí. Tehdejší koncepty rozvolňování městské zástavby ale počítaly s vhodně zařízenou hromadnou dopravou, s veřejnými prostory i pracovními příležitostmi přímo v místě bydliště.

V českých zemích datujeme počátky industrializace do 30. let 19. století. Uvádí se, že v roce 1800 bylo na našem území 377 měst, 476 městysů, 15 201 vesnic. V roce 1831 už mělo status města 406 obcí, existovalo 189 předměstí, 456 městysů a 15 654 vesnic. Do období 1850/1 se počet měst zvýšil na 412 a počet všech sídel z 16 705 na 16 846. (Baše, 2006) V krajině se objevují nové, prostorově výrazné, stavby pro výrobu a skladování, těžební zařízení, železniční trati a nádraží. S rozvojem dopravy, nejprve kolejové, se mění sídla v širším spádovém okruhu měst, lze tedy již hovořit o suburbanizaci. Trend se výrazněji projevuje nejprve v Anglii, poté se šíří Evropou a v USA graduje v masový proces. (Baše, 2006) Koncem 19. století se Evropou šíří myšlenka zahradních měst jako samostatných komplexních celků, zpočátku určených bohatším vrstvám.

Krátce k představě o vývoji urbanizačního procesu během dvacátého století. Příliv městského obyvatelstva se příliš nesnížil. V zemích EU žije ve městech 62% obyvatel, ale celkově v městském typu zástavby 82% obyvatel. Ještě v roce 1900 to bylo pouze 6% obyvatel. (Cílek & Baše, 2005)

Předchozí text se zabýval okolnostmi urbanizace v Evropě, pro představu o vývoji měst během 20. století ve světě uvádím tabulku převzatou z reportu komise stanovené Valným shromážděním OSN *World Commission on Environment and Development* z roku 1991. Ukazuje obrovský populační růst od 50. let do 80. a 90. let 20. století a odhaduje stav v roce 2000. Ten je místy nadhodnocený, nebo špatně ověřitelný, ale v některých případech i poměrně zdařilý.

Příklady rychlého populačního růstu velkoměst třetího světa

Velkoměsto	1950	Počet obyvatelstva (údaje v miliónech) (poslední údaj)	Projekce OSN pro rok 2000
Mexiko	3,05	16,0 (1982)	26,3
Sao Paulo	2,7	12,6 (1980)	24,0
Bombaj	3,0 (1951)	8,2 (1981)	16,0
Jakarta	1,45	6,2 (1977)	12,8
Káhira	2,5	8,5 (1979)	13,2
Dillí	1,4 (1951)	5,8 (1981)	13,3
Manila	1,78	5,5 (1980)	11,1
Lagos	0,27 (1952)	4,0 (1980)	8,3
Bogotá	0,61	3,9 (1985)	9,6
Nairobi	0,14	0,83 (1979)	5,3
Dar es Salaam	0,15 (1960)	0,9 (1981)	4,6
Chartúm	0,18	1,05 (1978)	4,1
Ammán	0,03	0,78 (1978)	1,5
Nouakchott	0,0058	0,25 (1982)	1,1
Manaus	0,11	0,51 (1980)	1,1
Santa Cruz	0,059	0,26 (1976)	1,0

Tabulka č. 1: Příklady rychlého populačního růstu velkoměst třetího světa. (WCED, 1991)

2.2. První koncepty zahradních měst

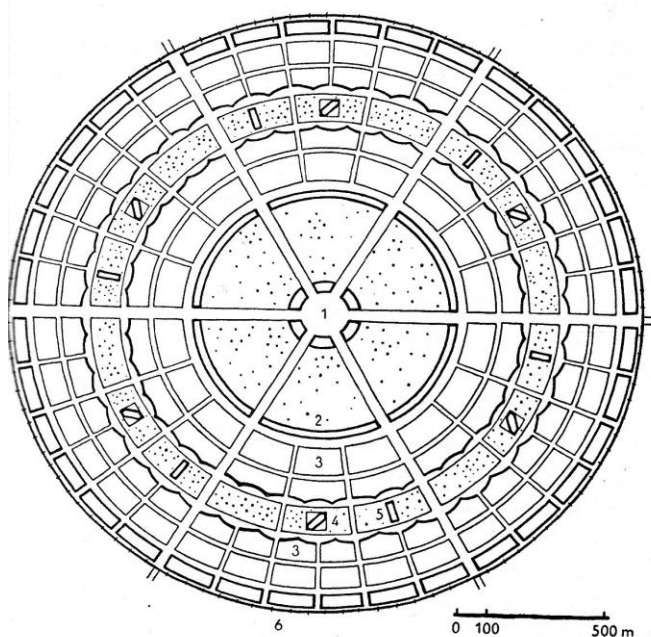
Roku 1898 vychází první vydání knihy E. Ebenezera Howarda s formulací koncepce zahradních měst. Jedna z prvních předzvěstí zahradního města se objevuje už v díle francouzského architekta Claude - Nicolas Ledoux v podobě ideálního města oválného půdorysu s volným zastavěním budov v zahradách. Až Howard však přichází s ucelenou vizí zahradních měst, snaží se překonat rozdíl mezi městem a venkovem. (Hrůza, 1965)

Podle Howardovy představy by se ve středu jakýchsi satelitních prstenců nacházelo město pro 58 000 obyvatel, na něž by navazovalo 6 jednotlivých měst pro 30 000 obyvatel. Zdůrazňuje obklopení měst zelenými pásy a hlavně výborné dopravní propojení mezi sebou. Maximální vzdálenost od „centra“ by byla 10 mil. Půda by měla být ve společném vlastnictví, každé jednotlivé město osobité, přestože součástí širokého, uváženého plánu. Každý obyvatel by žil v obou městech – menším i ústředním a využíval by všech výhod velkého a krásného města i života na venkově. (Hrůza, 1965)

Žádné město přesně podle Howardova ideálu nevzniklo. Jeho odkaz spočívá spíše v myšlence konceptu město – venkov, umožňujícím zdravé bydlení v blízkosti přírody, klid, dostatek

soukromí samostatného obydlí, a zároveň není ochuzen o výhody městského života. V tomto ideálním případě je myšleno na propracovaný dopravní systém, který nijak nesnižuje kvalitu okolního bydlení ani pohodlí cestujících. Právě v tomto bodě – pomineme-li estetické hledisko prvních satelitních městeček v České republice 90. let 20. století – se realita v našem prostředí značně lišila. Díky neúplné či zcela chybějící infrastruktuře byla většina novousedlíků nucena k používání individuální automobilové dopravy. Ta ve výsledku nepřinesla větší pohodlí, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale naopak ztrátu času ve vzniklých dopravních zácpách a znehodnocení vytouženého klidného, přírodního prostředí pro život.

Oproti Howardově vizi také česká varianta postrádala veřejné budovy a zásadně se lišila hlavně malými rozparcelovanými plochami v soukromém vlastnictví, chybějícími pásy zeleně či absencí veřejného prostoru. Ani město, ani venkov.

Obrázek č. 1: Koncept zahradního města, autor Ebenezer Howard, 1898 (Hrůza, 1965)

1- ústřední park s veřejnými budovami (radnice, koncertní síň, divadlo, knihovna, nemocnice); 2- křišťálové paláce určené pro promenády; 3- obytné zastavění; 4- škola; 5- kostel; 6- průmysl.

2.3. Návrhy zahradních měst po Howardovi

Roku 1902 Raymond Unwin a Barry Parker přišli s koncepcí města bohatého na zeleň, se zástavbou rodinných izolovaných nebo řadových domů. V roce 1908 vzniklo poblíž německých Drážďan městečko Hellerau, uváděné jako nejbližší myšlenka Howarda. Krátce po první světové válce bylo nedaleko Londýna založeno městečko Welwyn podle projektu Louise de Soissons.

Od původní Howardovy myšlenky se koncepce satelitních měst značně liší, on sám se bránil znehodnocování krajiny i nekvalitnímu provedení, které jen zneužívá dobrého jména „zahradních měst“ pro svůj zisk. Odkaz zahradních měst se projevil i ve Francii v termínu „cités-jardins“, kde převážně vznikají spíše zahradní předměstí. (Hrůza, 1965)

Objevují se i zcela radikální teorie jako úplné rozplynutí měst do krajiny, kde by nebyla tvořena žádná síť se sídelními jádry, pouze menší osady, které se dále rozplývají do sítě jednotlivých domů. Jedním ze zastánců „ráje bez měst“ byl například německý architekt 20. let 20. století Bruno Taut.

Po Howardově konceptu byla rozpracována ještě řada teoretických schémat, v zásadě se však začaly rozlišovat satelity s vlastními pracovními příležitostmi a ty bez nich, pouhé noclehárny. Dále je zdůrazňován význam zelených pásů kolem měst. Jak někteří dobře odhadli, budou sloužit nejen k rozvoji sportovních, relaxačních a zemědělských aktivit, ale v budoucnosti také rozvoji dopravy, jejíž intenzitu si zatím netroufají odhadnout. Uvažuje se o plně vybavených satelitech, poskytujících možnost zaměstnání a snižujících tak velké nároky na dopravu (například Američan Robert Whitten).

Německý urbanista Paul Wolf přichází s myšlenkou seskupování satelitů do skupin po třech a více s návazností na jeden průmyslový obvod.

Satelitní města dle něj „budou řešena tak, že se nedaleko železnice založí najednou 3-4 zahradní města podle Howardova vzoru se zastavěním 1/3 území a ponecháním 2/3 pro zemědělství. Tím vznikne naráz velkoměsto pro 100 000 obyvatel. Skupina 3-4 měst bude mít uprostřed společné společenské centrum s veřejnými budovami, divadlem, lidovým domem, kinem atd. Tyto nové útvary by tedy slučovaly výhody velkoměsta s přednostmi měst malých. (...) Pracoviště a průmysl jsou situovány na východě ve směru převládajících větrů.“ (Hrůza, 1965)

Zhruba v polovině 20. století se formují dva typy satelitů a to anglické a skandinávské. V Anglii jsou městečka řešena ve větší vzdálenosti od mateřského města, v případě Londýna 40-50 km a mají funkci spíše samostatného sídelního útvaru. Oproti tomu v okolí Stockholmu, Helsinek a Osla je vzdálenost satelitů jen 10-20 km. Jsou to poloautonomní městské obvody s větší mírou pouta k mateřskému městu, než je tomu v případě anglické koncepce.

2.4. Poválečný vývoj na území České republiky očima Emanuela Hrušky a Ladislava Žáka

Na našem území byla zakládána zahradní města spíše jako městské čtvrti, nebo jako obytné kolonie rodinných domků, které se však spíše snažily maximálně využít stavební prostor. Původně tak vznikly pražské čtvrti Ořechovka, která je skutečně odkazem myšlenky Howarda, dále pak Hanspaulka, jižní část Vinohrad, Spořilov, či názvem napovídající Zahradní město poblíž Hostivaře. V dnešní době všechny tyto zmíněné oblasti patří do vnitřního města a jsou výborně obslouženy hromadnou městskou dopravou. Typické kolonie dělnických domků vznikaly přímo poblíž pracoviště, velkých závodů, jak tomu bylo třeba ve Zlíně v případě Baťových závodů.

V poválečných letech se poukazuje na rozrůstání měst jako takových, prostřednictvím vilových čtvrtí bez důkladného plánování a také na trend chataření. Krajina prochází rychlými změnami v podobě rostoucích měst, chatových osad, regulace toků a kolektivizace zemědělství a protichůdné parcelace půdy pro nové stavby. Změny jsou podle některých odborníků tak rychlé a neuvážené, že se s nimi krajina bude vyrovnávat dlouho. Krajina, sloužící v příliš nezměněné středověké koncepci osídlení a hospodaření, se najednou prudkými zásahy do samého fungování mění. *„A prostředí, krajinný prostor byl zharmonisován se zašlým kulturním stavem; svou faktickou ani estetickou kapacitou nestačí ono prostředí - vytvořené staletým soupůsobením živých sil - pojmout nový přírůst.“* (Hruška, 1946)

Podle mého názoru určitě stojí za povšimnutí dvě osobnosti poválečné architektury – Emanuel Hruška, urbanista a pedagog, který stál u zrodu českého územního plánování, a Ladislav Žák, architekt s výtvarným vzděláním, jenž zavedl kritérium obytnosti krajiny. Není zde záměrem nadhodnocovat význam jejich prací a svěřovat jim větší roli v teorii urbanismu, než měli. Práce Emanuela Hrušky, kterou zde uvádím, údajně stojí na konci jedné z fází jeho myšlenkového vývoje a navíc i vývojové linie české teorie architektury tehdejší doby. Zaujmu ale svým

nadčasovým charakterem a v jistém smyslu i předvídavostí. Dnešní čtenář některé z jejich poznatků vyhodnotí s tak velkým časovým odstupem přinejmenším jako prozíravé. Zároveň poslouží k zamyšlení nad tím, jak velkou změnou naše krajina od té doby prošla. V současnosti se nikdo nepozastaví nad stavbou nových komunikací či elektrických vedení. Ta už v podstatě ani nevnímáme. Jak asi vypadala krajina před učesáním vodních toků do rovných linek nebo kolektivizací?

Město 19. století údajně přerostlo svůj vnitřní staletý řád stavbou několikapatrových předměstí a jeho rozklad vrcholí bujením do krajiny. To mají na svědomí především rodinné domky. *„Jestliže technická díla a industrializované hospodaření naší doby vnášejí veliké měřítko do krajiny, tak naopak naše soudobá stavební produkce – dosud převážně individuální rodinného typu - měřítko drobí; ztratili jsme smysl pro přirozené krajinné měřítko; není synthetické plánové představy; soudobá parcelace půdy a individuální drobení stavební produkce vnáší do krajiny trpasličí měřítko.“* (Hruška, 1946)

V dnešní době jsou pozemky kvůli lepší cenové dostupnosti drobeny na nejnужnější část, která je schopna pojmout rodinný domek s malou zahradou, neposkytující nadměru soukromí. Přirozené krajinné měřítko již téměř vymizelo, i nadále jsme svědky paradoxu měřítka gigantického a trpasličího. Hruška varuje před přehnaně rychlým růstem, argumentuje nevyzrálostí tehdejší doby, doby bez řádu, vnitřního klidu. I první satelitní města v 90. letech 20. století vznikala poněkud živelně, vzhledem k tomu, že územní plán byl teprve v počátcích a v některých obcích vznikal rovnou s přičiněním developerů.

Koncepce zahradního města se u Hrušky jmenovitě neobjevuje, ale řešení vidí v překonání periferií jako prostoru navrácenému rekreaci a odpočinku v zeleni a za tímto zeleným izolačním pásem zakládání satelitních sídlišť. Zároveň připouští, že růst nelze ponechat neusměrněnému tlaku.

Hruška volá po přetvoření krajiny v prostředí nové technicko-sociální kultury a navrácení jejího zdravého stavu. Je podle něj potřeba poznat historický stav rozložení osídlení, porostů i kultivace v naší krajině a pak teprve hledat nová řešení. Je si vědom, že se k minulému stavu vrátit nemůžeme, ale chce se k novému přetváření inspirovat v poznání dřívější biologické jednoty v krajině. Uvědomuje si svou dobu jako dobu přechodu dvou kulturních řádů a je zastáncem pečlivého plánování. Všimá si nebezpečného rozrůstání měst přes jejich urbánní meze a poukazuje na nejasné představy při hledání nových sídelních forem. Zdá se mu, že doba

ztrácí zdravé časové měřítko a stále urychluje vývojový proces. Krajina je z města vypuzena a novým úkolem podle něj bude umožnit novou komunikaci města s jeho přirozeným okolím. Periferie měst se neustále rozlévají dál do kraje, Hruška jako by předvídal budoucí vývoj. „*Proto může dnes snadno nastat hromadný útěk z obvodových osad kolem měst, pokud tyto sídelní plochy nebudou skutečně dobře dopravně připojeny k místu práce, pokud nebudou vybaveny sociálně – hygienickými zařízeními a pokud nebudou mít zabezpečeny předpoklady organického života ve svém prostředí.*“ (Hruška, 1946)

Satelitní městečka bez vyhovující infrastruktury, bez veřejných ploch, podle katalogů. Útěk je pak každodenním rituálem individuální přepravy za prací do města a zpět, aby se během víkendu opakoval výjezdem za „přírodou“. Naše města se zdají čistší, většinou už je nezahaluje oblak dýmu továrních komínů. Komíny jsme přesunuli tam, kde nejsou tolik vidět a do svého života si pozvali kolony aut.

Hruška dále nadčasově odhaduje, že otázku bydlení nelze řešit výlučně individuálním způsobem ani výškovými stavbami. Kumulací rodinných domků podle něj dochází k absurdním formám.

Krajina - obytný prostor. Ideou Ladislava Žáka, současníka Emanuela Hrušky, je krajina jako přírodní příbytek živočicha člověka. Obytnost má podle něj dvě roviny, v první je to základní vhodnost určitého krajinného celku pro lidské osídlení, v té druhé jako způsobnost volné krajiny k lidskému pobytu v přírodě, pod širým nebem. „*Obyvatelnost vzniká a trvá bez záměrného přičinění člověka, obytnost je výsledkem vědomé, ochranné nebo tvořivé lidské péče.*“ (Žák, 1947). Autor považuje obytnost krajiny za základní předpoklad jejího estetického, dobrého fungování. Obytná krajina je podle něj i dobře prostupná pro člověka a živočichy. Velké zemědělské lány bez remízků neposkytují útočiště, postrádají cesty, jsou to pusté výrobní opatřené nutnou dopravou. Krajina ztratila detail. Stala se krajinou ke stání. Těžko si Žák představuje romantického poutníka křižujícího krajinou, překonávajíc silnice, dálnice a zemědělské lány bez polních cest a kouska stínu. Komunikace vytvořily mozaiku navzájem oddělených ploch, které stěží překonává člověk, natož zvířata. Omezena je tím i komunikace mezi populacemi živočichů, ty jsou vázány na poměrně malý prostor a stávají se zranitelnějšími. Bariéry také tvoří soukromé oplocené pozemky, ať už se zahradami, domky nebo průmyslem.

Krajina podle Žáka působí na lidského ducha pozitivně, jednoduché vnější dojmy ovlivňují naše pocity a prožitek z pobytu v krajině obohacuje trvale naše vědomí. Po psychické stránce neexistuje neobyvatelný kraj, protože každý kraj poskytuje určité dojmy.

Žák hodnotí obytnost i z hlediska zalidnění, snižuje význam odpočinku v přelidněných turistických oblastech. Chvíli sám nasávat atmosféru a soustředit se jen na sebe obklopeného přírodou, to je to, co městskému člověku schází a co možná mimo město hledá. Cítit se její součástí, uvědomit si vlastní meze. *„V samotě roste vnitřní člověk jako dítě ve spánku roste tělesně. Přírodní samota (...) toto křehké a vzácné zboží bude jednoho dne vyprodáno, a že nebude již lze ani za největší peníze je nikde koupiti.“* (Žák, 1947)

V první polovině 20. století se venkovské krajiny ocitly pod náporom výletníků, turistů, skautů a chatařů. Chataření a výstavba vilek v blízkosti měst zahlcovaly krajinu ve velkém. Kolem měst vznikala vilová předměstí, chatové osady se v dosud nedotčených krajích rojily závratným tempem. Vlastnické vědomí, dávající pocit jistoty, vyžaduje pozemek řádně oplocený, na úkor veřejné prostupnosti krajiny. *„Počátkem 30. let tohoto století počíná hromadný útok na krajinu. (...) Dům se tehdy zcela vymkl tehdejší organizaci krajiny, pronikl hluboko do polí či lesa a vytvořil druhotné ohnisko chaotické urbanizace krajiny. Jednotný ráz krajiny se změnil v jakousi mikromozaiku navzájem soupeřících, často špinavých a neuspořádaných ploch.“* (Cílek, 2002)

V rámci tradičního venkovského osídlení se objevují vilky a domy bohatších vrstev, buď jako další nemovitost, nebo v atraktivních a dostupných místech jako místo trvalého pobytu (např. Dobřichovice, Černošice u Prahy). Individuální rekreace se stává stále populárnější. Romantické trempování je ke krajině přátelské a spíše vyhledává nedotčená, málo frekventovaná místa ve volné přírodě. Primitivní sruby střídá chataření, vnášející do krajiny městské atributy. (Baše, 2006)

Ve válečných letech dokonce ke koupi pozemku v budoucí chatové kolonii lákaly reklamy, využívající strachu obyvatelstva z náletů. Letáky obsáhle opěvovaly krásy nabízených pozemků, zdůrazňovaly čistotu a nádheru nedotčené okolní krajiny a popisovaly fantastické dny volna ve „weekendovém ráji“. *„Radostné letní sídlo dnes – Slapy nad Vltavou – ochrana před nebezpečím zítřka! Nejkrásnější přírodní film se stane vaší skutečností, o které jste se odvážili zatím jenom snít... Zveme vás do Slap, do srdce přírody člověkem nepokažené!“* (Žák, 1947) Zamýšlený plán výstavby vilové či chatové kolonie v zatím nedotčené přírodě působí ke sloganu zdůrazňujícímu „nepokaženost“ krajiny člověkem značně paradoxně. Chataření je mezi Čechy

stále velmi populární a staré, mnohdy malebné a dnes už skromně působící chatové osady by málokdo považoval za plevel.

Pravdou ale je, že špatná výstavba snižuje obyvatelnost. Žák ji chápe jako jistou formu znečištění. Znečištění trvalé, protože odstranění stavby je mnohem složitější, než její samotné budování. A to v dnešní době, kdy místo dřevěných chat stavíme rozsáhlé kolonie rodinných domů či skladovacích hal, platí ještě více.

Autoři Žák i Hruška poukazují na nestabilitu doby, na změnu hodnot společnosti a neschopnost myslet dlouhodobě dopředu. Díky zdrženlivost k rychlým změnám a potřebě pečlivého rozmyšlení a plánování bychom je možná v současnosti označili za zastánce trvale udržitelného rozvoje. Řešení vidí v ponechání menších i velkých měst jako správních center, plných zeleně, kulturního života a obklopených novými přírodními prostory. Nejvhodnější formou bydlení pak jsou řadové domky v sadech s dobrou pěší dostupností i dosažitelnou dopravou. Zároveň by chtěli zmenšit dopravní vytiženost krajiny, silnice ji ruší a zanášejí prachem, připravují místa o kouzlo nedostupnosti. Ráz tehdejší krajiny dnes považujeme za idylický. Co se týče odhadu možných důsledků nadměrného ovládní krajiny, považují knihy obou pánů za nadčasové.

3. Současný vývoj suburbánní zástavby

Suburbanizace se v současnosti stala jedním z nejvýznamnějších krajinoformujících procesů. Rozvolňovaná rezidenční zástavba městského typu nepřehlédnutelně ovlivňuje podobu našeho prostředí.

S fází urbanizace spojujeme hlavně růst měst v 19. století, suburbanizaci chápeme spíše jako poměrně mladý proces. To není tak úplně pravda, napříč pracemi různých odborníků se setkáváme s názory, že už růst středověkých předměstí by se dal označit za prvotní suburbanizaci. Tím se dostáváme k problému, jak vůbec rozeznat proces urbanizace a suburbanizace. Urbanizace se definuje jako růst kompaktního města, koncentrace obyvatel. Oproti tomu suburbanizace znamená dekoncentraci obyvatel, zároveň se šířením města nebo městského charakteru zástavby. V tomto ohledu pracuji s pojmem suburbanizace z hlediska charakteru zástavby – tedy převážně kolonie rodinných domů, řídká zástavba individuálního bydlení na okraji měst, nebo také komerční zábor půdy – dále hustoty obyvatel a využití zástavby. *„Metropolitní oblasti konce 20. a začátku 21. století již nejsou izolovanými urbánními, suburbánními či venkovskými systémy, ale zahrnují v sobě všechny tyto elementy současně.“* (Gremlica, 2002) Dochází k difúzi a prostorovému šíření městských prvků.

V 90. letech 20. století vznikla vinou nedostatečně rozvinuté alternativy rodinného bydlení v městském zázemí velká mezera mezi nabídkou a poptávkou. Následující vlna suburbanizace pak řešila nedostatky vzniklé v minulých letech, kdy se stavěla především paneláková sídliště ve městech. Menší sídla v zázemí měst neměla díky střediskové soustavě, která nepřipouštěla rozvoj bydlení mimo intravilán, šanci na získání investic. (Sýkora, 2010) Ostatně už výstavba naddimenzovaných sídlišť z 60. až 80. let 20. století nebyla s městskými centry architektonicky ani infrastrukturou dobře provázána, jako určitá forma „urban sprawl“. (Gremlica, 2002)

Jednou z výhod hustého městského osídlení je prostorová blízkost aktivit, atributem města pak vysoká diverzita jeho funkcí. Hlavní potřeby jsou snadno dosažitelné pěšky nebo hromadnou dopravou. Už pojem čtvrť označoval prostor tak velký, aby šel pěšky přejít během čtvrt hodiny. V rozvolněné městské zástavbě se za většinou služeb, vzděláním i zaměstnáním dojíždí autem. Místní infrastruktura je často nedostačující. Developpeři sice technické sítě a komunikace vybudují, jejich správu ale rychle převedou na obce. Ty se pak potýkají s finančními problémy, obzvláště je-li nová zástavba rozsáhlejší, než původní obec, nebo mají-li noví rezidenti hlášen

trvalý pobyt jinde. Podíl nehlášených obyvatel v některých suburbánních obcích dosahuje až třiceti procent! (Puldová & Ouředníček, 2011)

3.1. Interakce mezi novou a původní zástavbou a jejich obyvateli

„Malá čtvrť se časem dokáže přimknout k velkému centru, ale nová velká čtvrť přistavěná k menšímu centru buď vytvoří vlastní svět, anebo naopak původní centrum sociálně a ekonomicky spolkně.“ (Cílek & Baše, 2005) Nové rezidenční čtvrti by neměly růst bez návaznosti na své okolí a bez rozumné míry, jak říkají. Pokud jsou příliš velké a monofunkčně laděné, bez infrastruktury, stávají se pro jádrovou obec přítěžím. Starousedlíci tak mohou doplácet

na nedostavěné cesty a nedořešené veřejné prostory například formou zvýšené daně z nemovitosti. Necháme-li stranou problémy technického rázu, jako komunikace, sítě a podobně, vyplouvají na povrch i nedostatky sociálního rázu. Jak už bylo řečeno, menší čtvrť je schopna lépe splynout s okolní zástavbou, nemá-li za prioritu se výrazně vyčleňovat. V některých případech se extrémně liší architektonický charakter nových staveb od původních, zrovna tak jako životní styl a sociální status jejich majitelů. Pokud je nová čtvrť obehnána vysokou zdí a chybí společné veřejné prostory pro setkávání, existuje menší šance, že si nově příchozí získají sympatie starousedlíků. Nebo že s nimi vůbec budou v kontaktu. V některých případech mohou noví přistěhovalci naopak místní veřejný život obohatit. Zástavba, která respektuje původní ráz obce a nepovyšuje se nad něj má šanci dokonale splynout s prostředím a vhodně ho doplnit třeba novými veřejnými místy nebo chybějící infrastrukturou. *„Parky a veřejná prostranství jsou důležité také pro demokratickou společnost, jsou to totiž jediná místa, kde se lidé setkávají jako rovnoprávní.“* (Brown, 2007) Veřejná prostranství, určená nejen k setkávání, umocňují sounáležitost s místem i sousedské vztahy a jsou pro většinu odborníků, zabývajících se urbanismem a krajinou, prioritou.

3.2. Charakter nové výstavby

Výstavba bytů podle obcí v roce 2010 ukazuje na masivní nárůst staveb v okolí velkých měst, hlavně Prahy. Přepočítává se na počet dokončených bytů na 1000 obyvatel středního stavu

ročně. V okrese Praha-východ se výstavba zvýšila ze 4 bytů v roce 1997 na 15 bytů v roce 2010 a Praha-západ z 5 bytů na 13 v těch samých letech. Oba okresy prodělaly největší stavební horečku v roce 2007, kdy se na 1000 obyvatel postavilo 22 bytů v okrese Praha-západ a 16 v okrese Praha-východ. (Český statistický úřad, 2012) Zatížení infrastruktury těchto obcí se krátce věnuji i ve výzkumné části. V současnosti je hojně diskutovaným tématem jejich nedostačující kapacita škol.

Zdá se, že vlna popularity satelitních měst v České republice již dávno opadla. Setkáváme se s mnohdy opovržlivými reakcemi na rezidenční městečka z devadesátých let a nechvalně proslulé podnikatelské baroko dnes vykouzlí ne jeden ironický úsměv na tváři. Zarážející je však fakt, že 54% z dokončených bytů v roce 2010, tedy v roce předcházejícímu sčítání lidu a výsledkům, z kterých teď vycházím, tvoří byty v rodinných domech! Bytové domy se podílejí jen 30%, zbytek zahrnuje přístavby rodinných domů, místa v domovech pro seniory a podobně (Český statistický úřad, 2012). Příklad okresů Praha-východ / západ také nenaznačuje úpadek zájmu o rezidenční bydlení v pražském zázemí.

„V posledním desetiletí dochází k postupné prostorové disperzi suburbánní výstavby do vzdálenějších obcí v rámci Pražské - středočeské aglomerace a zároveň k hierarchickému šíření suburbanizace do okolí regionálních center (České Budějovice, Pardubice, Plzeň a Karlovy Vary) a středně velkých měst. (...) Je zřejmé, že své satelitní městečko s rozsáhlejší výstavbou rodinných domů má v současnosti téměř každé české město.“ (Ouředníček & Temelová, 2011)

Patrné je to snad každému pozorovateli, který vyjíždí hlavními trasami z velkých měst. Stavby se nabalují na silniční koridory i železniční tratě. Novějším trendem je zahušťování území mezi rozvíjejícími se většími regionálními centry, jako jsou například Hradec Králové a Pardubice, které jsou rezidenční zástavbou postupně propojovány v kompaktní prostor. Relativní geografická poloha a dostupnost prosperujících ekonomických jader hrají hlavní roli v atraktivitě obcí spíše než jejich velikost. (Temelová & Ouředníček, 2011) Právě oblasti Hradec Králové – Pardubice nebo Praha – Mladá Boleslav jsou nejlépe viditelnými případy suburbanizace středočeské krajiny, kde je místy téměř souvislá zástavba a zřetelné propojování s příměstskými oblastmi. *„Střední vzdálenost mezi středočeskými sídly je 1,8 km, takže při jejich dalším rozrůstání zejména podél komunikací hrozí jejich propojování do „nekonečné“ pásové zástavby o délce desítek kilometrů.“* (Cílek & Baše, 2005)

3.3. Prostor jako vzácný zdroj, hrozba unifikace

Díky slévání zástavby v monofunkční „urban sprawl“ neboli „sídelní kaši“ hrozí unifikace prostoru a zánik volné krajiny. Prostorová segregace aktivit podněcuje ještě větší individualismus. Urbanizovaná území nebývají výrazně ohraničena, místo linií se spíše vyskytuje široká přechodná zóna. Jsou proto vymezována například podle souvislosti zástavby, hustoty obyvatel, podílu nezemědělského obyvatelstva či fyziognomie zástavby. (Votrubec, 1980) Mnozí poukazují na unifikaci krajiny jako na nebezpečí odcizení a ztráty vztahu k místu. V českém prostředí naštěstí pořád ještě ani největší čtvrti katalogových domků nepřipomínají americká satelitní města. Asi nejkontroverznějším rozsáhlým projektem „amerického rázu“ byl plán obce Lichoceves vystavět typové rodinné domy pro více jak 5000 obyvatel, přičemž samotná obec měla pouhých 179 obyvatel. (Perlín, 2002) Projekt nakonec nebyl kvůli finančním problémům investora realizován.

Právě obrovský rozsah expanze odlišuje vývoj v USA od evropských poměrů, kde se zástavba zachycuje na již existujících sídlech a srůstá s nimi. V americkém prostředí se hovoří o vysoké fragmentaci, výstavba se šíří nahodile – charakterizována je jako „leap frog development“, kdy se rozmístění sídel podobá mokřým stopám žáby. (Sýkora, 2010) Prostorová segregace aktivit je natolik rozvinutá, že se mimo sídla stěhují i školy. Obce nechtějí mít na svém území vysokou koncentraci aut, kterou přináší denní dojíždění žáků. (Sýkora, 2002)

Bydlení v rodinném domě je ideální podobou „amerického snu“, který zčásti vychází – využití komerční sféry - z původního konceptu USA jako farmářského státu. Převaha výstavby mimo jádrová města byla zaznamenána již v letech 1946 – 7 a představovala 62% všech realizovaných rodinných domů. Zatímco v dekadě 1950 – 60 vzrostlo obyvatelstvo v jádrových městech o 3%, v suburbiích došlo k nárůstu o více než 60%. (Baše, 2006) Současné vládní snahy se začínají obracet ke kompaktnějším formám urbanizace. Hovoří se o tzv. „edge cities“ – tedy okrajových městech bez vazby na města jádrová. Vztah rozlehlých zemí ke krajině je ale podle Petra Skleničky úplně odlišný než zemí menších, nepociťují totiž prostor jako vzácný zdroj.

„Globalizace světa, omylem chápaná a prováděná jako unifikace, vede ve velkém k odcizování našich psychologických teritorií a jejich postupné ztrátě. V našem světě tak stále více bloudí lidé bez krajiny krajinou bez lidí.“ (Löw, 2001) Rozmanitost, členitost a neopakovatelnost míst jsou aspekty obytnosti krajiny. Jakmile území člověku splývá v neurčitou sídelní mlhovinu, těžko si

k němu hledá bližší vztah. Zanedbanost veřejných prostranství na atraktivitě ještě ubírá. Zaujala mě například jedna z odpovědí v mém dotazníku. Žena uvedla, že jí vlastně ani nevádí chodit na procházky se psem podobným satelitním městem, jako je na uvedeném obrázku, ale vůbec jí to také nečiní radost. Prostor se stává člověku lhostejným, rezignuje na své okolí.

Krajina není jen zbytkový „meziprostor“. Právě prostoru, kde se člověk dominantně neprosazuje, ubývá. Krajina není nevyčerpatelný zdroj, obzvláště ne na našem malém území. *„Především sám prostor je nenahraditelný zdroj. Architektura a urbanismus jako věci každodenního užití proto napříště nesmí vyhovovat jako dosud především vkusu a potřebám doby, ale musí se tázat, jakýmž směrem se bude ubírat člověk, pro kterého jejich dílo svou strukturou a tvarem vytváří každodenní předpis. Hlavně se však musíme ptát, jaká urbanistická struktura a architektonický tvar jsou v minimě slučitelné s konceptem trvale udržitelného rozvoje a v maximě jeho předpokladem.“* (Dejmal, 2008) Vhodnější než rozvolnění zástavby, idea prvních zahradních měst, by byla kultivace stávajícího městského prostředí. Návrat běžného života do městských center, diverzita funkcí jednotlivých městských částí. Možnosti kulturního i sportovního vyžití s dosahem služeb, pracovních příležitostí i relaxace v zeleni. Předcházet odchodu obyvatel do suburbí. V současnosti se situace zlepšuje, na rekultivace jsou poskytovány granty a dotace od firem i státních a městských organizací, je znát úsilí neziskových organizací. Projevuje se snaha oživit méně atraktivní místa různými kulturními aktivitami a zapojit do nich i místní obyvatele. Bohatší obyvatelstvo pomalu opouští trend bydlení v moderních čtvrtích rodinných domů na periferiích, stěhuje se na „lepší adresy“. Ty nutně nemusí znamenat rodinné domy a vily, ale čím dál více blízkost městskému centru a jeho výhodám. Dnešní nejbohatší vrstva spíše investuje do architektonického ztvárnění domu, jeho originality a komfortu. Rodinné domy v městském zázemí již nejsou dominantou bohatších vrstev obyvatelstva a nemají za každou cenu demonstrovat finanční zajištěnost majitele.

3.4. Dopravní situace

Komunikace spojující zázemí s většími městy se dennodenně plní kolonami aut, doprava v mateřských městech se komplikuje. *„Hranice hustoty osídlení, pod kterou se již nelze vyhnout závislosti na automobilu, se pohybuje mezi 30 – 40 obyvateli na hektar.“* (Hnilička, 2005) Aby bylo možné dostat se k nějakému cíli pěšky, musí mít osídlení minimální hustotu 100

obyvatel na hektar. Zavádění hromadné dopravy se pak vyplácí zhruba pro hustotu osídlení 50 osob na hektar. Komplikace vzniklé zvýšeným užíváním individuální dopravy se řeší stavbou nových a větších silnic, v tomto ohledu je přesun z místa na místo nadřazen místům samotným. Těm se mnohdy nevěnuje tak velká péče jako komunikacím. Čím větší prostor vymezíme automobilům, znečišťujícím města a obtěžujícím jejich obyvatele, tím více lidí pak zatouží po klidném bydlení mimo město. Prodloužení vzdálenosti dojíždění si žádá zrychlení. Poptávka po zavedení nových komunikací se pak ještě navyšuje.

Klasickým příkladem „města pro auta“, rozdrobeného příliš hustou dopravní sítí na několik celků, je Los Angeles v Kalifornii, USA. Uvádí se, že plocha silnic zabírá až 60% plochy města! (Cílek & Baše, 2005) Sama mohu díky životu v blízkosti pražské magistrály říci, že se na některých místech stává pro nejednoho chodce a obyvatele téměř nepřekonatelnou překážkou. Nedostatek přechodů, příliš mnoho aut, zácpy, prach... Překonáme-li fyzické bariéry, objevují se ty psychické. Člověk se cítí proti mase jedoucích strojů a tunám asfaltu jaksi bezmocně. A to se pohybujeme v českém měřítku, kde se s pěším člověkem stále ještě počítá. Lester Brown hovoří přímo o asfaltovém komplexu.

„V urbanizujícím se světě nastává podstatný konflikt mezi automobilem a městem. V okamžiku, kdy se jejich počet znásobí, neposkytují auta pohyblivost, ale imobilitu. Zahlcení si přímo vybírá svou daň ve zvyšující se ceně času i benzínu. Znečištění městského vzduchu automobily si žádá miliony životů. Města zasvěcená autům na to doplácí problémy psychologického rázu - deprivací kontaktu s přírodním světem, „asfaltovým komplexem“. (Brown, 2007)

Některá města zavádějí opatření omezující pohyb vozidel ve svých centrech, což aspoň částečně prospívá snížením hluku, provozu i kvalitě ovzduší. V případě Prahy by bylo vstřícným krokem podpořit pohodlnější užívání hromadné dopravy na některých trasách a hlavně přizpůsobovat více prostředí pro chodce, ne jen pro auta. Pozitivním krokem je, že se poměrně ujal systém „park and ride“ a mimopražští mají možnost nechat vozidlo na odstavném parkovišti u hlavních tras veřejné dopravy.

Výstavba satelitních městeček ve stylu 90. let již opravdu polevila, celkový zájem o bydlení v rodinném domě v městském zázemí zatím ne. V dnešní době stojí stranou troufalá okázalost staveb, domy jsou stále z velké části katalogového charakteru. Bohužel mnohde přetrvává

snaha na co nejmenším pozemku postavit co největší dům. Kolem stavby jsou ponechány úzké pásy pozemku, který lemují bytelný plot. Více než soukromí poskytuje pocit stísněnosti a jako celek pak dům působí spíše komicky než honosně. *„Zámek bez rozlehlých pozemků a důstojného parku už nikdy nebude zámkem, statek bez polností přestal být statkem, mlýn bez náhonu mlýnem a sebevětší dům bez pořádné zahrady nikdy nebude vilou. Postrádají atribut, který tyto nemovitosti definuje.“* (Sklenička, 2011)

V návaznosti na slova Petra Skleničky připojuji v příloze č. 1 fotografie rozšiřující se plzeňské suburbánní zóny. Konkrétně okraj města Starý Plzeňec, který leží v blízkosti nákupní zóny na kraji Plzně a atraktivního okolí řeky Úslavy a hradu Radyně. Potom obec Štáhlavy, také v blízkosti Plzně a zámeckého areálu Kozel.

3.5. Ecovillage, co-housing

Jak vypadá snaha o život v souladu s trvalou udržitelností? Co dělá sídla trvale udržitelnými? Může být dnešní město ve své současné podobě udržitelné?

Zajímavou myšlenkou je například GEN (Global Ecovillage Network). Jedná se o síť společenství lidí, kteří se snaží do svého života integrovat inspirující sociální prostředí a životní skromnost. Hlavními pilíři jejich „filozofie“ je společenství a komunita, ekologie a spiritualita. Komunity jsou městské i venkovské a mají společné, že se snaží žít velmi kvalitním životem, aniž by od Země brali více, než jí vracejí. Dosahují toho pomocí kvalitního architektonického designu, přírodních materiálů, principů místního farmaření a zahradničení na organické a biodynamické bázi. Ekonomie Ecovillage je v principu spolupráce, ne soutěžení. Vyznávají *permakulturu* (název pochází ze složeniny slov permanent a agriculture, tedy trvalost – trvalá udržitelnost – a zemědělství). Nejedná se však o pouhý princip ekologického zemědělství, ale o celý soubor poznatků, prostředků a cílů vedoucích ke kvalitnímu životu v souladu s přírodou. *„Je založena na pozorování a využívání přírodních koloběhů, vazeb a vztahů k designování všeho, co potřebujeme k životu: účinné a zdravé produkce potravin, bydlení, systémů poskytujících energii i samotných lidských komunit. Cílem je vyšší kvalita života, který by byl provázaný s prostředím a šetrný vůči přírodě. Permakultura využívá starobylé tradiční postupy, stejně jako moderní technologie a poznatky současné vědy.“* (Permakultura(CS), 2013) Principy permakultury se

zdají užitečné a šetrné k životnímu prostředí i když nejsou praktikovány s celistvou filozofií, ale i jako její fragmenty. Organizace GEN celosvětově sdružuje přívržence života v souladu se Zemí, funguje jako základna pro vzdělávání v oblasti životního prostředí a šíření cílů trvalé udržitelnosti.

Prostředkem takového života je idea *co-housingu*, tedy „spolubydlení“. Původně se objevila v Dánsku koncem 60. let 20. století a odtud se koncem 80. let rozšířila i do USA. Skupiny domů, většinou dvaceti až třiceti, jsou rozmístěné podél pěších cest, nebo do souborů, tvořících dvory. Pozemky jsou vlastnictvím celé komunity, jednotlivé domy soukromé. Charakteristická je pro ně rozsáhlá spolupráce komunity a z ní plynoucí bohatší sousedské vztahy, soudržnost. Klíčovou součástí je společné rozhodování a plánování, participace na různých projektech. Součástí bývají i komunální farmy, které přinášejí bližší kontakt se zdroji a původem potravin. (Baše, 2006)

3.6. Rebound effect

Myšlenky Ecovillage a *co-housingu* jsou prostředkem k uvedení principů trvalé udržitelnosti do života současných lidí. Nelze však říci, že by šly praktikovat všude a hromadně v této podobě, s ohledem na existující zástavbu, města a charakter běžného života. Jejich přínos vidím v šíření idejí šetrnosti k životnímu prostředí a lepších mezilidských vztahů. Mohou být inspirací pro novou výstavbu, která nebude tolik individualistická, pro zlepšení atraktivity zanedbaných městských čtvrtí a sousedských aktivit. I v evropských (a nejen evropských) velkoměstech můžeme pozorovat nové aktivity, jako je komunitní zahrádkaření na opuštěných prostranstvích, střeších domů či nevyužitých dvorech, nebo adrenalinový - ne úplně legální - *guerilla gardening* (partyzánské zahradničení - zušlechťování zanedbaných míst na veřejných prostranstvích měst květinami bez ohledu na povolení vlastníka). (Fenomén současných velkoměst: *Guerilla gardening*, 2012)

Jako se myšlenky Ecovillage chopili někteří developeři v USA a realitní kanceláře nabízející „Eko“ pozemky, tak se i některé z dalších principů trvale udržitelného rozvoje začaly prosazovat v komerční sféře. Považuji to za kladný posun v myšlení lidí, ale v praxi se výsledek s tak velkým úspěchem neseťkává. Protože většinová společnost je stále oddaná ideje růstu a spotřeby a téměř bezvýhradně spoléhá na technologie a vědecký pokrok, objevuje se tak zvaný *rebound effect*. Ten způsobuje, že i přes neustále šetrnější a dokonalejší technologie se nedokážeme

chovat úsporněji. (Rowley, 2011) Funguje na principu „mám úspornou žárovku, mohu ji nechat svítit libovolně dlouho nebo mé auto má nízkou spotřebu, tak si mohu dovolit jezdit častěji“. Zdánlivá úspora je přehlušena nárůstem spotřeby. Mění se chování spotřebitele, ten za nižší náklady konzumuje více. Podobně je tomu v případě rodinných domů, které se dají pořídit téměř za cenu bytu. Objevují se stavby ekologičtější – pasivní a nízkoenergetické domy, dřevostavby, ty ale pořád neřeší problém záboru půdy a rozvolňování městské zástavby.

4. Krajina

Co vlastně považujeme za krajinu? Toto poměrně hojně užívané slovo je lidmi chápáno různě, má mnoho významů a často bývá citově zabarveno. Ačkoliv krajinu tvoří a pojí se v ní dva velké systémy, přírodní a sociální, které reagují s prostředím, více vnímáme jako krajinu přírodní celky. Krajina by v očích mnoha lidí měla být něco malebného, přírodního. Místa, kde převládají antropogenní faktory pro někoho tento význam nemají. Pozoruji to u svého okolí, částečně i sebe, a potvrdilo se to i během mého dotazníkového šetření. Když jsem k fotce logistického areálu přidala komentář s prosbou, aby respondenti vyjádřili, jak na ně krajina působí, setkala jsem se s reakcemi, že to krajina vlastně ani není. A co tedy je?

Totální charakter určitého zemského povrchu, slovy Alexandra von Humboldta. Oproštěním od pouhého geografického významu se pojem krajiny přiblížil člověku myšlenkou C. O. Sauera, kde kultura je činným agentem, příroda médiem a kulturní krajina je výsledkem interakce. Pojetí UNESCO se pokouší překonat dualismus kultura a příroda charakteristikou kulturní krajiny jako oblasti unikátní tvorby přírody a člověka.

„Vidíme, že krajina v sobě nese zvláštní podvojnost, je přírodní realitou, zasazenou do vysoké úrovně ekologické komplexity, tvořená souborem velkých i malých ekosystémů a zároveň je útvarem a výtvozem kulturním s mnoha vrstvami lidské aktivity.“ (Lapka, 2008) Podle autora se vědecké definice krajiny snaží zbavit ji nánosu kulturních vrstev exaktně neuchopitelných. Člověk sám do krajiny vstupuje, zásadně zasahuje a mění ji, proto do ní patří. Od téhož autora si vypůjčím několik bodů z desatera krajiny, které ji podle mého názoru charakterizují nejlépe. Krajina je přírodní a zároveň kulturní dědictví. Krajina je součástí člověka a člověk krajiny. Člověk při dobrém hospodaření zvyšuje pestrost a diverzitu krajiny, při špatném hospodaření naopak snižuje. Člověk bez krajiny nemůže dlouhodobě přežívat. Krajina bez člověka přežívat může. Krajina je nejen přírodní, ale také sociální konstrukcí.

„Krajina znamená část území, tak jak je vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů.“ (Evropská úmluva o krajině, 2000) Podle Evropské úmluvy o krajině jsou lidské faktory dílčí součástí krajiny. Možná proto, že krajina je pojem tak široký a obecný, vykládáme si ho po svém. I přes rozdílné přístupy máme každý vztah k nějaké krajině. Její prvotní vtištění – citový vztah člověka k přírodě a krajině vůbec, se projevuje například potřebou opakovaných návratů do krajin dětství. Přírodní

prostředí má vliv na osobnost člověka, krajina se stále uplatňuje jako stimul a nezastupitelný formotvorný činitel harmonicky rozvinutého člověka. (Šmajš, 2008)

Jazyk nám ve slovech otčina a matka vlast prozrazuje, říká Ivan Dejmál, že krajina byla člověku něčím posvátným, k čemu se cítil povinen úctou jako k otci nebo matce. Kraj, který obýval, mu byl vlastní jako rodiče, byl mu rodnou vlastí. *„Krajina tak byla člověku předmětem starosti a péče, a tím i stálým zdrojem poznání, odpovědnosti a mravního citu. Byla místem domova, plným stop minulého, významů přítomného a příslibů budoucího materiálního a duchovního života komunity.“* (Dejmál, 2001)

Díky poválečnému vývoji, dvojí vlně vysídlování, došlo v české krajině k obrovským, mnohdy nevratným změnám. Došlo k zpřetrhání vazby člověka ke krajině. Láska k půdě a rodnému kraji se transformovala v dnešní obdiv zvenčí. Intenzifikace zemědělství podnítila změnu technologických postupů, zvětšily se náklady na výrobu a zmenšil se počet rodin, schopných se v zemědělství uživit. Venkov byl degradován na místo nižší produkce, spotřeby i životního standardu. *„Tato proměna zničila poslední přirozenou bezprostředně a každodenně působící zpětnou vazbu evropského člověka s jeho okolím a hluboce zasáhla krajinu i sídelní strukturu venkova. V intenzivních zemědělských oblastech došlo k postupné proměně kulturní venkovské krajiny v neobytný výrobní prostor.“* (Dejmál, 2001)

Migrace do měst ve větším měřítku trvá od devatenáctého století, dnes se přidává proces šíření městského životního stylu a jeho atributů i na venkov. Jezdíme přírodu obdivovat ze svých pohodlných městských obydlí a relaxovat v ní. Jakási vazba k půdě ale přetrvává. Máme potřebu vlastnit aspoň malý kousek země, o který bychom pečovali, chceme mít vlastní domek a zahradu, ale v blízkosti města a ve veškerém komfortu. Už se nemusíme chovat ke své krajině ohleduplně a šetrně, protože na její úživnosti nejsme životně závislí. Chybí původní zpětná vazba, která by naše naddimenzované požadavky usměrňovala. Potravinu se dováží přes půl světa, zaručeně svěží a pečlivě zabalené. Krajina kdysi bývala hlavním zdrojem obživy, proto si lidé zvykli nejen brát, ale i dávat. Respektování časem prověřených postupů a pravidel se odráželo ve vzhledu krajiny a jejím uspořádání, které dnes považujeme za idylické, malebné.

Představa ideální krajiny uvnitř nás přetrvává, máme potřebu být aspoň pár dní v roce v ní, odpočívat, užít si volný prostor bez lidí a věcí. Načerpát sílu pro život v městském shonu. Začínáme si pomalu uvědomovat její cenu, chránit ji. Bohužel chráníme spíše jen krajiny krásné, s jasnou estetickou hodnotou, ale na ty námi poničené zapomínáme.

4.1. Vnímání krajiny a její využívání

„Láska k přírodě a touha po ráji, která inspirovala sny malířů, žila ilusí, jíž vytvářeli na plátně.“ (Teige, 1947) V dobách romantismu, kdy se umělci vydávali na pouť krajem, vznikaly básně a umělecká díla se strhujícími přírodními scenériemi. Intenzivně vnímali okolí, pešším pohybem si vychutnávali charakter krajiny. *„Krajina je dnes předmětem psaného slova častěji než dříve. Píší však o ní spíše úředníci a odborníci. Méně básníci. Možná právě to je důkaz, že s krajinou není vše v pořádku.“* (Sklenička, 2011) Možná to souvisí s přesunem lidí do měst a jinou pracovní náplní. Většina lidí tráví celé dny uvnitř budov, ve městě, bez kontaktu s fyzickými produkty své práce. Logicky tak má jiný vztah ke krajině než rolník, odpovídající za svou půdu a obživu. Stále více lidí začíná podnikat cesty do divočiny, pěšky, s minimem vybavení nezbytným pro obstarání základních potřeb. Inspirovali se snad minulostí a jsou novodobými poutníky?

Prostřednictvím uměleckých děl můžeme pozorovat krajinu očima jejich autorů, schopných vnímat to, co my během krátkého výletu za město málokdy postřehneme. Zároveň jsou to umělecká díla, co nám vtiskla ideu malebnosti, kterou teď často neúspěšně hledáme. *„Zažité a někdy idealizující představy o uspořádání, vzhledu a využití krajiny mají svůj předobraz v době před zhruba dvěma sty lety, kdy z práce na půdě bylo živo okolo dvou třetin obyvatel této země. (...) Nyní v ní hospodaří a prací v zemědělství a v lesích se živí méně jak 3% obyvatel.“* (Tunka, 2001)

V naší mysli utkvěla představa čisté, nedotčené přírody, pečlivě obdělávaných polí, posekaných luk a typických venkovských statků. Ideál, který mohl být k vidění zhruba před sto lety. Jak podotýkal Ladislav Žák, člověk se někdy nestačí přizpůsobit tempu rozvoje a tak hledá ideál v minulosti. Přítomnost se mu pak zdá horší, než doopravdy je.

Se stoupajícími nároky na co největší využití krajiny klesá její „krása“. Historická šlechtická krajinná založení dokazovala schopnost skloubit výnos z hospodaření v krajině i s její obytností. Na krajinách minulosti se nám zdá krásné právě to, jak člověk vhodně doplňoval jejich ráz pečlivým výběrem plodin, míst, kam je zasadí a nerušící zástavbou. Líbila se nám skromnost obydlí, navazující na okolí. V případě moderních satelitních městeček se o skromnosti většinou hovořit nedá. *„Cit pro krajinu a umístění sídla jsme v sobě kultivovali několik tisíc let a vcelku dobrovolně jsme se ho vzdali až někdy ve 30. letech 20. století. Všichni ho máme. Každý z nás*

pozná dobré a horší místo. Všichni jsme v této věci znalci, když se soustředíme a věnujeme místu péči.“ (Cílek, 2002)

Krajinu obdivujeme, není nám běžně dostupná, stala se vzácnou. Symbolizuje venkov, přírodu. Málokdo nazve okraj města se zpustlým polem a logistickým areálem krajinou. Místo, ve kterém už nevidíme krajinu, snáze obětujeme další zástavbě, jsme k němu lhostejnější. Co se děje, jestliže vnější krajina není harmonická, osobitá a fungující? *„Jednak jsme se začali v globalizovaném světě plném unifikovaných obchodních center a dálnic ztrácet, jednak jsme si uvědomili, že se něco děje i v naší vnitřní krajině; že abychom poznali, kdo jsme, nemusíme chodit k psychoanalytikovi – stačí se podívat z okna.“ (Cílek, 2002)*

4.2. Paměť krajiny

Jsme ochotni krajinu chránit, především tu, ke které máme citové vazby. Většina lidí má v živé paměti místo, kde prožili dětství, kam jezdili na prázdniny. Zvláštní náklonnost máme k místům kontaktu světa lidí a přírody. Polní cesty, kapličky, vyhlídky, památné stromy. Drobné památky lidské činnosti rozseté v krajině na nás působí příjemným dojmem. Jsou připomínkou předchozích generací, kontinuity života člověka v krajině. Krajina s vlastní tváří získá doživotní místo v naší paměti. Stane se pro nás konkrétní.

„Vedle fyzických atributů krajinu tvoří lidé, jejich činy, slova nebo myšlenky podléhající paměti. Každý fragment hmotného světa má svoji opravdovost v našich vzpomínkách, ve zkušenostech s ním. A protože jsou všechny naše zkušenosti konfrontovány s pamětí, paměť sama se vlastně stává krajinou.“ (Sklenička, 2011)

Paměť krajiny má překvapující sílu. Petr Sklenička ve své knize vypráví, jak jeho kolega zkoumal zimní chodníčky srnčí zvěře, každoročně vyšlapané těmi samými místy přes rozlehlé bloky orné půdy. Zajímalo ho, proč zvěř chodí stále stejnými cestami a nevyužije krytu okraje lesa. Napadlo ho zakreslené trasy přiložit ke staré katastrální mapě z roku 1840. Většina z nich věrně kopírovala meze a remízy, odstraněné během padesátých let minulého století. Pozitivní zprávou je, že příroda se nehodlá tak rychle přizpůsobit našim rozmarům.

„Ten, kdo chce krajinu ovlivňovat či „tvořit“, k ní musí přistupovat s pokorou, ne s touhou „dobyvatele“. Je nezbytné krajinu pochopit, prožít a procítit (nejlépe bosýma nohama).“ (Valtr, 2001)

4.3. Změny ve využití půdy, degradace zemědělství

Změny v hospodaření byly jedněmi z nejvýraznějších změn v české krajině. Válka, dvě vlny vystěhovalectví a komunistický režim se viditelně podepsaly na tváři české krajiny. Jak uvádí Martin Tunka, ideál krásné krajiny pochází zhruba z doby před dvěma sty lety, kdy většina obyvatelstva pracovala v zemědělství. Dnes jsou to pouhá tři procenta.

Česká krajina si prošla mnoha transformacemi, ale ty nedávné – kolektivizace a intenzifikace, jsou na ní dodnes nejvíce viditelné. Po dlouhém feudálním období došlo po roce 1775 k privatizaci státní a církevní půdy a s ní spojeným pozemkovým úpravám velkého rozsahu. Po zrušení poddanství a roboty v roce 1848 následovala další řada pozemkových úprav, například zcelování pozemků za účelem vyšší produkce. Poválečná reforma z let 1946 - 8 dokončovala záměr reformy z roku 1919, omezující soukromé vlastnictví půdy na 150 - 250 ha. Dále bylo omezení zpřísněno na 50 ha v roce 1949. V následujícím období se odehrál násilný přechod ke společnému hospodaření, probíhající ve třech etapách až do roku 1960. Zpočátku vznikala družstva dobrovolně, postupně byla kvůli rychlosti celého procesu rozšiřována násilně. Jednalo se o období růstu v letech 1949 - 52, kdy družstva hospodařila na 45% zemědělské půdy. V letech 1953 – 54 nastala stagnace a rozpad některých družstev, snížení výměry obhospodařované orné půdy. Od roku 1955 proběhla závěrečná etapa kolektivizace, ve které se jednotná zemědělská družstva podílela na výměře hospodářské půdy 68%. Soukromníkům zbylo 12 % půdy, převážně v horských oblastech, a státní statky tvořily 20%. (Baše, 2006)

Ještě jednou proces kolektivizace v číselných údajích, tentokrát vzato na počet osob. V roce 1950 bylo v českých zemích 1 404 000 soukromě hospodařících rolníků, v roce 1960 zbývalo 78 000 soukromých hospodářů. V roce 1969 a následujícím období normalizace se počet snížil na 39 000 – z celkového počtu 688 000 zemědělců. Roku 1979 už zůstalo pouze 6 000 soukromníků a v roce 1988 se počet snížil na 2000. (Lapka, Krajina jako petosféra, 2008) Tato data uvádím pro ilustraci, o jak rozsáhlý jev se jednalo.

Víra v pokrok a ideál soběstačnosti podnítily mechanizaci a s ní spojenou kolektivizaci zemědělství. Zorány byly i plochy dříve neobdělávané, někdy k zemědělství nevhodné, jako záplavové nivy řek, horské stráně s nekvalitní půdou, vysušené mokřady, remízky. Soukromá pole, po generace kontinuálně obdělávaná, byla násilně zcelena do bloků obrovských rozměrů. Zrušeny byly remízky, polní cesty, drobné krajinné prvky, neunikla ani solitérní zeleň. V krajině byly smazány stopy vlastnictví a tím i majetkových rozdílů, přesně tak, jak tomu režim chtěl. Krajina ztratila spolu s detailem i paměť. *„Nejúrodnější půdy jsou třeba čtyři tisíce let kontinuálně obdělávány. Zemědělská půda je historický fenomén. Pokud tyto plochy zaniknou, přicházíme o podstatný díl kulturního dědictví, protože půda je kulturním dědictvím. Nadbytek potravin navíc může být jen dočasný, za dvacet let může být situace úplně jiná.“* (Dejmal, 2008) Ani nejúrodnějším oblastem našeho území, známým svou dlouhou tradicí hospodaření, se v současnosti nevyhnulo šíření zástavby. Mnohdy jsou nejúrodnější půdy s vynikající bonitou místy vzniku logistických areálů, technických staveb a jiné komerční zástavby. Díky cenám, nezohledňujícím půdní bonitu, je možné a finančně výhodné stavět na „zelené louce“ na nejkvalitnější černozemi.

Venkov, jako místo nižšího životního standardu, se měl vyrovnat městu. Z rolníků se stali dělníci zemědělského průmyslu, stroje snížily potřebu pracovních sil. Obyvatelé začali za prací dojíždět v hojnějším počtu do měst. Standardizoval se i vzhled obcí. Výstavba panelových bytovek a stejná Jednota v každé vsi. Za vinu tehdejšímu režimu dává spousta autorů i dnešní nevybavenost venkovských obcí. Díky konceptu střediskového osídlení byly některé z nich určeny k zániku. Postupně z nich zmizely školy, obchody, hospody... Dnes jsou z úsporných důvodů slučovány či zavírány některé nemocnice a školy v menších obcích. Jak někteří podotkli, dítě, které za vším musí dojíždět, si pak do života odnáší jednu zkušenost. A to že život je všude kolem, jen ne v jeho domovině.

„Intenzita výroby povýšená na cíl dělá z člověka specializovaný nástroj ku svojí potřebě. Člověk ztrácí svou vnitřní i vnější svobodu a také porozumění a vztah k zemi, kterou obdělává a obývá.“ (Dejmal, 2001) Intenzifikace zemědělství v poválečných letech byla důsledkem opojení technickým pokrokem. Člověk už nepotřeboval k obdělávání půdy lidskou a zvířecí sílu. Ve velkém nastoupily stroje, průmyslová hnojiva a deklasovaly krajinu na výrobu potravin. Staletí předávané zkušenosti sedláků vyšuměly s jejich odchodem do prázdna. Mnoho sedláků bylo nuceno opustit svou půdu, tradice byla přerušena. *„Jen někteří z potomků původních*

sedláků se po roce 1989 odhodlali začít znovu hospodařit. Ztratili většinou nejen materiální zázemí, ale i dovednosti, které jsou pro soukromé hospodaření nutné. Ztratili také to hlavní. Lásku k půdě a ke krajině.“ (Sklenička, 2011)

V současnosti se hovoří o takzvaném restitučním urbanismu. Jedná se o jev, kdy je potomkům vyhnaných sedláků kompenzována znárodněná půda. Dost často si s ní neví rady, nemají žádné zkušenosti s hospodařením a jejich život se ubíral úplně jiným směrem. Jako vlastníci půdy a potenciální rolníci jsou najednou bezradní. Proto půdu obratem „výhodně“ prodají nebo pronajmou. Šťastnými kupci pak bývají developerské firmy, které tak rády staví na „zelené louce“. Co se týče pronájmu půdy, je také oblíbeným řešením. Profesor Petr Sklenička poukazuje na nezájem majitelů půdy, kteří se jako pronajímatelé příliš nestarají, jak firmy s jejich půdou hospodaří. Podnikl průzkum mezi vlastníky v několika okresech. Jak sám říká, „blafoval“, protože tvrdil, že se namísto předběžných preferencí jedná o závazné vyjádření. Výsledky byly horší, než očekával. Sice se vlastníci shodli na nedostatku drobných krajinných prvků a zeleně v katastru jejich obce, ale jen čtyřem procentům nevadilo mít na svém pozemku pětiarový remíz a jen dvanáct procent by akceptovalo solitérní strom! Většina by dokonce nesnesla ani jediný strom na vedlejším pozemku, zastíňující ten jejich. Mezi oslovenými rovněž panovala shoda v přesvědčení, že o krajinu se má postarat především stát, ačkoliv většinu jí zdaleka nevládní. (Sklenička, 2011) V minulosti byla péče o krajinu převážnou starostí vlastníků, v jejich vlastním zájmu bylo zachování remízů, polních cest, alejí kolem nich... Kromě ochrany před půdní erozí poskytovaly tyto krajinné prvky stín, místa pro odpočinek a přispívaly k její obyvatelnosti. Byly součástí běžného života. Výsadba alejí kolem cest nebo stromů mezi staveními, jako protipožární opatření, byla dílem vyhlášky Marie Terezie a její pozůstatky jsou v české krajině viditelné dodnes. Co viditelného zbyde po současné generaci?

Česká krajina se pomalu vzpamatovává ze škod páchaných po druhé světové válce. Jednak je způsobilo poválečné vysídlení pohraničí a masivní odchod venkovského obyvatelstva, ale také představa, že vztah mezi člověkem a přírodou je ryze antagonistický. Člověk se snažil z přírody vymanit a ovládnout ji. Posunout její meze dál a opravit, co se mu nelíbilo. *„Během šedesátých až osmdesátých let jsme trasy našich nejvýznamnějších vodních toků zkrátili o pět tisíc kilometrů. Narovnali jsme i malé potoky, prohloubili a vydláždili jsme jejich koryta. Některé jsme úplně zatrubnili. Odvodnili jsme přes šest set tisíc hektarů zemědělské půdy. I té, která odvodnit nepotřebovala. Závlahy jsme provozovali i v místech, kde byly vysoce ztrátové. V rámci*

náhradních rekultivací jsme rozorávali nivy vodních toků, vysoušeli mokřady. Likvidovali jsme drobné prvky zeleně. Meze, remízy, doprovody cest... Pole jsme zvětšovali až do zcela nesmyslných rozměrů. Tři sta hektarů nebylo výjimkou. Zemědělskou krajinu jsme přetvořili na kombinát na výrobu potravin.” (Sklenička, 2011)

Právě na příkladu ničení lužních lesů, vysoušení a odvodňování některých území je dnes patrné, jak hluboce se člověk může mýlit. Krajina souhrou takovýchto opatření ztratila absorpční schopnost, díky čemu se dnes potýkáme s častými záplavami. Ze zastavěných ploch voda prudce stéká, nabývá na síle. Povodně pak mají rychlejší a ničivější charakter než dříve. Po jejich odeznění se pro změnu dostaví nedostatek vláhy, způsobený rychlým odtokem vody, která pak nemá čas vstřebat se hlouběji do země. A do toho všeho si nic netušící, tradiční zkušeností netknutý, člověk postaví obydlí v záplavové zóně říční nivy. A takto by se dalo pokračovat.

Krajinné plánování dnes už naštěstí nefunguje stylem „poručíme větru, dešti“. Vyvinulo se v interdisciplinární obor, snažící se co nejlépe poznat prostor z hlediska přírodního i kulturního, za spolupráce odborníků dát dohromady co nejlepší řešení týkající se zástavby i volné krajiny. Za cíle současného krajinného plánování by se dalo označit zajištění ekologické rovnováhy prostředí, udržení estetické hodnoty krajiny a její jedinečnosti a péče o veškeré přírodní zdroje.

4.4. Nové způsoby využití krajiny

Význam produkční funkce krajiny se postupně snižuje. Globalizace s sebou přinesla oproštění od lokální soběstačnosti a závislosti na úživnosti krajiny. Ta se transformuje do nové podoby s novým využitím. Jak už bylo řečeno, snížením nároků na produkční funkci vyvstal proces zatravnění a zalesňování dříve obdělávaných půd. Podstatnou část přeměny a zaboru půdy představuje nová výstavba. Krajina prochází změnami, srovnatelnými s kolektivizací. Začíná se hovořit o faktoru nové atraktivity – rozvoji měkkých forem turistiky, ekologickém zemědělství. Venkovské oblasti České republiky, potýkající se s nedostatkem pracovních příležitostí a čelící následnému odlivu mladých lidí do měst, mají dobré předpoklady pro rozvoj „petosféry“. (Lapka, Krajina jako petosféra, 2008) Ta znamená nástup éry přírody, estetiky a turistiky jako uznávaných hodnot venkova. Dokonale vystihuje dnešní vztah ke krajině, kdy se jí chceme především kochat, odpočívat v ní. Novou nadějí pro udržení podoby zemědělské krajiny je

integrovaná turistika. „Prodává se rekreační hodnota venkovské krajiny, nostalgie tradičních řemesel a poutí, barokní štíty na návsi, ekologické hospodaření, scenérie krajiny a genius loci. Dnes nastupuje v krajině petosféra jako dobře prodejný artikl, po němž roste poptávka.“ (Lapka, Krajina jako petosféra, 2008)

Taková podoba oživení místního rozvoje je pro esteticky atraktivní nebo historicky zajímavé oblasti více méně pozitivní. Tolik možností méně atraktivní oblasti nemají. Jak píše autor pojmu, petosféra je ale velice nejistá v tom, že hodně závisí na vkusu publika, který není stálý, může se rychle změnit. Další otázkou je, zda takto jednostranně využívaná krajina nebude jen prázdným divadélkem k pobavení městských turistů.

Rekreace v přírodě a venkovských oblastech má u nás dlouhou tradici. Česká republika je údajně ojedinělým státem s masově propojeným spontánním hnutím, které vyhledává pobyt v krajině. (Baše, 2006) Prošla si obdobím trampování, chataření i chalupaření a dodnes se tyto formy těší velké oblibě, i když ve změněné podobě. Zástavba menších sídel někde vděčí za své přežití právě chalupářům, kteří koupili velký počet chalup a usedlostí v dříve neperspektivních odlehlých venkovských oblastech, jinak určených k zániku. Přispěli ke změně tradičního venkovského charakteru tamějšího života. Vesnice s větším podílem chalup rekreačního využití je v průběhu týdne poloprázdná, ožívá během volných dní. Novějším trendem je v současnosti přesídlení starších majitelů do chalup natrvalo. Oblíbeným modelem je také souvislé trávení jarních a letních měsíců v rekreačních objektech s návratem na podzim a zimu do měst. U mladších a zaopatřených lidí, kteří nemají čas věnovat se nemovitosti a jejímu okolí, vzrostla obliba apartmánů v turisticky zajímavých, hlavně horských oblastech. Neztrácejí tak svobodu individuální rekreace v přírodě, někdy ale za cenu větší koncentrace lidí. Model bydlení ve městě a vlastnictví nemovitosti v přírodním prostředí se v mém výzkumu ukázalo jako nejideálnější.

5. Komerční suburbanizace

V předchozí kapitole, věnované krajině a jejímu využití, byla zmíněna nesporná hodnota půdy. Z hlediska dnešního zdánlivého přebytku se její hodnota příliš nedoceňuje. Uvážíme-li, že zabíráme území, která před námi kontinuálně obdělávaly celé generace předků, zní to přinejmenším neuváženě. *„Průměrný roční úbytek zemědělské půdy v ČR mezi lety 2000 a 2008 činil 3900 hektarů. Zatímco však v roce 2000 byla zaznamenána ztráta ve výši 1700 hektarů, v letech 2007 a 2008 se jednalo již o rozlohu přesahující 5000 hektarů za rok. Jedno a čtvrt promile z celkové plochy zemědělské půdy tak ročně nenávratně ztrácíme. Více než 35 tisíc hektarů za sledované období posledních devíti let. To je pětina Lichtenštejnska, tři čtvrtiny katastrální výměry Prahy nebo 54 tisíc fotbalových hřišť.“* (Sklenička, 2011)

Záboru zemědělské půdy jsem se již krátce věnovala, ale určitě je namístě jej zmínit znovu. Právě na lánech zemědělské půdy nejčastěji vznikají velké stavby zábavních center, skladišť a logistických areálů. Ty někdy nebývají komplexně posuzovány, na povolené vzniklé stavby se nabalují další a další jednotlivě schvalované. Velká stavba tak načíná území k pokračujícímu stavebnímu ruchu. Mnozí namítají, jak se budete moci přesvědčit v mém průzkumu, že například logistické areály znamenají spoustu pracovních míst a jsou potřebné. Málokdo by je však chtěl mít ve svém okolí. Projevuje se tzv. NIMBY efekt, doslova „Not In My Back Yard“, tedy „ne na mém dvorku“. Stavby obřích rozměrů působí v krajině nepatřičně. Vhodná by byla diskuze, zda-li vůbec tolik areálů takového rozsahu potřebujeme!

V letech 1999 – 2000 narostlo zastavění komerčními plochami o 42,7 km², v letech 2000 – 2006 nárůst pokračoval ještě intenzivněji. Obecně docházelo k zastavění území průmyslovými či obchodními zónami s přilehlými parkovišti a dopravními sítěmi podél významných komunikací, a v zázemí největších měst Prahy, Brna, Ostravy a Plzně. Stavby se postupem času stávají objemově i prostorově rozsáhlejší. Po roce 2000 se významněji prosazuje budování průmyslových zón ve volné krajině, bez vazby na velká sídla. Převažuje ještě větší zábor orné půdy, než v předešlých letech, stoupá i podíl zastavěné ostatní zemědělské půdy - luk a pastvin. (Chuman & Romportl, 2011) Nutno podotknout, že do kategorie komerční suburbanizace spadá i například velkoplošná výstavba golfových hřišť, lyžařských a jiných sportovních areálů, kdy je výrazně měněn povrch krajiny. Nebo se jedná o nové krajiny?

Výrazným trendem je také zatravňování a zalesňování bývalých hospodářsky využívaných ploch. Výraznější úbytky zemědělských ploch jsou v prospěch výstavby a zalesňování, v menším rozsahu k prospěchu trvalých travních porostů. Největším problémem je úbytek nejkvalitnějších půd v okolí velkých měst kvůli výstavbě. (Baše, 2006) Zmíněné procesy nemusí být výhradně negativním projevem, zatravňování horských oblastí, nevhodných k zemědělství, se zdá být rozumnějším řešením, než umělé způsoby zvyšování produkce tamější málo úrodné půdy.

V 90. letech minulého století převládalo spíše budování většího počtu menších skladovacích a logistických objektů v jedné lokalitě, se společnými parkovišti a komunikacemi, s rostoucími spotřebitelskými nároky vzrostla i velikost budov. (Chuman & Romportl, 2011) Navýšení objemu staveb a mnohdy nevhodné umístění v krajině umocňuje jejich viditelnost a horší soulad s okolím.

Někteří lidé neberou v potaz argumenty odpůrců zástavby kvalitní zemědělské půdy, že se jedná o přežitek z doby, kdy jsme byli odkázáni na zemědělství a doufali v plnou soběstačnost. Bude-li plocha potřeba, získáme ji zpět. Až když člověk na vlastní oči vidí, jak taková stavba logistického areálu opravdu vypadá, nezůstane na pochybách, že v těch místech už nejspíš nikdy nic zeleného nevyroste. Aspoň ne v časovém měřítku lidských životů. Svrchní kvalitní úrodná půda je vybagrována a odvezena. A tak mnohdy jen bezradně přihlížíme, jak nejkvalitnější část našeho půdního fondu nenávratně mizí pod betonem. Zrovna takový osud má půda při rezidenčních stavbách, sotva existuje šance, že by se kdy rozparcelované pozemky opět zcelily a mohly být zemědělsky nebo rekreačně využívány. *„Zdravá krajina je předpokladem zdravé společnosti. Udržení zdravého stavu naší krajiny bychom měli věnovat stejnou pozornost jako svým sídlům, neboť do jisté míry jsme „odrazem“ životního a přírodního prostředí, v kterém žijeme.“* (Valtr, 2001)

Změny ve spotřebním chování i trávení volného času podněcují další výstavbu. Obchodní centra vznikají i poblíž menších měst, rovněž tak i průmyslové zóny a areály, jde-li o území výhodně situované na dopravních tazích. Intenzivnější potřeba logistiky se projevila hlavně po vstupu do Evropské Unie, kdy byl zaznamenán nárůst nákladní dopravy. V roce 2007 byla plánována výstavba 140 nových obchodních řetězců na ploše 180 hektarů a z nich bylo 30% plánováno mimo stávající sídla. (Chuman & Romportl, 2011) Pomineme-li zábor půdy a otázku budoucnosti takových staveb, až odezní doba jejich největší slávy, jsou zajímavým sociologickým fenoménem. Jsou v podstatě novými veřejnými prostory, tak, jako bývaly promenády, náměstí

a parky. Shromažďuje se v nich velké množství lidí, za primárním cílem konzumace všeho možného. Sám obchodní komplex je zajímavý tím, že začal suplovat funkci městských veřejných prostor. Ty mají atributy anonymity, otevřenosti a jisté demokratičnosti. Zatímco do privátního uzavřeného prostoru člověk vstupuje za nějakým účelem, týkajícím se majitele prostoru, většinou obchodním, který je provázen standardizovaným chováním. Z historického hlediska bývalo soukromé a veřejné ostře odděleno. Dnešní smazávání těchto hranic často znemožňuje nebo komplikuje snahy o zkulturnění takovýchto „kvaziveřejných“ prostor. Nákupní centra jsou více homogenizovaná a expandují, tento pohyb doprovází vylidňování tradičních městských center. (Pospěch, 2009) V USA začaly být oblíbeným prostorem trávení volného času různých sociálních skupin. Mladých žen, sociálně znevýhodněné mládeže, staly se kulturními centry setkávání etnických menšin. Protože se expanze zástavby v USA šířila dál od jádrových měst, často zanechala starší, opuštěné lokality svému osudu. Takto bylo opuštěno na 3500 tzv. „malls“ – nákupních středisek. (Baše, 2006)

V této práci se snažím uvádět reálné příklady převážně z mě známého prostředí. Komerčnímu typu suburbanizace jsem se věnovala v pražském okolí. Na východním okraji Prahy mě zaujal logistický areál „VGP Park Horní Počernice“ z roku 2006, který patří mezi největší v České republice. Jeho několikátá etapa je právě ve výstavbě a to bez předem známých nájemců, už teď však „park“ zabírá více jak sto hektarů a investováno bylo přes tři miliardy korun. (Fejfar, 2010) Jedná se o celé městečko hal, které vyrostlo na frekventovaném tahu na Mladou Boleslav a navazuje na Horní Počernice. Přes silnici se přitom nachází obec Radonice, kde bují výstavba rodinných domů. Už teď má obec problémy s kamionovou dopravou, a to nezmiňuji ten „krásný“ výhled na horizont zastavěný obřimi šedými krabicemi. Plocha areálu je z většiny pokrytá betonovými parkovišti, halami, podstatnou část zabírá silnice. V „parku“ se myslelo i na lidi, je vybaven chodníky, několika zastávkami městské hromadné dopravy a výsadbou stromů. Bohužel malé stromky už celkový umělý dojem staveb takového měřítka nezachrání. Naopak proti obřím halám působí velmi křehce.

V příloze číslo 2 uvádím fotografie tohoto místa a také další vznikající část areálu ve fázi stavby z jara 2012.

6. Trvale udržitelný rozvoj, nebo život?

Trvale udržitelný rozvoj je přístup k životnímu prostředí a společnosti, který má za cíl nastolení rovných životních podmínek a užívání planetárních zdrojů. Zdůrazňuje právo člověka na přiměřené životní podmínky a důstojné uspokojování základních potřeb, a to jak v současnosti, tak budoucnosti. Uznává právo příštích generací na možnost volby aspoň za takových podmínek, jaké máme v současnosti my. Souvislost se suburbanizací má větší, než by se mohlo zdát. Prostorová expanze měst probíhá na úkor zemědělské půdy. Ta celosvětově podléhá degradaci různými vlivy, ať už erozí, záplavami, dezertifikací, zasolením nebo průmyslovým znečištěním. Je tedy ohroženým zdrojem, který neumíme nahradit. Jsme schopni klonovat a geneticky upravovat organismy i rostliny, úspěšně vypozerovat složité přírodní procesy a souvislosti, ale nejsme schopni vytvořit fungující ekosystém. A právě do fungování ekosystémů lidská expanze důrazně zasahuje. Zasahuje různými procesy, mezi něž patří forma šíření měst.

Prostorová expanze řídké městské zástavby je do budoucna velmi špatnou volbou, už vzhledem k omezenému prostoru českého prostředí. Kromě zmiňovaného, mnohdy zbytečného a rozmařilého, záboru půdy s sebou přináší velkou energetickou náročnost takového způsobu života. Prostorově rozlehlá zástavba je náročná na dopravní obslužnost, vyžaduje si stavbu nových komunikací, zavádění hromadné dopravy. Pokud se nevyplatí hromadnou dopravu zavést, nastupuje individuální automobilová doprava. Ta prostředí škodí ještě více, přispívá ke znečištění jádrového města a tak nepřimo podněcuje další stěhování obyvatel do „přírodnější“ čistší krajiny. Celkový charakter neuvážené rozvolněné zástavby jde proti přesvědčení neoslavit možnosti budoucích generací naplňovat jejich potřeby. Příklon k trvalé udržitelnosti změní podobu další výstavby měst. Ta by podle mnohých měla být v souladu s trvalou udržitelností kompaktnější, prostorově sevřenější, s důrazem na využití opuštěných průmyslových ploch - tzv. „brownfields“ a výsledkem pečlivého plánování. Do hry vstoupilo mnoho moderních a šetrných technologií, které jsou k životnímu prostředí mnohem přátelštější, ale jejich nástup je vcelku pomalý. K vidění jsou úspěšné projekty rekultivací a nejrůznějších pasivních domů, v běžné praxi pak většinou hlavní roli stále ještě hraje ekonomická stránka.

Trvale udržitelný rozvoj je součástí české legislativy. Zákon č.17/1992 Sb. §6 uvádí, že „*Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.*“ (MŽP, 1992)

Proces zrodu myšlenky trvale udržitelného rozvoje do jeho jasné definice trval přes dvacet let. Předcházelo mu několik klíčových událostí. První bylo založení Římského klubu v roce 1968, který sdružoval nejvýznamnější osobnosti z řad vědců, politiků, ekonomů a myslitelů ve snaze přispět interdisciplinárním a komplexním způsobem k lepšímu světu. Na pozvání italského průmyslníka Aurelia Peccei a skotského vědce Alexandra Kinga se tehdy sešla skupina mezinárodních osobností z oblasti diplomacie, průmyslu, akademického i občanského prostředí, aby diskutovala otázky převládajícího krátkodobého uvažování v mezinárodních problémech a obavy ohledně neomezené spotřeby světových zdrojů a stále větší provázanosti světa. Členové se rozhodli strávit další rok zvyšováním povědomí světových politiků a vůdců o klíčových globálních otázkách budoucnosti. (About the Club of Rome, 2013) První zpráva Římského klubu s názvem Meze růstu, zpracovaná manžely Meadowsovými z Massachusetts Institut of Technology, demonstrovala rozpor neomezeného, nespoutaného růstu hmotné spotřeby ve světě jasně konečných zdrojů. Způsobila doslova velký třesk. (The Club of Rome - history, 2013)

Meze růstu, vydané roku 1972, varovaly před neuváženým a příliš rychlým čerpáním zdrojů. Pomocí počítačového modelu nazvaného World 3, založeného na principu zpětnovazebních principů v prostředí, sestavil tým Meadowsových možné scénáře budoucího vývoje světa. Ukazovaly, že lineární růst není možný do nekonečna. Téhož roku se konala Stockholmská konference, jejíž heslo „Mysli globálně, jednej lokálně“ se zapsalo do paměti mnoha lidí. Konference je označována za počátek moderního politického a veřejného povědomí o globálních problémech životního prostředí. Měla za cíl identifikovat hlavní problémy a charakter ekologického ohrožení. Věnovala se analýze projevů a důsledků znečištění a devastace prostředí, snažila se nastolit myšlenkový základ harmonie hospodářského rozvoje a ochrany prostředí. Státy mají přijmout integrovaný a koordinovaný přístup ke svému rozvojovému plánování tak, aby byl jejich rozvoj v souladu s potřebou chránit a zlepšovat lidské životní prostředí ku prospěchu jejich obyvatelstva. V rozporu s těmito zásadami se na počátku 70. let projevil vážný rozkol mezi snahami o účinnou ochranu prostředí a hospodářským rozvojem.

K tomuto rozporu přispěla sama Stockholmská konference, která důrazně upozornila na naléhavou potřebu chránit prostředí ohrožené lidskou hospodářskou činností, ale přitom důsledně nerozebrala negativní aspekty této činnosti samé. (Moldan, 2013)

Dalším důležitým mezníkem vývoje koncepce trvalé udržitelnosti byla rezoluce Valného shromáždění OSN v roce 1983, která ustanovila Světovou komisi pro životní prostředí a rozvoj (World Commission on Environment and Development). Generální tajemník jmenoval norskou političku Gro Harlem Brundtlandovou předsedkyní komise, Mansoura Khalida, súdánského ministra zahraničních věcí, místopředsedou. Nařídil jmenování dalších členů, přičemž minimálně polovina musela být z rozvojových zemí. V komisi zasedli zástupci 21 odlišných národů a výsledkem jejich spolupráce se stala zpráva *Naše společná budoucnost (Our Common Future)*, která byla vydána v roce 1987. Poprvé se v ní objevuje termín trvale udržitelný rozvoj: *„Trvale udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslabil možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby.“* (WCED, 1991) Varuje před vypůjčováním ekologického kapitálu od příštích generací. Zabývá se vážným problémem růstu populace a především růstem a strádáním populace žijící pod hranicí chudoby. Upozorňuje, že ekologický stres může způsobovat konflikty. Dvacáté století označuje za urbanistickou revoluci, za 35 let od roku 1950 se počet lidí žijících ve městech ztrojnásobil, vzrostl o 1,25 miliardy obyvatel. Snaží se definovat stále trvající světovou krizi. *„Nejsou to krize izolované: krize životního prostředí, krize ekonomického rozvoje, energetická krize. Všechny dohromady jsou krizí jednou.“* (WCED, 1991) Zpráva poukazuje na narůstající nepříznivé podmínky prostředí, například uvádí zvýšení části populace postižené suchem z 18,5 miliónů lidí během 60. let na 24,4 miliónů během let 70. a záplav z 5,2 miliónů na 15,4. Uvádí mnoho dalších čísel, týkajících se celkového stavu světa, jeho prostředí a populace. K pokračující urbanizaci uvádí: *„Chtějí-li vlády odlehčit největším centrům osídlení, musejí mít jasně formulovanou strategii vývoje a řízení procesu urbanizace, která by měla spočívat ve výstavbě menších měst a městeček, těsněji propojených se zemědělským zázemím.“* (WCED, 1991) Živelný vývoj měst ve světovém měřítku znehodnocuje nejúrodnější zemědělské půdy, zabírá přírodně hodnotné části krajiny. Svět se musí vyrovnat s rostoucí mírou vzájemné ekologické závislosti mezi jednotlivými státy, tak jako se vyrovnal se závislostí ekonomickou. Nabízí Komise nějaké řešení?

Prostředkem k trvalé udržitelnosti se má stát oživení růstu a změna jeho kvality. Má uspokojit základní potřeby (práce, výživa, energie, voda, hygiena), zajistit udržitelnou úroveň populace, uchovat a posílit základnu zdrojů a slučovat ekologická a ekonomická hlediska při rozhodování. Růst sám o sobě ale nestačí. V době vzniku reportu se na světě vyrábělo sedminásobné množství produktů než v roce 1950. Komise uvádí, že vysoká výroba a masová chudoba mohou existovat vedle sebe. Je totiž třeba změnit instituce a způsoby lidského jednání.

Při následujícím Summitu Země roku 1992 v Riu de Janeiru už se diskutovalo o podpoře biodiverzity, trvale udržitelný rozvoj se stal hlavním cílem vzniklého dokumentu Agenda 21.

V českém prostředí se objevila ještě další zajímavá koncepce. Josef Vavroušek přišel s myšlenkou trvale udržitelného života. Tvrdí, že při hledání hodnot pro trvale udržitelný život bychom se měli zaměřit především sami na sebe a na hodnoty dominující v euro – americké civilizaci. Tato civilizace dnes zásadním způsobem ovlivňuje celý svět. *„Konstatujeme-li tedy neudržitelnost všeobecných vývojových trendů, musíme zároveň přiznat zásadní podíl euro – amerických hodnotových systémů na tomto neuspokojivém vývoji.“* (Vavroušek, 1996) Naše kultura obsahuje určité hodnotové orientace, jejichž bezprostředním důsledkem je vznik a prohlubování sociálních, ekonomických a ekologických problémů. Člověk podle Vavrouška považuje přírodu za bezendný zdroj surovin a pasivní „hřiště“ svých libovolných aktivit, nerespektujících přirozené meze únosnosti území. Má kořistnický vztah k přírodě. Řešením je pak úcta k životu jako takovému, vědomí sounáležitosti s přírodou. Za více než chybná považuje měřítko pokroku – zvyšování objemu výroby a spotřeby, posedlost idejí kvantitativního růstu. Alternativou mu může být kvalitativní rozvoj lidské společnosti, zaměřující se především na kvalitu života a mezilidských vztahů, rozvoj vědy, kultury, duchovních a intelektuálních hodnot. Vavroušek dodává, že jediným prakticky neomezeným zdrojem je lidská tvořivost.

Vraťme se ještě jednou k Meadowsovým. Dvacet let po vydání *Mezí růstu* se objevuje druhá kniha týmu Meadowsových *Překročení mezí*. Ta opět představuje projekci možné budoucnosti interakce člověka a prostředí. Podle Erazima Koháka uvádí *„že problém je ideologie růstu a že je třeba hledat způsoby udržitelného rozvoje. Že trvale udržitelný a rozvoj hmotné spotřeby je zásadní protiklad, to uznali jen ochranáři ekologové, kteří dávno ztratili iluze o „růstu“ a nyní užívají obrat trvale udržitelný život.“* (Kohák, 2011) Kohák píše, že Meadowsovi pod dojmem vědeckosti přivedli k ekologickému ohrožení pozornost vrstev a kruhů prostých vši lásky k přírodě, dokonce i technokraty a velkopodnikatele, kteří museli uznat, že jejich dosavadní

přístup je sebeničivý. Dodává, že se Meadowsovi nedovolávali úcty k přírodě či soucítění, což je pravda. Tvzení, že Meze růstu nevarovaly, že příroda je v ohrožení, nýbrž že v ohrožení je růst, rozvoj, pokrok – velký fetiš, mi ale přijde nadnesené. I přes veškerou vědeckost je z knihy cítit moudrost autorů, kteří se věnují nejen technickým modelům budoucnosti a důsledkům konkrétních rozhodnutí, ale i sociálnímu systému, systému hodnot. Píší, že náš systém očekává a povzbuzuje spotřebu, cení si jí a odměňuje ji. Cítí potřebu změny v myšlení a chování lidí, slepě neprosazují další růst, převlečený za „rozvoj“, jak je jim vytýkáno. Váhu dávají místním sítím, jejichž roli vidí v obnově smyslu pro sousedství a vztahu k místu, který byl od průmyslové revoluce do značné míry ztracen.

„Trvale udržitelná je taková společnost, která může přetrvat generace, ta která je dostatečně předvídatelná, pružná a moudrá na to, aby si nepodkopala jak fyzické, tak sociální systémy, které jí podporují.“ (Meadows, Donella; Meadows, Dennis; Randers, Jorgen, 1995) Společnost by se měla ubírat k trvale udržitelnému rozvoji výchovou k pružnosti a tvořivosti, ke kritickému myšlení a schopnosti nově navrhovat jak fyzické, tak sociální systémy. Měla by do ekonomických cen zahrnout skutečné náklady na ochranu životního prostředí - tedy externality, a zpomalit, nakonec i zastavit exponenciální růst populace a fyzického kapitálu. Lidsky pak dodávají, jak uvést do života trvale udržitelný svět: *„Je to něco, co náleží ne technologiím a trhu, vládám, obchodním společnostem nebo počítačovým modelům, ale co je vlastní lidskému srdci a duši.“* (Meadows, Donella; Meadows, Dennis; Randers, Jorgen, 1995) Ekonomika by podle nich měla být prostředkem a ne cílem, měla by sloužit blahu lidského společenství, a ne společnost a životní prostředí sloužit jí. Jsou-li technologie i trh použity bez koncepce mezí, stanou se nástroji překmitu. A pokud ve složitém a konečném světě odstraníme nebo zvýšíme jednu mez a pokračujeme v růstu, střetneme se s jinou. Koncepty Meadowsových ukazují různé odlišné varianty budoucího vývoje. Rozhodně to není veselé čtení. Rozhodně také ale není podáváno senzačně či katastroficky. V zásadě nevidím bytostný rozdíl mezi uvedenými přístupy k trvale udržitelnému rozvoji, spíše jen v prostředcích uvažování. Tím byl v případě Meadowsových počítačový model. Při testování variant počítali s větší racionalitou budoucích generací, naopak nezahrnuli možnost konfliktů ani přírodních katastrof, korupce, epidemií atd. Prezentuje „nejvyšší možnosti skutečného světa“.

6.1. Trvale udržitelný ústup

Jelikož uvádím přehled přístupů k trvalé udržitelnosti, ještě bych ráda předložila poněkud kontroverzní teorii. James Lovelock je autorem hypotézy Gaia. Spolu s biologkou Lynn Margulisovou uvedl, že hypotéza Gaia vidí biosféru jako aktivní, adaptivní kontrolní systém schopný udržet Zemi v homeostáze. *„(...) Zahrnuje i biosféru a je to dynamický fyziologický systém, který udržuje na naší planetě podmínky pro život už více než tři miliardy let. Mluvíme o Gaie jako o fyziologickém systému, protože se zdá, že má za podvědomý cíl udržovat klima a chemické podmínky ve stavu příjemném pro život,“* (Lovelock, 2008)

Tento anglický nezávislý vědec, lékař a environmentalista je toho názoru, že před dvěma sty lety byly změny pomalé nebo vůbec žádné, tehdy byl tedy čas praktikovat trvale udržitelný rozvoj. Snahu obrátit se k trvalé udržitelnosti dnes uvádí, že je to jako „myslet si, že rakovina plic se dá vyléčit tím, že přestaneme kouřit.“ Jeho hypotéza Gaia jde proti přesvědčení lidstva, že Země je jeho majetek, který je tu proto, aby ho využívalo ke svému prospěchu. Přesvědčení, že Zemi vlastníme nebo aspoň spravujeme, nám dává možnost slovně podporovat ekologickou politiku a programy. Ve skutečnosti se ale chováme, jako by se nic nedělo. Jediný pohled do libovolných hospodářských novin autorovi potvrdí, že naším cílem je i nadále růst a rozvoj. Pokračuje ve svých přirovnáních tím, že coby správci Země nejsme o nic kvalifikovanější, než onen pověstný kozel, kterého učinili zahradníkem. Tvrdí, že jsme zneužili energii a přelidnili Zemi, ale civilizaci neudržíme, pokud se technologií vzdáme. *„(...) je už pozdě na trvale udržitelný rozvoj; my potřebujeme trvale udržitelný ústup. Jsme tak posedlí myšlenkou rozvoje a zdokonalování lidstva, že nám ústup připadá jako sprosté slovo, něco, za co bychom se měli stydět.“* (Lovelock, 2008) Měli bychom plánovat ústup z neudržitelných pozic, kterých jsme dosáhli díky nevhodně použitým technologiím. Dokud máme energii a čas, měli bychom ustoupit. Jako to udělal Napoleon v Moskvě či dobré velení přikázalo ústup od Dunkergue. *„(...) Potřebujeme, aby všichni lidé na světě současné nebezpečí cítili, aby se spontánně zmobilizovali a velkoryse zahájili organizovaný a udržitelný ústup do světa, ve kterém se pokusíme žít v souladu s Gaiou.“* (Lovelock, 2008)

Přirozené ekosystémy tu nejsou jenom proto, abychom si z nich udělali zemědělskou půdu. Jsou tu proto, aby udržovaly klima a chemickou rovnováhu planety. Lovelock bere svou hypotézu Gaia jako provizorní a je si jist, že bude překonána. Chápe ji však „jako semínko, ze kterého

může vyrůst instinktivní ekologie“. K hypotéze Gaia se přimkly různé ekologicky zaměřené organizace, některé ji však pojaly spíše jako „matku Zemi“ ve spirituálním smyslu, což nebylo Lovelockovým záměrem. Jméno řecké bohyně si vypůjčil pro regulární vědeckou teorii. K budoucnosti trvalé udržitelnosti ještě nakonec dodává: „*Nevidíme sice na cestu, ani jestli na ní nečíhají nějaké léčky, ale určitě by nám pomohlo, kdybychom věděli, kde zrovna jsme a jak jsme se tam dostali.*“ (Lovelock, 2008)

6.2. Technologie – nová naděje?

Získávání stále dokonalejších a lepších technologií se stalo hnacím motorem lidstva. Vývojem nových technologií omlouváme škody páchané na životním prostředí i ostatních živých tvorech. V technologii zároveň vkládáme naděje, želepší nepříznivý vývoj našeho prostředí. Je tedy samotná touha po zdokonalování technologií příčinou, nebo lékem na námi způsobené škody?

Environmentální faktor je limitem sociálního a ekonomického pilíře. Je tedy technologie čtvrtým pilířem? Přestože James Lovelock nevěří v účinek trvale udržitelného rozvoje a navrhuje spíše ústup, technologie nezavrhuje. Civilizaci neudržíme, pokud se jich vzdáme. Sám se jako přírodovědec přiklání například k užití jaderné energie, která je dosud nejčistším poznaným zdrojem, a může nám nabídnout tolik potřebný čas k vývoji účinnějších a šetrnějších prostředků k získávání energie. Spíše konstatuje, že jsme technologie používali nevhodně. Zpráva Světové komise pro životní prostředí a rozvoj poukazuje na nebezpečí nových technologií. Ty sice slibují vyšší produktivitu, efektivitu a nižší míru znečištění, ale přinášejí riziko znečištění novými toxickými látkami, odpady i hrozbu nebezpečnějších havárií. Vědecký pokrok jde rychle kupředu, ale často nám chybí zkušenost prověřená časem. V případě využití nových látek, jako jsou třeba nanočástice atd. nemůžeme dokonale předvídat, jak se budou chovat. Nejsme schopni na sto procent odhadnout, co způsobí genetická manipulace s rostlinami a jejich následná konzumace. Zatím s jistotou nevíme, co se děje na dně Mexického zálivu, kde jsme velkoplošně při nedávné ropné havárii použili chemické disperzní látky. S trochou nadsázky se nám stal svět jednou velkou laboratoří.

Technika je jako prvek materiální kultury svou podstatou s přirozenými ekosystémy propojena, ale svými produkty živému hostitelskému prostředí a jeho fungování překáží a konkuruje. Prostřednictvím odlesnění, zástavby půdy a bujení dopravních komunikací připravuje biosféru o

bioticky využitelnou energii ze slunečního záření. Zároveň vzbuzuje zdání stále menší závislosti na přírodě. (Šmajš, 2008) Jak podotkli Meadowsovi, vědci a technici, kteří sami věří v technologický pokrok, je-li technologie použita bez koncepce jakýchkoliv mezí, stane se nástrojem překmitu. *„Technika je nejaktivnějším protipřírodním subsystémem kultury; přírodě neodpovídá, zatlačuje ji a vážně ji poškozuje; ale tím, že pohotově vstřebává novou strukturní informaci, v režimu biofilní kultury by mohla být také účinným způsobem zmírňování a řešení nynější ekologické krize.“* (Šmajš, 2008)

6.3. Příroda, kultura

Je opravdu kultura svou podstatou protipřírodní? Musí nutně jít proti přírodním podmínkám, které ji umožnily vytvořit? Jak zmiňuji v předchozím textu, technologie vzbuzují zdání menší závislosti na přírodě. Budí dojem, že jsme se od ní díky své inteligenci a vynalézavosti oprostili. Naučili jsme se ji využívat a umíme ji dokonce i zlepšovat.

Faktem je, že kultura existenčně závisí na biosféře. Podle Josefa Šmajše novodobé koncepce dějin nepovažují kulturu za systém uvnitř systému, za systém umělý, ale pojmají dějiny jako vzestup moci člověka nad přírodou. Někteří autoři jsou přesvědčeni, že kultura je koevolucí nebo přímým pokračováním evoluce života na Zemi. Kultura *„...je strukturou umělou, odlišně a silněji integrovanou, a také proto vůči biosféře cizorodou. Kultura totiž nevzniká přirozeným pokračováním pozemské biotické evoluce jako celku, nepřirůstá k biosféře, k rostoucím větvím evolučního stromu života. Metaforicky řečeno, hypertroficky bují pouze z jediné fylogenetické linie života - z nedávno vzniklé a časově ohraničené evoluční linie Homo sapiens.“* (Šmajš, 2008)

Vyvíjí se rychleji než biosféra, která se její expanzi nestihá a nemůže přizpůsobovat. Důležité zpětnovazební signály signalizují přetížení přírody kulturou. *„(...) mladá lidská kultura musela patrně projít fází fascinace pravdivým vědeckým poznáním a na něm založeným rozvojem abiotické techniky, aby, poučena nepřímými způsoby poznávání i jemnou spontánní konstruologií živých systémů, byla ochotna uznat, že existenční primát hlediska dlouhodobé slučitelnosti s prostředím bezvýhradně platí nejen pro biotické, nýbrž i pro kulturní struktury.“* (Šmajš, 2008) Příroda je jediným možným domovem člověka a kultury. Přecházíme fakt, že člověk je evolučním produktem a součástí ekosystému. Současné vzdálení se přírodě je zčásti

důsledkem pojmového aparátu vědy, který nebyl konstruován pro úctu, pokoru a respekt člověka vůči přírodě, ale k jejímu ovládnutí a exploataci.

Člověk je dílem přírody a kultura se stala jeho specializací. Až do doby, kdy se rozhodl velkolepě měnit a opravovat svět, vedle sebe civilizace spolu s přírodou dokázaly koexistovat. Do doby, než začal veškerou svou víru směřovat výhradně k technice.

Pro mě nejtrefnějším a zároveň úžasně jednoduchým, výstižným poznatkem Josefa Šmajse je, že příroda vytvořila zatím dokonalý hardware – lidský mozek - a kultura v průběhu socializace vytváří a mění jeho software. Kultura a příroda spolu v krajině spolupracují, člověk, i když se snaží vymanit z přírodních vlivů, na nich bude vždy závislý. Záleží na charakteru kultury a hlavně jejích hodnotách, jak se k prostředí chová šetrně. Kultura a civilizace se bez přírody neobejde. Příroda si bez civilizace klidně poradí.

7. Případová studie ideál bydlení mladých lidí

Fenomén suburbanizace lze uchopit z teoretického i empirického hlediska mnoha směry, jedná se o dosti rozsáhlé téma. Zabývají se jím sociologové, geografové, urbanisté, architekti, ekologové i mnoho dalších. Mě, jako kulturologa zajímala otázka, nakolik dnešní mladí lidé touží po bydlení v rodinném domku v zázemí města, čeho si nejvíce cení v okolí svého bydliště a jaký mají vztah ke krajině. Rozhodla jsem se tedy pro případovou studii formou krátkého dotazníku, s jejíž pomocí bych ráda odhadla, jak by se mohly suburbanizační jevy dále vyvíjet. Za cílovou skupinu jsem si záměrně vybrala mladé lidi do 35 let, jelikož právě tato skupina se stává hlavním udavatelem trendů v bydlení, její požadavky se začínají výrazněji promítat v nabídce trhu. Otázky jsem směřovala spíše k rovině ideálu bydlení, za předpokladu, že většina lidí bude chtít nebo by ráda svého ideálu dosáhla. Mojí snahou bylo zjistit, jaký typ bydlení upřednostňuje dnešní mladá generace. Zda-li si bude přát utéct z města do rodinného domku a stále si uchovat městský styl života, nebo zda by většina raději žila i pracovala ve městě či naopak na venkově.

Vztah ke krajině je pro leckoho dosti abstraktním pojmem. Ve výzkumu mě zajímá v té rovině, jak moc dnešní lidé postrádají volnou krajinu, pobyt v přírodě, jak důležité je pro ně mít na blízku parky a relaxační zóny a také jak vnímají právě suburbanizaci. Nechala jsem respondenty zodpovědět otázky, kde hodnotí závažnost jednotlivých suburbanizačních jevů, jako je výstavba logistických areálů, neustálé rozšiřování dopravních sítí na úkor prostupnosti krajiny, výstavba satelitních městeček a podobně. Byl ponechán prostor i ke zcela subjektivnímu vyjádření nad několika fotografiemi, v jednom případě logistického parku v Horních Počernicích, v druhém rozšiřující se obce Radonice v zázemí Prahy. Vidí tato cílová skupina suburbanizaci spíše v pozitivním světle jako znamení ekonomického rozvoje, nebo se naopak bojí o dostatek volné krajiny a kvalitní využití prostoru?

7.1. Metodologie

Postoje mladé generace k bydlení a vztah ke krajině, tak se jmenuje internetový dotazník, který jsem vytvořila na serveru Vyplňto.cz a který dosáhl počtu 360 respondentů ze všech krajů České republiky. Případová studie formou internetového dotazování byla zvolena právě pro snadnou šířitelnost do všech koutů České republiky, pomocí snowball efektu se podařilo získat 360

respondentů. Díky facebookové kampani a přibližně deseti hlavními šířitelům dotazníku se poměrně spolehlivě a rychle dostal do všech krajů.

Cílová skupina byla vybrána jako hlavní potenciální udavatel trendů v bydlení, početná skupina respondentů si hledá nebo bude hledat nové bydlení. Ovlivní realitní trh a případnou výstavbu svými preferencemi, jedná se o skupinu pravděpodobně řešící své první bydlení, mladé manželské páry a rodiny. Horní hranice 35 let byla záměrně určena díky výzkumu Sociologického ústavu AV ČR a Ministerstvu pro místní rozvoj, které stanovilo tento věk jako hranici pro uznání nároku na poskytnutí úrokové dotace k hypotečnímu úvěru pro mladé lidi (Sunega, 2003). Tato dotace byla poskytována do konce roku 2011.

Kvótami případové studie byl tedy, jak už bylo řečeno věk, dále pohlaví a pokrytí všech krajů ČR. Protože se jedná o internetový dotazník, předpokladem je tedy vyšší vzdělání nebo uživatelská schopnost internetu, která je však v mladé generaci velice hojně zastoupena i u lidí s nižším dosaženým vzděláním. Také proto se tedy neobjevuje kvóta dosažené vzdělání.

7.2. Hypotézy

H1

Mladí lidé preferují infrastrukturu a dostupnost služeb, městský životní styl před venkovským.

H2

Velká část lidí této cílové skupiny si neuvědomuje závažnost důsledků suburbanizace a jejího vlivu na životní prostředí a krajinu, nepovažuje ji za velký problém.

H3

Zřejmě stále přetrvává ideál bydlení v domku s dostupností městského komfortu, ochota dojíždět autem za prací ve městě, tedy současný stav.

7.3. Tvorba internetového dotazníku

Internetový dotazník se zdál být velice efektivní formou mého výzkumu. Jeho snadná šířitelnost a tedy i naděje na větší počet respondentů zvítězily nad možnou otázkou validity takových dat. Internetový průzkum nepovažuji za rovný ekvivalent osobního dotazování, má své nevýhody zrovna tak jako řadu výhod.

Co oproti osobnímu dotazování postrádá, je dozajista osobní kontakt s respondentem. V řadě situací se lze osobním kontaktem přesvědčit o vhodnosti respondenta pro hledanou cílovou skupinu, či do jisté míry zabránit uvádění očividných nepravd (v mém výzkumu by například mohl být mylně uveden ročník narození, čemuž při živém dotazování zcela nezabráním, ale mohu alespoň odhadovat, zda je respondentovi opravdu mezi 18 a 35 lety nebo třeba 60). Internetové dotazování ale poskytuje i řadu výhod. Kromě zmiňované dobré šířitelnosti právě v této věkové skupině považuji za plus i anonymitu, díky které se respondent necítí ohrožen, není na něj veden zdánlivý nátlak dotazovatele ani nad ním nevisí obava z přijetí vyřčené odpovědi. Za nespornou výhodu považuji dobrovolnost vyplňování, respondent se necítí být povinen odpovídat, a také to, že si sám určí dobu, kdy má čas a náladu se dotazníku věnovat.

Co se týče samotných odpovědí, odhaduji, že je pravděpodobnost jejich záměrného zkreslení u internetového dotazníku a osobního dotazování dosti podobná. U osobního dotazování může u respondenta nastat pocit studu či nervozita a odpovědi tak poznamenat, ve virtuálním prostředí bych v této oblasti považovala za hrozbu snad jen záměrné poškozování výsledků.

Při nasazení dotazníku jsem kvůli co největší možné validitě dat a ochraně před zneužitím zvažovala, zda povolit pouze unikátní IP adresu respondenta. Znamenalo to však, že z jednoho počítače by mohl být vyplněn jen jeden jediný dotazník. Z hlediska zneužití se to jevílo jako vítaná možnost, kterou jsem ale vzápětí zavrhl kvůli její nepraktičnosti. Tu vidím hlavně v tom, že ne každý člověk má vlastní počítač, čímž bych přišla o určitou část respondentů. Velká část jedinců této věkové skupiny má sice kromě domácího prostředí možnost používat počítač i ve škole, na pracovišti a podobně, ale nelze spoléhat na trpělivost a ochotu respondenta zodpovědět dotazník „za každou cenu“. Možnost zneužití se mi nejevila tak závažná, abych tento krok podstoupila, jelikož se nejednalo o komerční aktivitu, která by někoho pobuřovala či vedla ke snaze výsledky zkreslit. Také díky samotné délce a náplni dotazníku se mi pravděpodobnost zneužití zdála nízká. Obsahuje 16 otázek, z nichž minimálně dvě vyžadují

vlastní slovní odpověď a průměrná délka jeho vyplňování je přes 8 minut. Myslím si, že oproti některým ostatním internetovým dotazníkům to podstatně zvyšuje šanci, že si nějaká osoba nebude krátit čas opětovným vyplňováním. Zcela vyloučit to ale nemohu.

Z technického hlediska byla případová studie provedena formou internetového dotazování na serveru *Vyplňto.cz*. Zvolena byla služba Premium, která oproti verzi zdarma oplývá větším množstvím možností tvorby dotazníku i lepšími nástroji následného vyhodnocování. Rozhraní pro tvorbu dotazníků poskytuje téměř naprostou svobodu volby. Kromě několika eventualit předdefinovaného vzhledu považuji za podstatnou právě rozmanitost tvorby otázek. Každá otázka má tři body, které ji určují, a to samotný text otázky, je-li povinná či nepovinná a hlavně její typ.

Právě typ otázek skýtá různé možnosti, některé dotazníky se spokojí s typem odpovědí ano – ne, ale takto jednoduché schéma se nedá použít univerzálně. Z výčtu typů odpovědí je nabízen například seznam s atributem odpovědi právě jedna, právě jedna rozdělující, právě jedna polouzavřená či aspoň jedna. Dalšími možnostmi jsou text (krátký, delší), číslo (nezáporné, kladné), sémantický diferenciál, otázka maticová, maticová volná, či škála 1 - 5 a 1 - 10. Rozhraní uživateli dovoluje vkládat text nad i pod otázku, což je velice vhodné pro vysvětlivky či poznámky, které mohou respondentovi pomoci otázku správně pochopit. Vizuální editor zase umožňuje vkládat fotky, obrázky, grafy a jiné prvky přímo k otázkám. Nejdůležitějším prvkem po stanovení obsahu a typu otázek je nastavení jejich větvení, které respondenty může segmentovat dle jejich odpovědí. Tato nastavení jsou poměrně pokročilá a spousta uživatelů je plně nevyužívá. Dalším prvkem je také nastavení unikátní IP adresy respondenta, v posledních krocích tvorby dotazníku pak jeho zveřejnění či uzamknutí a veřejnost či neveřejnost získaných dat. Oceňuji i možnost zákazu zobrazování reklam u dotazníku, které podle mého názoru respondenty spíše ruší.

7.4. Postoje mladé generace k bydlení a vztah ke krajině

Dotazník *Postoje mladé generace k bydlení a vztah ke krajině* obsahuje 16 otázek různého typu. První dvě otázky týkající se ročníku narození a pohlaví byly vytvořeny jako seznam s právě jednou odpovědí, další otázka na místo současného bydliště pak jako volná s krátkým textem.

Třetí dotaz směřoval k současnému typu bydlení s právě jednou možností odpovědi, otázka polouzavřená. Možnosti odpovědí byly *rodinný dům ve městě, rodinný dům v zázemí města, venkovský rodinný dům, byt ve vilovém domě s několika byty, byt v činžovním domě, byt v panelovém domě, byt v novostavbě a jiná odpověď* s vlastním textem. Otázka čtvrtá se ptala na „právní“ vztah respondenta k současnému bydlišti, typově je stejná jako předchozí, s možnostmi *nájemník, vlastník, spolubydlící, bydlím s rodiči, bydlím na vysokoškolské koleji, jiná odpověď*. V šesté otázce jsem zjišťovala, zda respondent hledá, či v blízké budoucnosti (asi do pěti let) hodlá hledat nové bydlení, s možnostmi vybrat právě jednu z uzavřeného seznamu odpovědí *ano, spíše ano, ne, spíše ne, nevím*. V bodě sedm přichází na řadu ideál bydlení, jaký styl by respondent preferoval, výběr jedné z uzavřeného seznamu odpovědí *bydlet a pracovat ve městě, bydlet mimo město a pracovat ve městě, bydlet a pracovat ve městě a zároveň vlastnit chatu, chalupu či jiný rekreační objekt mimo město, bydlet mimo město a pracovat mimo město* a zároveň segmentace respondentů dle odpovědí. Pokud by daná osoba zvolila *bydlet a pracovat ve městě*, bude automaticky přesměrována na otázku 9. V ostatních případech se zobrazí otázka osm, zjišťující, zda by respondentovi vadilo, kdyby byl jeho dům původně pořízený za městem, v přírodě, městem pohlcen. Typově se jednalo o výběr právě jedné možnosti z uzavřeného seznamu *ano, spíše ano, ne, spíše ne, nevím*. V deváté otázce maticového typu s rozpětím škály 1 až 5 (kde 1 = považuji za vážný problém a 5 = nepovažuji za problém) jsem nechala respondenty hodnotit jednotlivé suburbanizační jevy: *výstavba satelitních měst; výstavba logistických areálů, skladových hal; výstavba hypermarketů a nákupních center; výstavba a zahušťování dopravních sítí v okolí měst; úbytek volné krajiny*. V desátém bodě jsem se věnovala ochotě respondentů dojíždět za prací v případě ideálního bydlení. Zvolila jsem polouzavřenou otázku s právě jednou volbou ze seznamu *ne, vůbec nedojíždět, práce doma nebo v pěším dosahu; ne, dojíždět jen v rámci města / obce; ano, dojíždět do 5 km od města / obce; ano, dojíždět do 10 km od města / obce; ano, dojíždět do 20 km od města / obce; ano, vzdálenost pro mě není tak podstatná; jiná odpověď*. Následuje dotaz, jakou dopravu by v ideálním případě bydlení respondenti preferovali, výběr jedné možnosti ze seznamu *hromadná doprava; osobní doprava (automobil, motocykl, ...); kolo; pěší; jiná odpověď*, polouzavřený typ. Ve dvanáctém bodě jsem se ptala, zda-li je pro ně jejich ideál dosažitelný a v případě že ne, jestli by mohli uvést proč. Typ otázky polouzavřená s právě jednou možností ze seznamu odpovědí *ano, do 5 let; ano, do 10 let; ano, do 20 let; nevím; jiná odpověď*. Pomocí třinácté otázky jsem se pokoušela zjistit, jak je pro respondenty důležitá

místní vybavenost a infrastruktura v okolí bydliště, opět v ideálním případě. Typ otázky je maticová se škálou 1 až 5 (1 = velmi důležité, 5 = nedůležité) a kde respondent hodnotí jednotlivé složky: *obchod; škola, školka; zdravotnické zařízení; kulturní vyžití (divadla, kina, muzea a jiné kulturní instituce); služby; dostupnost orgánů státní správy (úřady, pošty, policie, ...); sportovní vyžití (bazény, stadiony, hřiště a jiná sportoviště)*. U čtrnácté otázky, stejného typu i škály jako v předchozí, jsem se dotazovala na důležitost přírodních struktur v okolí bydliště, také v ideálním případě. Respondenti hodnotili tři položky *přírodní parky; městské parky a ostatní městské odpočinkové zóny zeleně; otevřená krajina (lesy, louky, pole, ...)*. Dvě poslední otázky se podstatněji liší od zbytku dotazníku. Jsou volné, určené k vlastnímu popisu, komentáři či názoru respondenta na fotografie, v prvním případě logistického parku Horní Počernice a ve druhém nedaleké obce Radonice, kde bují výstavba rodinných domů. Fotky, kromě vizualizace, jsem pořídila během procházky touto lokalitou a jsou opatřeny popisky, vizualizace pak i zdrojem.

Všechny otázky dotazníku *Postoje mladé generace k bydlení a vztah ke krajině* byly definovány jako povinné. Dotazník byl volně přístupný na webové stránce www.vyplnto.cz po dobu deseti dnů a byl vyplněn 360 respondenty. Náhled dotazníku tak, jak se zobrazoval respondentům, přikládám v příloze č. 3.

7.5. Vyhodnocování

Dotazník byl po deseti dnech získávání dat uzavřen a data zpracována serverem *Vyplňto*. Po celou dobu dotazování byla přístupná hrubá data ve formě náhledu či v excelových tabulkách, na jeho průběh jsem několikrát denně dohlížela. Vyhodnocená hrubá data jsou uživateli k dispozici, dokonce i v podobě jednoduchých koláčových grafů. Souvislosti si však musí najít sám, ověřit své hypotézy, nejedná se tedy o výzkum bez práce, jak by se mohlo na první pohled zdát. Uživatel, který nemá k dispozici programy k vyhodnocování výzkumů, jako jsem já, ocení i možnost použití vlastních nástrojů serveru.

Nástroje jak pro tvoření dotazníku, tak pro jeho vyhodnocování považuji za zdařilé a chytré. Jedná se o propracovaný systém, kde uživatel z tohoto hlediska nenarazí na zásadní omezení a který je určen i profesionálům. Samozřejmě nelze slepě důvěřovat jenom programu, důsledná

kontrola dat je na místě. Je potřeba pečlivě číst odpovědi, obzvlášť v polouzavřených otázkách sledovat výskyt odpovědí stejného typu a ručně je setřídít.

Uživatel má k dispozici nástroj k analýze souvislostí, který po výběru odpovědí ze sekce A a B, mezi nimiž chceme sledovat vzájemné vztahy, sestaví čtyřpolní tabulku se sloupcem Succedent a Non Succedent (počty respondentů co splňují a nesplňují podmínku definovanou v sekci A) a řádkem Antecedent a Non Antecedent (počty respondentů splňujících a nesplňujících podmínku definovanou v sekci B). Z té pak lze vyčíst počty shodných i nesouhlasících odpovědí a při důkladnějším zkoumání i míru jejich vzájemného vlivu. Nástroj segmentace umožňuje srovnání, nakolik se segment respondentů liší od průměru. Tento nástroj je však zatím v testování a plně nefunguje, nepoužila jsem ho.

Při výzkumu jsem nejvíce pracovala s údaji v excelové tabulce, kde je jasně vidět počet jednotlivých odpovědí. Abych mohla vidět názory pouze určité skupiny respondentů, například z hlediska ideálu bydlení, dočasně jsem odstraňovala některé skupiny odpovědí. Poté se výsledky zobrazily pouze pro vybranou část. Další uživatelskou možností je úplné smazání jednotlivých responsí. Tuto možnost jsem nevyužila, ale v případě prostých či jinak nevhodných příspěvků je to určitě žádoucí.

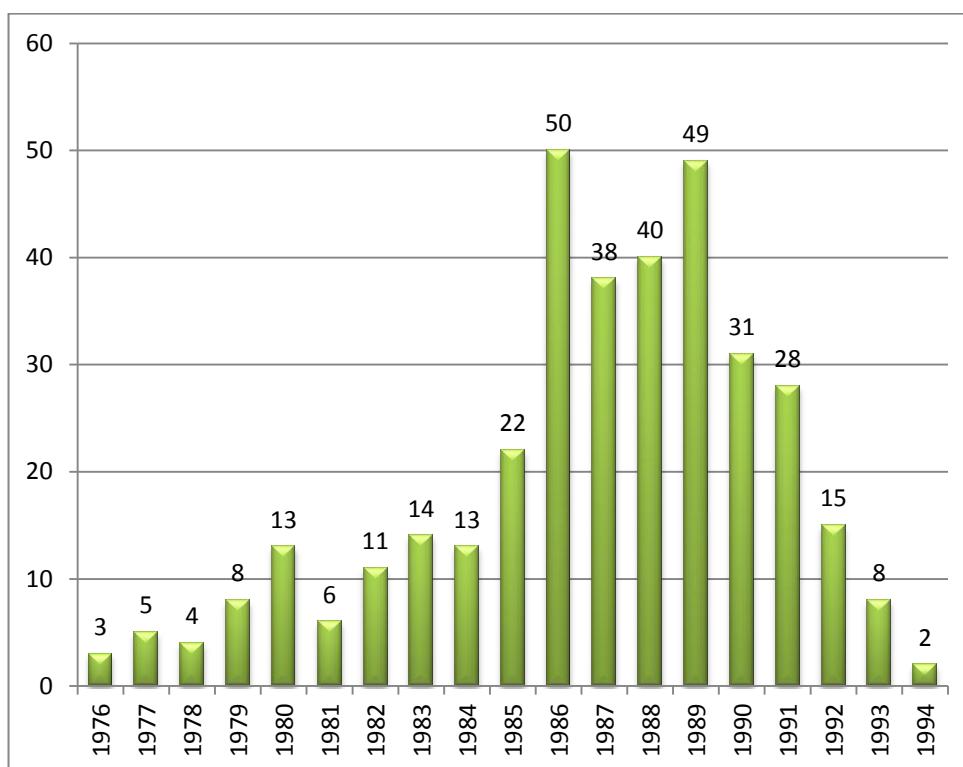
Pro citace ve dvou posledních volných otázkách jsem používala vyhledávání jednotlivých responsí, vždy na základě vybraného textu odpovědi. Ty jsem vybírala podle zajímavosti, originality, nebo naopak že názorově vystihují celou řadu dalších ne tak dobře řečených odpovědí. Zmíněné volné otázky byly velice subjektivní, což bylo mým záměrem. Vyhodnocovala jsem je proto „ručně“ metodou záznamu počtu odpovědí, kde převládá buď pozitivní nebo negativní pohled. Tam, kde nebyl patrný příklon k žádnému protipólu či citové zabarvení výroku, považovala jsem výrok za neutrální.

8. Výsledky případové studie ideál bydlení u mladých lidí

Jak už bylo několikrát řečeno, dotazníku se finálně zúčastnilo 360 respondentů ze všech krajů České republiky a byly zastoupeny všechny ročníky od roku 1976 po 1994.

8.1. Věkové zastoupení v případové studii

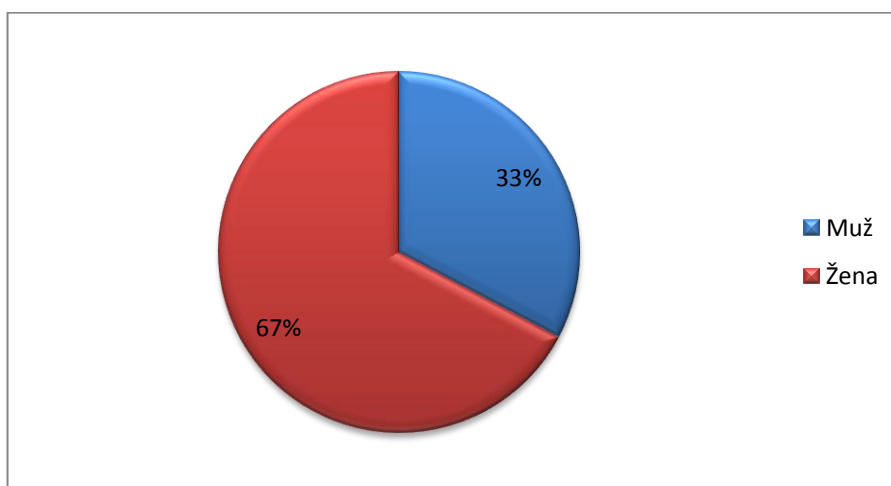
Nejpočetnější skupinou byl ročník 1986 (13,9% respondentů), v těsném závěsu následoval ročník 1989 (13,6% respondentů), poté 1988 (11,1%), následovaly 1987 (10,6%), 1990 (8,6%), 1991 (7,8%), 1985 (6,1%), 1992 (4,2%). Ročníky 1983, 1984 a 1980 se v tomto sestupném pořadí drží pod čtyřmi procenty. Poslední početnější skupinou s 11 respondenty a celkovými 3% je ročník 1982. Ostatní skupiny jsou zastoupeny menším počtem osob, mezi osmi a dvěma jedinci. Podrobněji viz graf zastoupení věkových skupin v případové studii *Postoje mladé generace k bydlení a vztah ke krajině*.

Graf č. 1: Zastoupení věkových skupin v případové studii *Postoje mladé generace k bydlení a vztah ke krajině*

8.2. Zastoupení pohlaví v případové studii

Početnější dotazovanou skupinou byly ženy, které tvořily 67% všech respondentů, muži pak 33%. Může to být částečně způsobeno snowball efektem a šířením přes sociální sítě, ale spíše bych to přisoudila náhodě či větší ochotě (nebo dokonce zálibě) některých žen věnovat se vyplnění dotazníku.

Graf č. 2: Zastoupení mužů a žen v případové studii

8.3. Místo bydliště respondentů

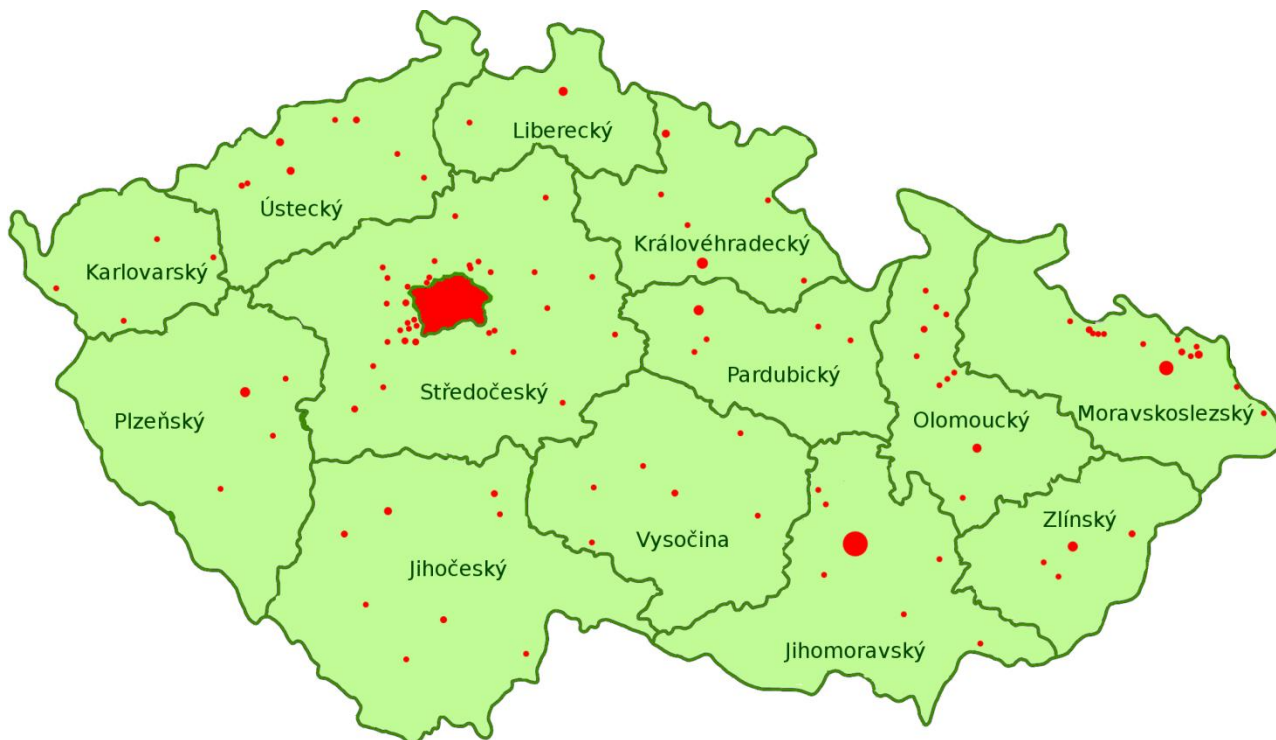
Mojí snahou bylo rozšířit dotazník do všech krajů České republiky a s pomocí několika lidí z různých míst ČR, kteří byli ochotni jej rozesílat dál a zveřejňovat, se to podařilo. Početnou skupinu respondentů jsem získala díky sociální síti *Facebook*, kde jsem dotazník sdílela jako plně veřejnou událost, ke které se mohl kdokoliv připojit. Další část respondentů přibyla přímo ze serveru *Vyplňto.cz*.

Nejpočetnější skupinou byl kraj Praha se 44,2% respondentů. Ostatní kraje byly zastoupeny 10,6% Středočeský, Moravskoslezský 7,2%, Jihomoravský 6,9%, Ústecký 4,4%, Olomoucký 4,2%, Jihočeský a Královehradecký každý 3,6%, po 2,5% Pardubický a Zlínský kraj, Plzeňský kraj 2,2%, Vysočina 1,9%, Liberecký kraj 1,4% a Karlovarský kraj s nejslabším zastoupením 1,1%. Zbýlá necelá čtyři procenta jsou buď respondenti ze zahraničí (celkově 11 respondentů z Velké

Británie, Belgie, Německa, Slovenska, Francie, Nizozemí a Kanady), nebo ti, kteří místo názvu bydliště uvedli obecné pojmy jako „větší město“ či „vesnice - nebudu konkrétní“.

Z velkých měst, Prahu již nepočítaje, bylo nejpočetněji zastoupeno Brno s 5,28%, potom Ostrava 2,5%, Hradec Králové 1,67%, Zlín, Pardubice a Plzeň každé po 1,39% a Most 1,11%.

Pro přehled uvádím mapu respondentů z České republiky s přesným zakreslením místa a počtu jednotlivých responsí. Červeně označená místa velikostí odpovídají počtu respondentů z dané oblasti. Kategorie „ostatní“ zahrnuje všech jedenáct respondentů, momentálně žijících v zahraničí. Dva dotazovaní, kteří neuvedli konkrétní místo svého pobytu, vůbec nejsou v mapě nijak zobrazení. Více viz *Mapa č. 1: zastoupení měst a krajů ve vzorku respondentů* na následující straně.

Praha (159)

Středočeský (38)

- Babice (1)
- Brandýs n. Labem (1)
- Černošice (2)
- Dobříš (1)
- Horoměřice (1)
- Hostivice (2)
- Hostomice (1)
- Chrástany u Prahy (1)
- Jinočany (1)
- Karlštejn (1)
- Kladno (1)
- Kladruhy u Vlašimi (1)
- Kostelec n. Labem (1)
- Kouřim (1)
- Kralupy n. Vltavou (1)
- Kutná Hora (2)
- Lensedly (1)
- Mělník (1)
- Měšice (1)
- Mezouň (1)
- Mladá Boleslav (1)
- Mořina (2)
- Mratín (1)
- Poděbrady (1)
- Přerov n. Labem (1)
- Příbram (2)
- Roztoky (1)
- Rudná (1)
- Říčany u Prahy (1)
- Slaný (1)
- Tachlovice (1)
- Tuchoměřice (1)
- Unhošť (1)

Jihomoravský (25)

- Brno (19)
- Bučovice (1)
- Kuřim (1)
- Radostice (1)
- Těšany (1)
- Tišnov (1)
- Veselí n. Moravou (1)

Moravskoslezský (26)

- Ostrava (9)
- Bohumín (1)
- Český Těšín (1)
- Hlučín (1)
- Jamnice (1)
- Mokré Lazce (1)
- Nové Sedlice (1)
- Nýdek (1)
- Opava (2)
- Orlová (3)
- Lutyně (1)
- Pustá Polom (1)
- Rychvald (2)
- Suché Lazce (1)

Ústecký (16)

- Chomutov (1)
- Krupka (1)
- Litoměřice (1)
- Litvínov (4)
- Most (4)
- Otvice (1)
- Ústí n. Labem (3)
- Vrbice (1)

Olomoucký (15)

- Dobromilice (1)
- Jindřichov (1)
- Olomouc (4)
- Sobotín (1)
- Šumperk (2)
- Šumvald (1)
- Troubelice (1)
- Úsov (1)
- Velké Losiny (2)
- Zábřeh (1)

Jihočeský (13)

- České Budějovice (2)
- Český Krumlov (1)
- Písek (3)
- Prachatice (1)
- Sezimovo Ústí (1)
- Strakonice (2)
- Suchdol n. Lužnicí (1)
- Tábor (2)

Královéhradecký (13)

- Hradec Králové (6)
- Hořice (1)
- Náchod (1)
- Nová Paka (1)
- Potštejn (1)
- Vrchlabí (3)

Pardubický (9)

- Pardubice (5)
- Deblův (1)
- Chrudim (1)
- Lanškroun (1)
- Sopotnice (1)

Zlínský (9)

- Zlín (5)
- Otrokovice (1)
- Uherské Hradiště (1)
- Vsetín (2)

Plzeňský (8)

- Blatná (1)
- Bušovice (1)
- Klatovy (1)
- Pízeň (5)

Vysočina (7)

- Čejov (1)
- Jihlava (2)
- Hlíně (1)
- Pelhřimov (1)
- Počátky (1)
- Velké Meziříčí (1)

Liberecký (5)

- Česká Lípa (4)
- Liberec (1)

Karlovarský (4)

- Hradiště (1)
- Cheb (1)
- Karlovy Vary (1)
- Mariánské Lázně (1)

Ostatní (11)

Mapa č. 1: Zastoupení měst a krajů ve vzorku respondentů

8.4. Současný typ bydlení respondentů

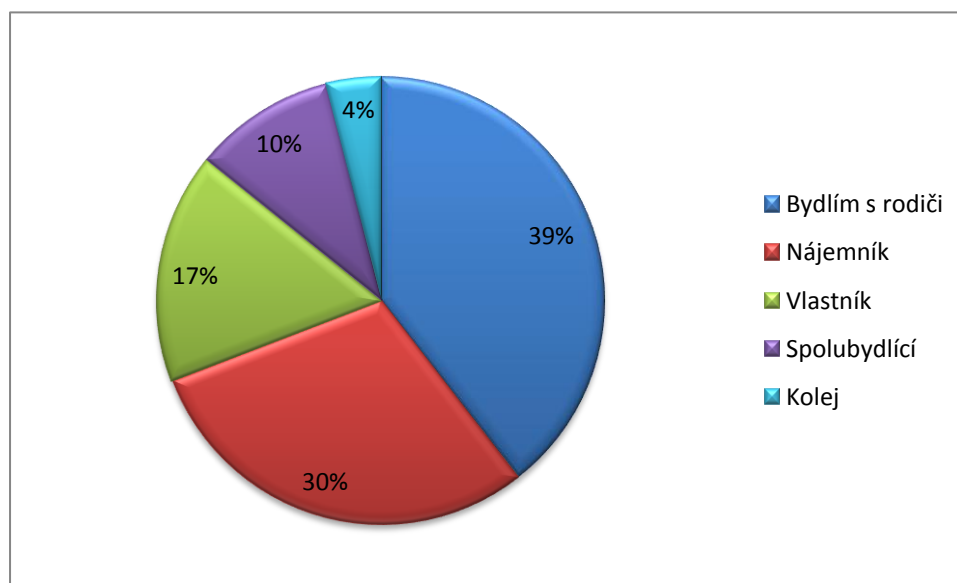
V jedné z dalších otázek zkoumám stávající typ bydlení dotazovaných. Nejvíce z nich žije v bytě v panelovém domě (30%), v bytě v činžovním domě pak 25,8%. Ve venkovském rodinném domě nyní bydlí 11,9% dotazovaných, v rodinném domě ve městě 10,6% a v rodinném domě v zázemí města 6,1%. Novostavbu jako současné bydlení uvádí 8% respondentů, byt ve vilovém domě pak 3,3% a vysokoškolskou kolej 2,8%. Jako další variantu uvedli někteří z respondentů například statek, nízkoenergetický činžovní dům nebo chatu.

21,5% lidí, kteří nyní žijí v činžovním domě uvedlo, že jejich ideálem je bydlet mimo město a pracovat ve městě. Tato skupina je případným nositelem pokračujícího suburbanizačního trendu. Dalších 23% osob současně bydlících v panelových domech, 27% osob žijících v rodinném domě v zázemí města a 56,5% osob bydlících ve venkovském rodinném domě by si přálo bydlet mimo město a pracovat v něm. Bydlet a pracovat mimo město si ze současných mladých lidí žijících na venkově přálo pouhých 18%. Odchod mladých lidí z venkova je dnes velice častým problémem a dojíždění do měst za prací je běžné i mezi jinými věkovými kategoriemi. Z respondentů, kteří uvedli jako své současné obydlí rodinný dům na venkově, chatu či statek, by 5 dotazovaných chtělo raději žít ve městě a vlastnit chalupu nebo rekreační objekt, 26 osob považuje za ideál bydlet mimo město a za prací dojíždět, což může být klidně nynější stav. Jen 8 respondentů uvedlo, že by nejraději bydlelo i pracovalo ve městě. Výsledek je pouze odhadem, do kategorie totiž nezapadají například panelové domy na vesnicích.

8.5. Právní vztah respondentů k současnému bydlení

V otázce právního vztahu k současnému bydlení převládá bydlení s rodiči ve 134 případech, odhaduji, že je známkou poměrně velké účasti lidí kolem spodní věkové hranice mého průzkumu - 18 let. Druhou největší skupinou jsou nájemníci, kterých je celkově 104, poté vlastníci – 57. Dalšími většími celky odpovědí jsou spolubydlíci (37) a vysokoškoláci na koleji (14). Čtyři ženy uvedly, že žijí se svým manželem nebo přítelem u jeho rodičů, dvě ženy bydlí v domě přítele nebo manžela a čtyři osoby uvedly, že dům nebo byt, ve kterém žijí, je majetkem jejich rodičů, rodiny. Pouhý jeden člověk je družstevníkem.

Podle výsledků posledního sčítání lidu, domů a bytů je v Čechách nejrozšířenější variantou vlastnictví. Oproti běžnému průměru Evropské Unie, kde je běžné, že třetina lidí žije ve vlastním a zbývající dvě v nájemním bydlení, je situace v České republice opačná. Pouhá třetina občanů žije v nájmu, je to dáno několika vlnami privatizace a existencí 80 000 společenství vlastníků (Čechlovský, 2012).

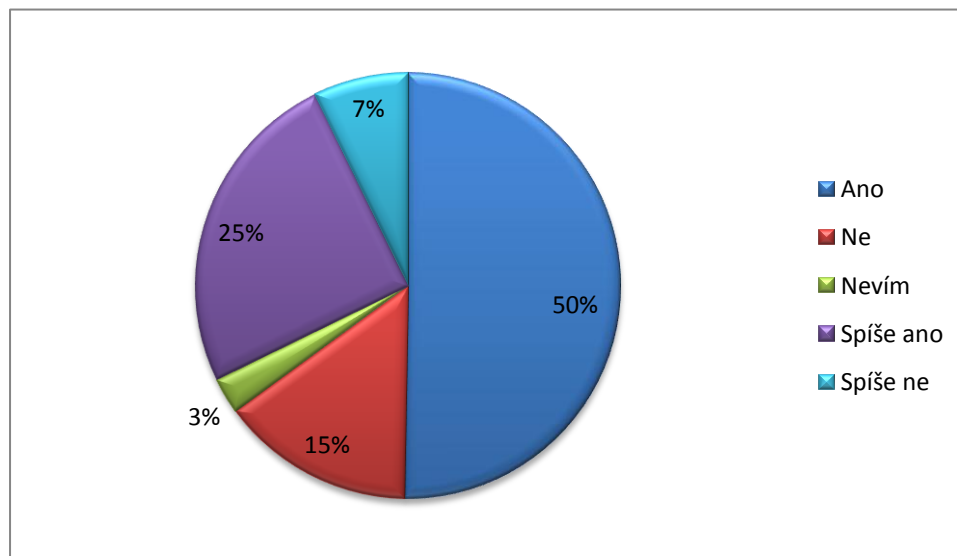
Graf č. 3: Právní vztah respondentů k současnému bydlení

8.6. Budou mladí lidé v blízké době hledat bydlení?

Předpoklad výběru právě tohoto věkového spektra respondentů – a to že budou ve většině hledat bydlení - se potvrdil. Celé tři čtvrtiny dotazovaných se přiklání k možnosti, že současně hledá nebo v blízké budoucnosti bude hledat bydlení. Pouhých 53 osob uvedlo, že hledat bydlení v blízké době nebude.

Mezi těmi respondenty, kteří uvedli, že v blízké budoucnosti budou hledat nebo spíše budou hledat bydlení, je 169 lidí preferujících bydlení mimo město a práci v něm, nebo život ve městě v kombinaci s vlastněním chaty či rekreačního objektu. 62 osob má stejný ideál, ale bydlení hledat nebude. Dalších 102 osob má jinou představu o ideálu, tedy život i práci ve městě nebo život i práci na venkově, a bydlení hodlá hledat v nadcházejících pěti letech. Z tohoto pohledu

nejsou potenciálními šířiteli suburbanizace, z hlediska preference života ve městě či na venkově bez denní dojíždky do měst.

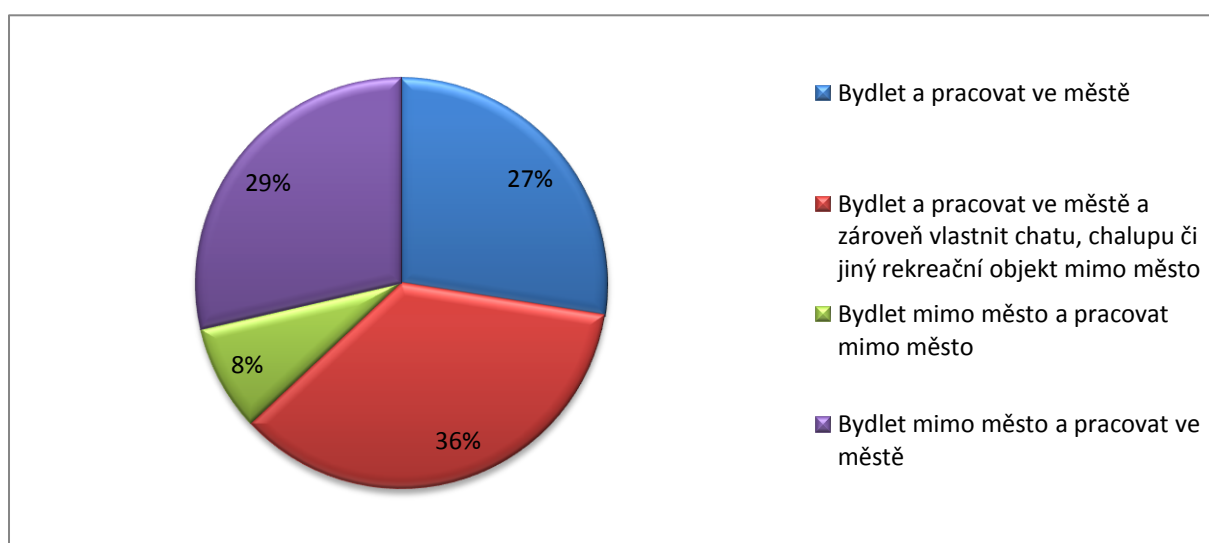
Graf č. 4: Počet respondentů, kteří v blízké budoucnosti budou či nebudou hledat bydlení

8.7. Ideál bydlení mladých lidí

Otázka ideálu bydlení byla dost vyrovnaná, až na znatelný propad u varianty **bydlet a pracovat mimo město**, kterou si zvolilo pouze 30 lidí (8,3%) z celé skupiny. **Ideálem** podle 128 respondentů (35,6%) je **bydlet ve městě a zároveň vlastnit chatu, chalupu či jiný rekreační objekt mimo město**. Tento model je v české společnosti poměrně pevně zakořeněn již od 20. let 20. století, kdy se zakládaly první tramské osady, největší oblibě se však chataření těší od let padesátých. (Duffková, 2006) Údajně jsme jedním z nejvíce zasažených národů trendem chataření. Poukazuje to na potřebu člověka pobývat v přírodě, mít možnost relaxovat mimo město, zvelebovat kousek své krajiny, ale zároveň žít komfortním městským životem. Odhaduji, že rozhodně neprobíhá živelná výstavba nových chat a chalup, spíše se jedná o rodinný majetek nebo koupi staršího objektu. V současnosti je větším trendem výstavba apartmánů v cenných lokalitách typu Šumava, Krkonoše, kde jsou nesmírné rekreační možnosti. Tato varianta je však v odpovědi také zahrnuta.

Bydlet mimo město a pracovat ve městě by chtělo 28,6% respondentů, což je 103 lidí. To je více jak třetina dotazovaných, kdo jsou potenciálními zájemci o bydlení v zázemí měst, tedy i potenciálními kupci rodinného domu v příměstské oblasti. Samozřejmě nelze sumarizovat, zájemci o bydlení mimo město nemusí nutně kupovat či stavět nový rodinný dům. V tomto případě to mohou být lidé, kteří dojíždí z venkova za prací. Spíše to odráží **setrvávající ideál bydlení v přírodě s blízkostí městského zázemí**.

Bydlet i pracovat ve městě považuje za ideální 99 respondentů (28%).

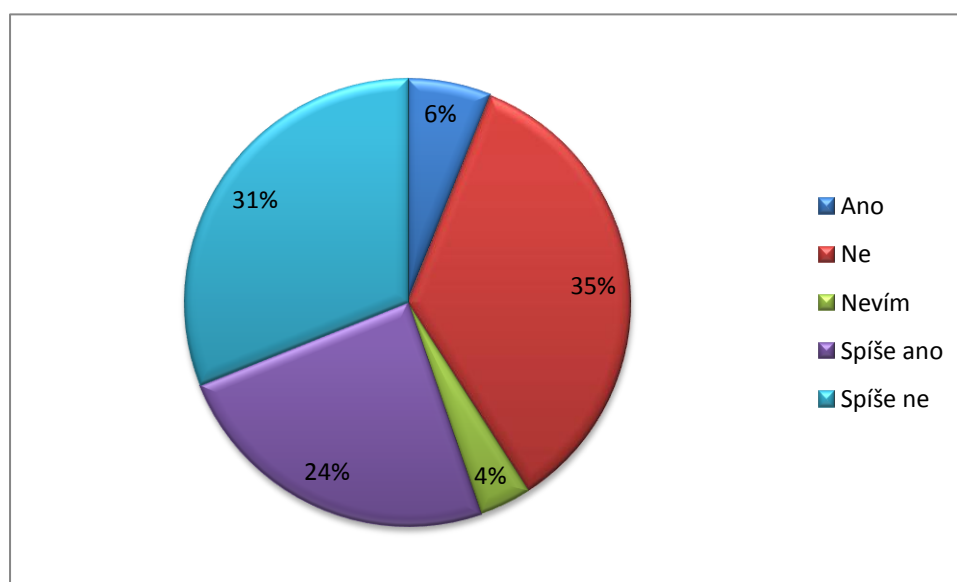

Graf č. 5: Ideál bydlení respondentů

Ideál bydlení z genderového hlediska může být zavádějící, ale vzhledem k poměrně velké účasti se mi vzorek nezdál až tak nevhodný. **Převládající ideál byl u obou pohlaví stejný, tedy život ve městě spolu s vlastněním rekreačního zázemí mimo město.** Tento ideál volilo 35,5% žen a 35,6% mužů. Více žen než mužů by chtělo bydlet mimo město a pracovat v něm, k této možnosti se přiklánělo 32,2% žen a 21,2% mužů. Bydlet i pracovat ve městě je ideální pro 24,4% žen a zároveň 33,9% mužů. Variantu života i práce mimo město zvolilo 7,9% žen a 9,3% mužů.

8.8. Názory na šíření měst v případě potenciální osobní zainteresovanosti respondenta

Bylo by pro respondenty přijatelné, kdyby se jejich nemovitost, původně pořízená mimo město, v přírodě, stala postupem času jeho součástí? Na příkladu, který by se dotazovaných osobně dotýkal, jsem se snažila zjistit postoj k problému suburbanizace. Zda-li pak se budou lišit jejich odpovědi v rovině obecné. Ve 174 případech uvádějí respondenti možnost pohlcení své nemovitosti městem jako nepřijatelnou nebo spíše nepřijatelnou. Pro 80 respondentů je spíše přijatelná či přijatelná. Pouze 10 z nich neví.

Graf č. 6: Přijatelnost představy, že respondentovu nemovitost pohltí město

Dále mě zajímalo, jaký bude vztah **mezi ideálem bydlet mimo město a pracovat ve městě, nebo bydlet ve městě a vlastnit chalupu či bydlet a pracovat mimo město**; otázkou přijatelnosti začlenění respondentovy nemovitosti do města a vztahem ke krajině. 153 lidem vadí úbytek volné krajiny, chtěli by bydlet mimo město a pracovat v něm, nebo ve městě bydlet a vlastnit rekreační objekt mimo něj a nebo bydlet i pracovat mimo město. Zároveň uvedli, že by nechtěli, aby jejich nemovitost postupnou suburbanizací splynula s městem. To je plných 58,6% z respondentů, kteří nevolili za ideál život i práci ve městě. 72 respondentům (27,6%), co nevolili život i práci ve městě za svůj ideál, vadí úbytek volné krajiny, ale nevidilo by jim splynutí

jejich nemovitosti s městem. 19 osobám (7,3%) se stejným ideálem jako u předchozí skupiny však nevadí úbytek volné krajiny, ale vadila by jim suburbanizace jejich nemovitosti. Dalších 17 lidí (6,5%) z této skupiny ideálu nepovažuje úbytek volné krajiny za problém a nevedlo by jim splnutí jejich nemovitosti s městem.

8.9. Závažnost suburbanizačních jevů

V hodnocení jednotlivých suburbanizačních jevů byla použita pětistupňová škála, kde jedna znamenala považují za vážný problém a pět nepovažují za problém. **Úbytek volné krajiny** dosáhl nejvyšší průměrné hodnoty 1,7 a zároveň s nejnižším rozptylem přibližně 1,2 se stal **v očích respondentů největším problémem z uvedených**. Nízký rozptyl poukazuje na vyšší shodu odpovědí. Plných 303 dotazovaných (84%) považuje úbytek volné krajiny za problém a uvedlo hodnotu 1 nebo 2. Pouze 33 lidí (9%) uvedlo hodnotu 4 nebo 5, což znamená, že v úbytku krajiny nevidí problém. Dalších 24 osob (7%) zvolilo hodnotu 3, tedy střed, kdy se nepřiklání ani k jednomu z protipólů nebo neví.

Výstavba logistických areálů, skladových hal byla hodnocena průměrem 2,3 s rozptylem 1,5. To znamená, že 226 respondentů (63%) uvedlo rozmach výstavby logistických areálů jako problém. Zbýlých 75 lidí neví (21%) a dalších 59 (16%) nepovažuje tento typ výstavby za nežádoucí a uvedlo hodnotu 4 nebo 5.

Výstavba hypermarketů a nákupních center dosáhla průměrné hodnoty 2,4 s rozptylem odpovědí 1,5. Je tedy na třetím místě z pěti suburbanizačních jevů. Na 210 respondentů (58%) se domnívá, že nadměrná výstavba hypermarketů je problém, 83 (23%) neví nebo se výrazněji nepřiklání k žádné straně a 65 osob (18%) uvedlo, že výstavbu hypermarketů nepovažuje za problém.

Výstavbu satelitních měst hodnotili dotazovaní průměrem 2,8 s rozptylem téměř 1,6. Ukazuje to na fakt, že někteří lidé nemají na satelitní města vyhraněný názor, protože 100 respondentů (28%) uvedlo hodnotu 3, kdy se opět nepřiklání k žádnému protipólu či neví. Stejná část lidí vyplnila, že výstavbu satelitů spíše nebo vůbec nepovažuje za problém. Zbýlých 44% v ní problém vidí. Nejvíce hodnotili satelitní města jako problémová ti, pro které je ideál bydlet i pracovat mimo město, nebo jejich pravý opak - bydlet a pracovat ve městě.

Výstavba a zahušťování dopravních sítí v okolí měst si vysloužila průměrnou hodnotu 2,9 a rozptyl 1,6 a respondenti v ní vidí nejmenší problém z uvedených jevů. Jako problémovou ji označilo 143 respondentů (40%), 97 dotazovaných (27%) neví, nebo se nepřiklání k žádné z krajních možností a 120 lidí (33%) uvedlo, že v ní spíše nebo vůbec problém nevidí.

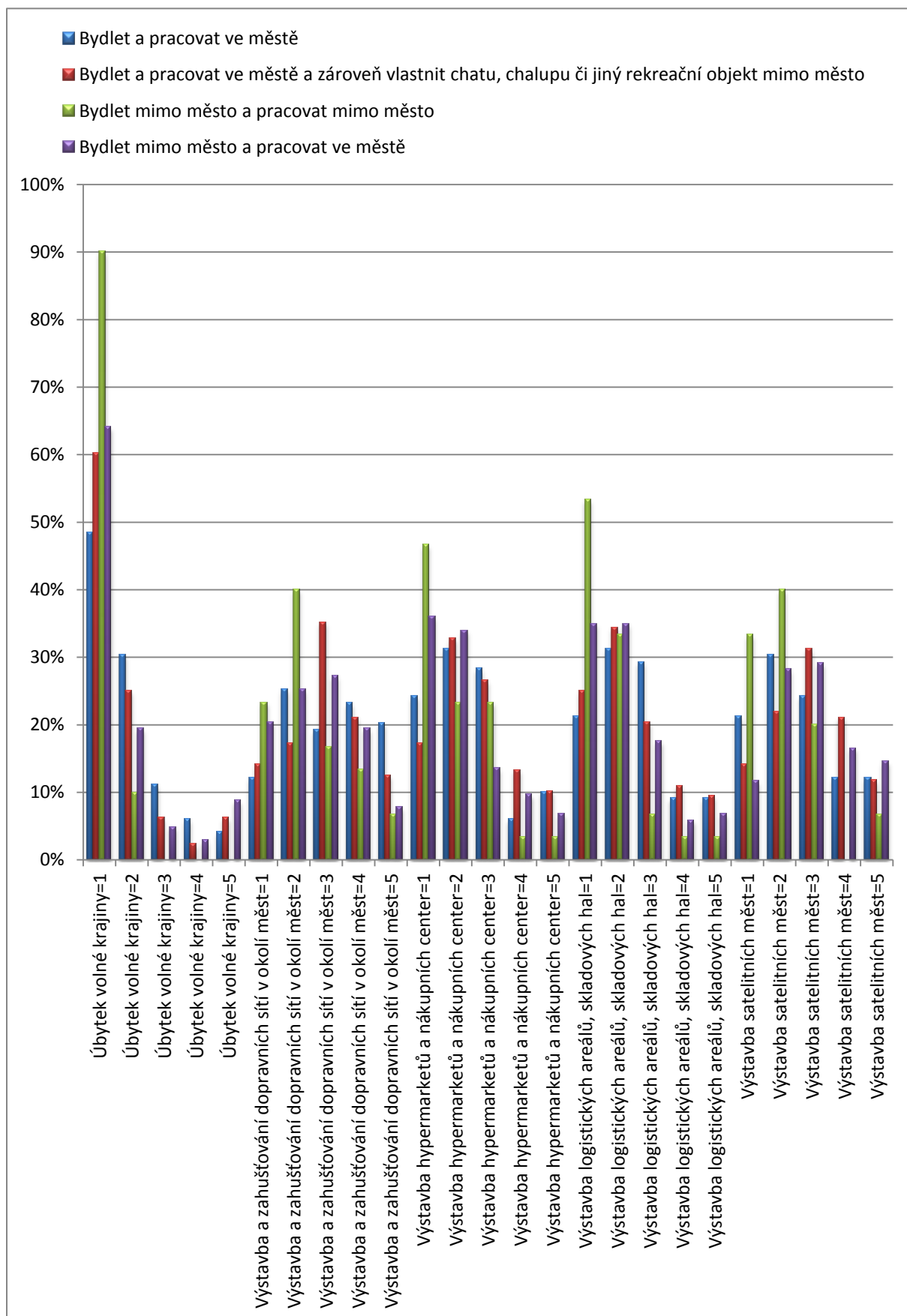
Pohled na suburbanizační jevy je zajímavý i z **hlediska ideálu bydlení** respondentů. Vybírám respondenty, kteří přiřkli daným jevům hodnotu 1 nebo 2, tedy považují za vážný problém a považují za problém.

Ti, kdo zvolili za ideál život i práci ve městě vidí největší problém v úbytku volné krajiny (78,8%). Jako druhý nejzávažnější problém se jim jeví výstavba nákupních center s 55,5%, následuje výstavba logistických areálů s 52,5%, výstavba satelitních měst s 51,5% a za nejmenší problém považují výstavbu dalších komunikačních sítí (37,4%).

Ti, kteří považují za ideál vlastnit chalupu, jsou nejvíce proti úbytku volné krajiny (85,2%), výstavbě logistických (59,4%) a nákupních center (50%). Satelity jako problémové vidí 35,9% a výstavbu komunikací 31,3% dotazovaných z této skupiny.

Z výsledků lze usoudit, že potenciálním vlastníkům rekreačních objektů více vadí úbytek krajiny a výstavba logistických center, zato méně výstavba hypermarketů, komunikací i satelitních měst.

Pokud srovnáme zbývající dvě skupiny, tedy ty, kdo chtějí žít i pracovat mimo město nebo žít mimo a pracovat ve městě, oběma jim více vadí výstavba logistických areálů, než u předešlých skupin s jinou představou ideálního bydlení. Celkově nejvíce všechny popsané suburbanizační jevy vadí těm, kdo zvolili ideál života i práce mimo město. Logicky by to odpovídalo tomu, že skupina má bližší vztah k přírodě, větší zájem o tato témata, ale je možné, že je to spíše způsobeno malou početností vzorku. Ideál života i práce mimo město totiž volilo pouhých 30 lidí z celkových 360 respondentů.

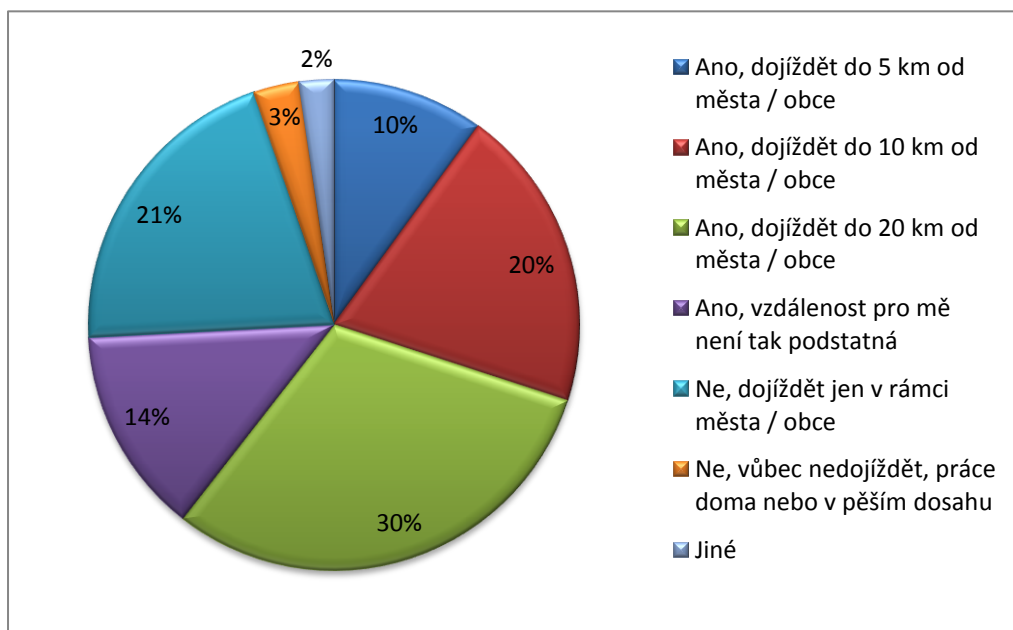
Graf č. 7: Hodnocení závažnosti suburbanizačních jevů ve vztahu k ideálu bydlení

8.10. Dojížd'ková vzdálenost

S otázkou ideálu bydlení těsně souvisí i dojížd'ková vzdálenost. Zajímalo mě, jak daleko by byli respondenti ochotni dojíždět v případě ideálního bydlení.

Celých 31% dotazovaných uvedlo, že by dojíždělo za prací i do dvaceti kilometrů, dalších 20% osob by bylo ochotno dojíždět pouze po městě či obci, do 10 km od města by dojíždělo 20% osob. Pro 13% respondentů nehraje vzdálenost velkou roli a naopak 3% by raději nedojíždělo a pracovalo z domova nebo v jeho pěším dosahu. 10% lidí by dojíždělo do pěti kilometrů. Ve zbývajících 3% volných odpovědích se objevila připomínka, že nehraje roli vzdálenost, ale čas a dobrá dopravní obslužnost. Čtyři respondenti uvádějí optimální čas dojíždky 30 minut, někteří hodinu a půl nebo například „záleží na přijatelné dostupnosti nejen autem, ale hlavně hromadnou dopravou či na kole“ nebo „být zaměstnaná je důležitější než vzdálenost, pokud bych vydělala víc, než utratila za cestu“.

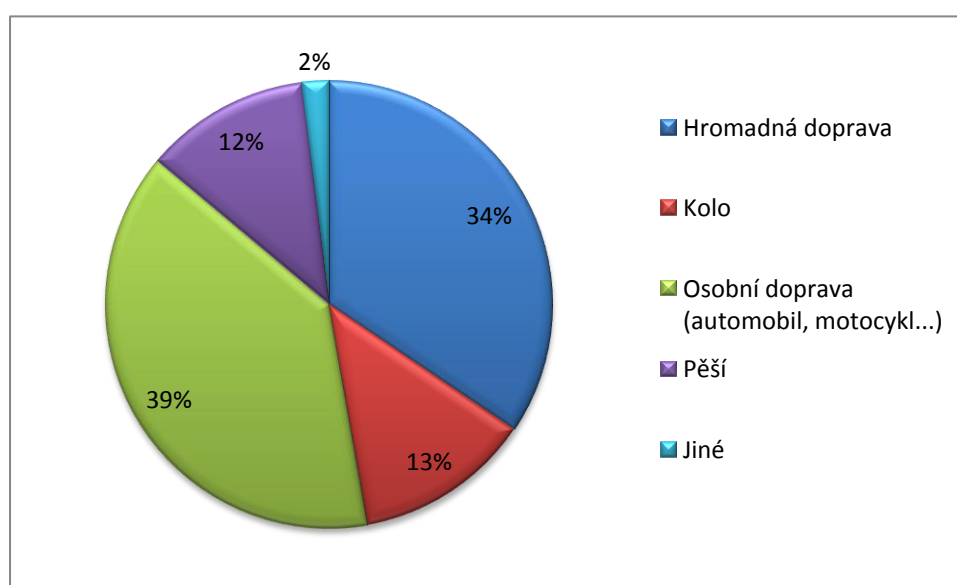
Přestože v zázemí Prahy a dalších velkých měst České republiky lze pozorovat nárůst počtu obyvatel i nabídky pracovních příležitostí, dochází k posilování centripetálních (ze zázemí do města) i centrifugálních (z města do zázemí) toků dopravy. Je to způsobeno především nabídkou pracovních příležitostí odlišnou od profesí nových suburbánních obyvatel. Pracovní místa v logistice, nižších službách a průmyslu jsou obsazována lidmi s nižší kvalifikací a zahraničními pracovníky, bydlících převážně v jádrových městech. Oproti tomu noví rezidenti bývají profesně vázáni na vnitřní části měst. Dopravní tok umocňuje dojíždka do škol, za zábavou a službami (Ouředníček, 2011).

Graf č. 8: Vzdálenost a ochota dojíždět za prací

8.11. Preference způsobu dopravy

Co se týče způsobu dopravy, je obliba hromadné a osobní dopravy poměrně vyrovnaná, s převahou osobní. Tu preferuje 39% dotazovaných, 34% dává přednost hromadné. Další dvě početnější skupiny odpovědí byly kolo (13%) a pěší (12%), ve 2% volných odpovědí se potom objevují kombinace auto a kolo, kolo a MHD, auto a MHD nebo skateboard...

Graf č. 9: Způsob dopravy do zaměstnání

Způsob dopravy a vzdálenost mě opět zajímaly i z hlediska ideálního bydlení. Přesněji řečeno zaměřila jsem se na **respondenty, jejichž ideálem je bydlet mimo město a dojíždět tam za prací**. S ochotou respondentů dojíždět za prací na delší vzdálenosti roste i suburbanizované území kolem měst.

Celých 49,5% dotazovaných uvedlo, že by dojíždělo až 20 km. Z nich 30 lidí volilo osobní dopravu, 19 hromadnou a dva jinou. 19,4% by dojíždělo do 10 km, z toho 12 lidí osobní dopravou, 4 hromadnou a 4 na kole. 14,6% respondentů na vzdálenosti tolik nezáleží a volilo by v 10 případech dopravu osobní, ve třech hromadnou, v jednom případě kolo a ve zbývajícím jednom kombinaci hromadné a osobní dopravy. Takový způsob dopravy je v Praze dost rozšířený, lidé z okrajových částí nebo obcí v pražském zázemí jezdí autem na odstavná parkoviště u vhodných spojů městské hromadné dopravy. Tento jev pozoruji na Černém Mostě, konečné linky metra B, kde je každý všední den plné parkoviště s velkým podílem mimopražských aut.

7,8% dotazovaných by bylo ochotno dojíždět za prací na vzdálenost do 5 km, 4 osoby by volily hromadnou dopravu a stejný počet osobní. 2,9% respondentů chce dojíždět jen v rámci obce/města, čímž by tedy spadali do kategorie bydlet mimo město a pracovat mimo město a 1,9% chce pracovat doma, nebo v pěším dosahu, což je rovněž takový případ. Zbývajících 3,9% odpovědělo v závislosti na tom, jak lukrativní by měli práci a za podstatné také považují čas dojížděky, ne vzdálenost.

Z výsledků vyplývá, že skoro polovina respondentů, kteří preferují bydlení mimo město a dojížděku za prací, by nevadilo dojíždět denně i dvacet kilometrů.

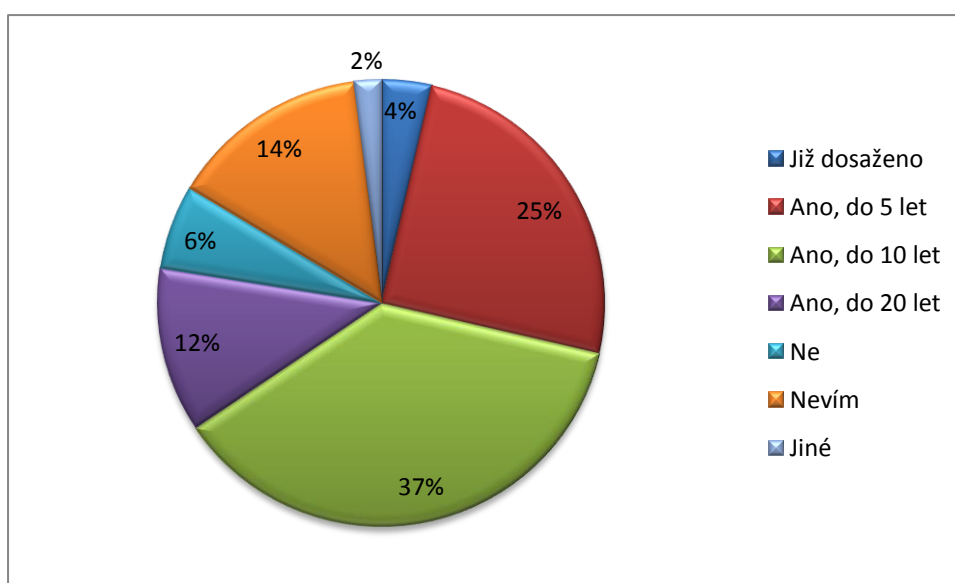
8.12. Dostupnost ideálního bydlení

Kvůli pokračujícímu trendu suburbanizace jsem sledovala ideál bydlení současné mladé generace a snažila se zmapovat její preference do budoucna. Kromě snahy postihnout současné trendy v bydlení, požadavky na infrastrukturu a jiné složky mě také zajímalo, jak mladí lidé subjektivně hodnotí **dostupnost svého ideálního bydlení**. Bylo jim dáno několik variant s možností volně odpovědět, případně popsat, proč si myslí, že pro ně jejich ideál nebude dostupný.

Pro 37% respondentů by mohlo být ideální bydlení dostupné do 10 let, 25% si myslí, že by mohli dosáhnout svého ideálu v pěti letech, dalších 12% lidí se přiklání k časovému horizontu dvaceti let. Možnost nevím zvolilo oproti mému očekávání pouhých 14% dotazovaných.

Ve volných odpovědích lze vysledovat dvě hlavní roviny. Početnější skupina, tvořící 6% celku, uvádí jako důvod nedostupnosti svého ideálu finanční situaci, která jim dle jejich názoru neumožní realizovat vlastní ideál. Někteří se i rozepsali konkrétněji, uvádí, že jsou drahé hypotéky a například: „Ideální bydliště mimo město je pro mě spojeno s velkým domem a zahradou. Pochybuji, že na to budu mít peníze.“ nebo „jsem skeptický kvůli nedostatku volných pracovních míst v oboru, který jsem si vysnil“ či „nebudu si moci dovolit bydlení v tak lukrativní lokalitě, kde se pravděpodobně bude nacházet mé zaměstnání“ nebo „ne, nejsou peníze a práce se shání těžko na to, aby si člověk mohl vybírat, kde bude bydlet“. Najdou se i lehce ráznější odpovědi typu „V tomto státě není pro obyčejného pracujícího občana téměř žádná možnost, aby si na svůj ideál bydlení alespoň sáhl. Když politici vše rozkradou a nedají nám vydělat peníze ani na slušné žití, tak jak bychom mohli našetřit na jakékoliv nemovitosti.“

Druhá, o něco menší skupina (4%) se shoduje, že již svého ideálu dosáhla, nebo jej realizuje a je spokojená. Respondenti uvádějí například „mám ideál bydlení, 3 km od města, příroda kolem“ nebo „s bydlením jsem spokojená jen nemám tu chatu“ a „mé bydlení je až na drobné nedostatky ideální“. Několik málo respondentů uvedlo alternativní odpověď, například že zdědí rodinný dům, momentálně je na mateřské nebo že záleží na spoustě faktorů.

Graf č. 10: Předpokládaná dosažitelnost ideálního bydlení v časovém horizontu

Nejvíce mne zajímal názor těch respondentů, kteří považují za svůj **ideál bydlení mimo město a práci v něm**. Mohla by to být právě tato skupina, kdo se bude snažit mít bydlení v přírodě a v dobré dostupnosti města, v jeho zázemí. Kolik z těchto 103 lidí si myslí, že svého ideálu někdy dosáhne, případně kdy, anebo proč vůbec ne?

35,9% osob uvedlo, že by pro ně ideál mohl být dosažitelný do 10 let. Dalších 27,2% si myslí, že ideálu dosáhne do 5 let, 12,6% do 20 let a 16,5% neví. Zbývajících 7,8% zahrnuje ty, kteří již svého ideálu dosáhli nebo ho právě realizují (5 osob) a ty, kteří si myslí, že ho nikdy kvůli finanční situaci nedosáhnou (3 osoby).

Podle mého názoru má reálnou šanci na úspěšnou realizaci ideálu oněch cca. 27% lidí, kteří uvedli, že ho dosáhnou do 5 let. Většina dospělých je schopna podle své současné situace, hlavně finanční a rodinné, alespoň zhruba odhadnout, co si může dovolit. Díky bujnému hypotečnímu trhu se vlastnictví nemovitostí v České republice tolik daří, že rodinné domky již nejsou výsadou lidí vyššího postavení. Možná právě to pak způsobuje, že šťastně zadlužení majitelé rodinných domků tráví stejně většinu času ve městě, protože pro ně volný čas přestal existovat (samozřejmě s výjimkou těch, kdo mohou pracovat z domova). A z hlediska časového horizontu je asi nejmenší pravděpodobnost právě u této části skupiny, že na ideál změní názor, či se nějak podstatněji změní situace na trhu, v krajině. V delším časovém horizontu deseti, dvaceti let, pak tato pravděpodobnost stoupá.

Zároveň se v souvislosti s názorem na suburbanizační procesy potvrdila domněnka (v plných 67% případech), že případným vlastníkům nemovitostí by vadilo, kdyby právě ta jejich postupem času splynula s městem.

8.13. Požadavky na infrastrukturu v místě bydliště

V odhadu budoucího vývoje suburbanizačních trendů hrají poměrně velkou roli požadavky dnešní generace na infrastrukturu. V devadesátých letech minulého století, kdy živelně rostla výstavba satelitních měst, bylo poměrně časté, že po rychlé dostavbě unifikovaných domů už nenásledovala slibovaná občanská vybavenost. Kromě technické infrastruktury postrádaly některé projekty i návaznost na hromadnou dopravu či přítomnost školky, školy, obchodu nebo služeb v blízkém okolí. Řekla bych, že pro lidi, kteří odešli z města s očekáváním klidného života

v blízkosti přírody, se může neustálé dojíždění autem stát peklem, zvláště na frekventovaných úsecích, kde jsou dopravní zácpy na denním pořádku. Těžko říci, zda dříve nebyly požadavky na infrastrukturu tak vysoké, nebo lidé více věřili v dodržení developerských slibů. Dnešní mladá generace se mohla na příkladu prvních satelitů poučit, jejich vybavenost je poměrně diskutované téma, dokonce někteří z respondentů v takovém místě mohli vyrůstat.

Výsledky ukazují, že **nejnezbytnější součástí infrastruktury v blízkém okolí bydliště je obchod**, který získal průměrné hodnocení 1,7 s vůbec nejnižším rozptylem odpovědí v dotazníku celkově (0,8). Tento názor sdílí 84,4% dotazovaných.

68,9% respondentů označilo za velmi důležitou a důležitou **školu a školku**, ty byly hodnoceny průměrem 2,2 s rozptylem 1,4.

Právě školy a školky mohou být dobrým indikátorem nárůstu migrace obyvatel. Uvádí se, že kvůli stěhování obyvatelstva do obcí v zázemí Prahy v některých školách prudce klesá počet volných míst, dokonce někde nezbývá než žáky odmítat. Tato situace byla v minulých letech spíše záležitostí školek (Rojková, 2012). Je způsobena tím, že z města migrují hlavně mladé rodiny s dětmi a ty právě dorůstají do školního věku. Obecně lze považovat síť škol na našem území za poměrně hustou a jejich dostupnost je v porovnání s jinými službami celkově dobrá. V polovině obcí se nachází mateřská školka, škola je pak zastoupena ve 40% obcí. (Temelová, 2011) K nárůstu migrace obyvatelstva dochází ve větší míře až koncem 90. let 20. století díky zlepšení situace na trhu s byty a uplatnění dekoncentračních procesů, suburbanizace je od roku 2000 rozhodujícím faktorem ovlivňujícím migrační vztahy v rámci České republiky. (Čermák, Novák, & Ouředníček, 2011)

Zdravotnická zařízení dosáhla průměru 2,3 s rozptylem odpovědí 1,2 a za důležitá je považuje 59,7% respondentů. Primární zdravotní péči, patřící k základní občanské vybavenosti, zajišťují praktičtí lékaři pro dospělé, děti a dorost, a v České republice jsou k dispozici v 21% obcí, v 9% obcí je pouze lékař pro dospělé a ve 3% obcí pouze pro děti a dorost. Dobrá dostupnost zdravotní péče je důležitá z hlediska prevence sociálního vyloučení některých skupin obyvatel, kterým její absence může podstatně snižovat kvalitu života. (Temelová, 2011)

Služby byly hodnoceny průměrem 2,5; jako potřebné v okolí bydliště je vnímá 53,6% dotazovaných osob.

Sportovní vyžití (bazény, stadiony, hřiště a jiná sportoviště) mělo průměrné hodnocení 2,55, důležité je pro 53,9% lidí.

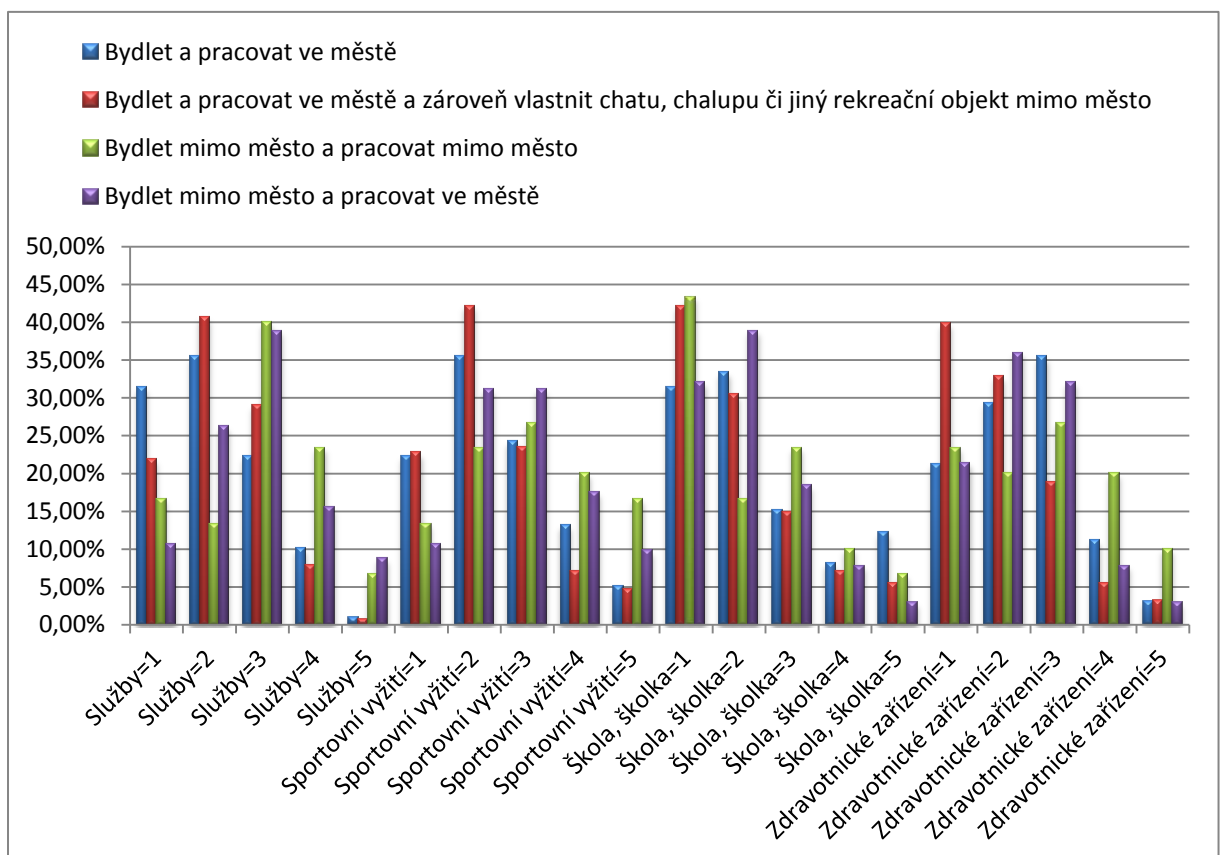
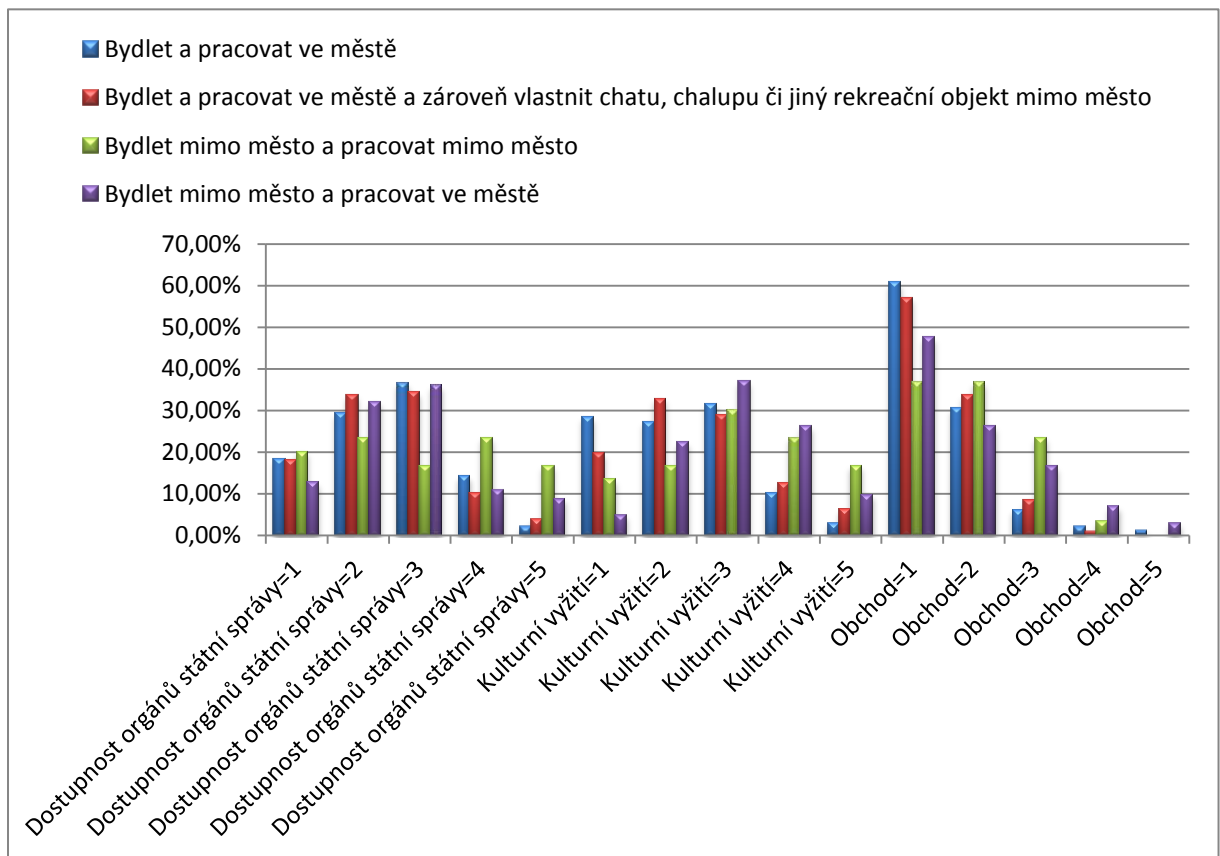
Dostupnost orgánů státní správy (úřady, pošty, policie, ...) dosáhla průměrné hodnoty 2,6; za velmi důležité a důležité ve svém okolí úřady považuje 47,7% dotazovaných. Například vybavenost poštou je na našem území poměrně rovnoměrná, z podstaty svých služeb nemusí být nutně v každé obci (bez pošty je přes 3500 obcí), počet pošt se lehce snižuje a více se praktikuje mobilní obslužnost nebo pouhé poštovny. (Ouředníček, 2011)

Kulturní vyžití (divadla, kina, muzea a jiné kulturní instituce) takto hodnotí 44,2% osob, s průměrem 2,7, tedy nejhorším. Posledních pět jmenovaných složek infrastruktury dosáhlo podobného rozptylu 1,2 až 1,3, což poukazuje na poměrnou shodu odpovědí.

Celkově menší důležitost přikládá kulturnímu vyžití v okolí bydliště, oproti ostatním zkoumaným složkám infrastruktury, bych přisoudila ochotě respondentů za kulturou dojíždět a také absenci kulturního vyžití v každodenním životě. Jedním z faktorů jeho absence či redukce u některých respondentů může být špatná finanční situace, tím i menší frekvence návštěvnosti kulturních akcí a institucí, tudíž i menší požadavek na jejich blízkost v okolí bydliště.

Důležitost místní infrastruktury **z hlediska ideálu bydlení mimo město a práce ve městě**. Nejžádanější součástí vybavenosti je podle této skupiny respondentů obchod, a to v 74%. Nevyžaduje ho pouze 7% dotazovaných. V 71% odpovědí jsou důležité školy a školky, nevyžaduje je 36%. Zdravotní zařízení hraje důležitou roli pro 57% respondentů a nedůležitou pro 11%. 45% lidí by mělo rádo na dosah státní správu, zatímco 19% ji nepotřebuje v místě bydliště. Sportovní aktivity by v blízkosti mělo rádo 42% lidí, 27% se bez nich obejde, služby jsou podstatné pro 37% osob, pro 24% ne. Kulturní vyžití v okolí bydliště preferuje jen 27% dotazovaných, pro 36% nehraje roli vůbec nebo spíše ne.

Z hlediska **ideálu života i práce mimo město** je nejdůležitější složkou místní vybavenosti obchod (73%), pak škola a školka (60%). Na stejné pozici se dále ocitá dostupnost státní správy spolu s blízkostí zdravotnického zařízení, které vyžaduje 43% dotazovaných. Liší se akorát počet těch, kteří je nevyžadují - u státní správy je to 40% a u zdravotnického zařízení 30%. Sportovní vyžití preferuje 37% respondentů této skupiny a stejný díl jich nepřikládá sportovním aktivitám v okolí důležitost. Na stejné úrovni se ocitá kultura spolu se službami, oboje vyžadovány ve 30%, služby pak v okolí bydliště nepotřebuje 30% a kulturu 40% dotazovaných.

Graf č. 11, 12: Požadavky na infrastrukturu v místě bydliště ve vztahu k ideálu bydlení

8.14. Potřeba přírodních struktur v okolí bydliště

V poslední části dotazníku jsem po infrastruktuře zjišťovala i důležitost přírodních struktur v okolí bydliště respondentů. Zajímalo mě, jak se bude lišit u lidí, co preferují život ve městě a u těch, kteří dali přednost životu mimo město.

Většina respondentů (73,5 %) volilo u otevřené krajiny hodnotu 1 a 2, tedy že je pro ně velmi důležitá nebo důležitá. Hodnotu 1, velmi důležitá, jí přiřklo 159 lidí, tedy 44,2% a hodnotu „důležitá“ volilo 102 respondentů (28,3%). Neutrálně, ani více ani méně zaujatě, se k otevřené krajině staví 59 dotazovaných, odpovídajících 16,4% celku. Za spíše nedůležitou ve svém okolí považuje otevřenou krajinu 22 lidí (6,1%) a za nedůležitou 18 osob (5%). Otevřená krajina získala průměrné hodnocení 1,99; což je sice nejnižší průměr, ale má větší rozptyl odpovědí (1,3), než následující dvě krajinné přírodní struktury.

Městské parky a ostatní městské odpočinkové zóny zeleně dosahují průměru 2,05 a nízkého rozptylu 1,1. Poukazuje to na větší shodu odpovědí. **Tři čtvrtiny respondentů by je chtělo mít v blízkém okolí bydliště a považují je za velmi důležité a důležité.** Jako velmi důležité městské parky hodnotí 122 lidí (33,9%) a důležité 148 (41,1%). Neutrální stanovisko zaujímá 59 respondentů (16,4%), stejně jako u otevřené krajiny. Za spíše nedůležité městské parky považuje pouhých 12 lidí (3,3%) a za nedůležité 19 osob (5,3%).

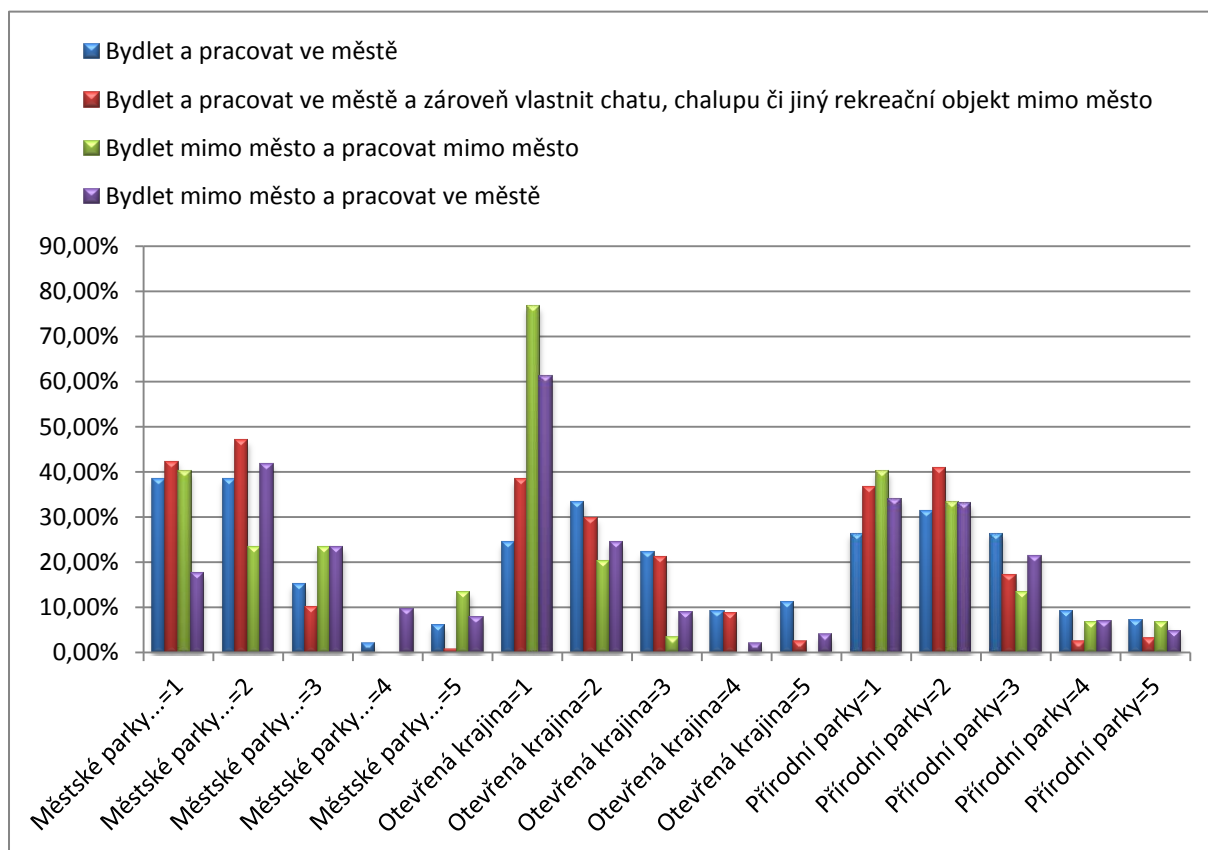
Přírodní parky byly hodnoceny průměrem 2,14 s rozptylem 1,2. **Více než dvě třetiny respondentů, 247 lidí, tedy (68,6%), je považuje za spíše důležité či velmi důležité.** Velmi důležité jsou pro 120 osob (33,3%), spíše důležité pro 127 osob (35,3%) a 74 osob (20,6%) neví nebo se více nepřiklání k žádné z možností. Spíše nedůležité jsou přírodní parky z pohledu 21 dotazovaných (5,8%) a za nedůležité je považuje 18 osob, tedy 5%.

Ve vztahu k ideálu bydlení mimo město a práce ve městě se objevila největší preference otevřené krajiny, kterou projevilo 85,4% respondentů. Naopak nedůležitost otevřené krajiny v okolí deklarovalo pouze 5,8%. Přírodní parky by mělo rádo v okolí bydliště 67% sdílejících tento ideál bydlení. Pro 11,6% jsou naopak nedůležité. Lehce zde klesá důležitost městských parků na 59,2%, pro 17,6% dotazovaných v rámci této skupiny jsou městské parky nedůležité. Z hlediska ideálu bydlení mimo město a práce ve městě se projevila vysoká potřeba otevřené krajiny v místě bydliště.

Ti, kdo zvolili za svůj **ideál život i práci ve městě, nebo i spolu s vlastněním chaty či chalupy**, považují za nejdůležitější přírodní strukturu v okolí městské parky (83,7%). Parky jsou nedůležité jen pro 4% z nich. Přírodním parkům přikládá důležitost 68,7% lidí, nedůležité jsou pro 10,3%. V 63,4% je otevřená krajina důležitá, v 15% naopak není. Respondenti se vyjádřili v souladu se svým ideálem, který je v obou případech život ve městě, proto jsou pro ně městské parky nejdůležitější přírodou v jejich okolí.

Ve vztahu přírodních struktur a **ideálu života i práce na venkově** dominuje potřeba volné krajiny ve 29 případech z 30. Přírodní parky jsou pak vnímány jako potřebné 22 respondenty, zatímco pouze 4 je považují za nedůležité, městské parky pokládá za důležité 19 dotazovaných z 30, sdílejících tento ideál bydlení.

Pojmy *přírodní parky, městské parky a ostatní městské odpočinkové zóny zeleně a otevřená krajina (lesy, louky, pole, ...)* jsem blíže nespecifikovala a nechala je na uvážení respondenta, jak si je vyloží. Za přírodní parky označuji chráněná území, která mohou ležet i na území města, městské parky potom považuji za zelené plochy na území měst, některé více přírodní, jiné s převládající parkovou úpravou.

Graf č. 13: Důležitost přírodních struktur ve vztahu k ideálu bydlení

8.15. Vizuální hodnocení logistického areálu a rozestavěné plochy rodinných domů

Protože celý dotazník měl víceméně pevně danou strukturu, poslední dvě otázky jsem nechala úplně volné. Jednalo se mi o asociace lidí při pohledu na určitá suburbanizovaná místa, která jsem nafotila v Praze a okolí. Výsledky jsem hodnotila tak, že jsem komentáře jednotlivých respondentů označovala za kladné, záporné či neutrální. Součty mi pak daly představu, jak na většinu dotazovaných místa a fotografie nejspíše působí. Nejedná se samozřejmě o přesnou metodu, ale z většiny reakcí byl cítit názor autora a tam, kde se nedalo vyčíst nic, nebo reakce byla kladná i záporná zároveň, jsem reakci označila za neutrální.

Nejprve se budu věnovat reakcím na první dvě fotografie pořízené 31. 3. 2012, které zvětšují logistický Park Horní Počernice s dosavadní rozlohou 1 100 000 m² (Fejfar, 2010) ve výstavbě je další část o rozloze cca 160 000 m² (Kašparová, 2008). Tyto údaje byly u fotografie uvedeny, aby se nejednalo o anonymní místo, nafocené a vytržené z kontextu. Mnozí ho sami navštívili nebo viděli.

Výsledky předčily mé očekávání v úrovni odpovědí respondentů, jejich celkovým zamyšlením nad předloženými fotografiemi i okolnostmi. Někteří odpovídali rozvitě, uvažovali nad klady i záporů takové zástavby, což přesně bylo mým cílem. Minimum respondentů vyplnilo do komentáře například jen pár znaků, aby mohl být dotazník odeslán (bez vyplnění povinné otázky nelze odeslat), celkově se takto odpovědi vyhnulo 6 lidí a ty jsem zahrнула mezi neutrální. Převládalo hodnocení estetického hlediska, ale i funkčnosti nafocené areálu, jeho dopadu na okolí, životní prostředí celkově a vůbec názory na stavby tohoto typu obecně.

Ještě než se dostanu k číselným výsledkům, ráda bych zmínila některé konkrétní odpovědi a také výskyt častých slovních spojení či slov. Nejčastěji se objevovaly asociace stres, deprese, prázdnota, hnus, hrůza, betonová poušť, betonová džungle, betonové peklo, nepřehlednost, bezútěšnost, smutek, samota, neorganičnost, nepřátelskost, konzumerismus, neklid, unifikace, uniformita. Bez respektu k přírodě. Krajina pro auta a ne pro lidi. Nevyvolává nic. Krajina bez duše, bez života, mrtvá, monotónní, umělá, nešťastná, sterilní, zneužitá, člověkem vytvořená. Dokonce na moji výzvu „pokuste se několika slovy vystihnout tuto krajinu“ reagovala skupina lidí tak, že to, co vidí na fotografii, pro ně není krajina. Objevila se i vlastní definice krajiny v reakci „To je legrační otázka; krajinu definuju jako průsečík kultury a přírody. Nejedná

se tedy podle mě vůbec o krajinu.“ V tomto ohledu mě opravdu některé příspěvky překvapily hloubkou zamyšlení, v jakou jsem ani nedoufala.

Vyloženě kladných reakcí, které buď vůbec nezmiňovaly zápory, poukazyvaly na jednoznačné klady nebo zápornou stránku komerční logistické zástavby nepovažovaly za tak závažnou, se ze všech respondentů našlo pouhých 6,7%. Jasně zde převažovalo chápání takové zástavby jako velké příležitosti pro zaměstnávání velkého počtu osob. Dovoluji si citovat několik respondentů, které vybírám dle jejich odpovědí a uvádím jejich základní údaje

„Nevidím problém, aby takováto logistická centra vznikala na nevyužité půdě za velkými městy, přináší práci lidem a je to zároveň daň za náš moderní způsob života.“ (muž, ročník 1987, Ústí nad Labem)

„Nevidím v tom problém, pokud to nezasahuje tolik do města. A myslím si, že tyto sklady jsou potřeba.“ (žena, ročník 1989, Praha)

„Nic negativního - nové, přehledné, potřebné.“ (žena, ročník 1990, Pardubice)

„Poctivá práce - i pro lidi co znám.“ (muž, ročník 1987, Praha)

„Pracovní místa pro lidi z okolí s přijatelnými negativními vlivy (hluk, doprava, ...).“ (muž, ročník 1989, Praha).

Za neutrální považuji 29,3% reakcí. Jak už bylo řečeno, počítám k nim i ty, kde se respondent nevyjádřil vůbec, ostatně takových je jen 6. Většinou se jednalo o slova a spojení nijak nezabarvená, jako beton, průmyslová čtvrť, industriální část města a podobně, nebo názory, kde nepřevládá ani kladný ani záporný postoj, někde je také cítit určitá smířenost se situací. Cituji několik příspěvků pro ilustraci názorové pestrosti.

„Vzhledem ke stavu konzumní společnosti bohužel nutné.“ (žena, ročník 1977, Praha)

„Vypadá to jako hromada krabic, které někdo zapomněl u cesty.“ (žena, ročník 1986, Uherské Hradiště)

„Dnes normální pohled na okrajové části měst ... Někde to musí být, když v centru jsou zeleně (a je to dobře).“ (žena, ročník 1992, Brno)

„Někde je potřeba to postavit, ideálně ne uprostřed obytné zóny.“ (muž, ročník 1988, Praha)

„Někde se tyto haly postavit musí, tak proč ne pohromadě, než aby po částech ničily jinou krajinu.“ (žena, ročník 1990, Praha)

„Průmyslová čtvrtě... nelíbí se mi, že firmy tak rády staví na zelené louce, ale někdy asi není jiná možnost.“ (muž, ročník 1987, místo uvedl jen vesnice)

„Průmyslová zóna - skladové haly, officepark, na periferii města v dobré návaznosti na hlavní tahy - např. dálnice. Lokalita nehodící se k blízkému bydlení, degradace místa, nicméně potřebná pro zásobování.“ (muž, ročník 1980, Tuchoměřice)

„Místo je téměř bez zeleně a okolí bude určitě zatěžovat neustálé přijíždění a odjíždění kamionů z parku. Na druhou stranu bude park nabízet určitý počet nových pracovních míst, která budou zajímavá i z hlediska dobré dopravní dostupnosti.“ (žena, ročník 1989, Praha)

„S tím je třeba počítat, pro krajinu tragédie, pro mnoho lidí jediný zdroj příjmu. Proto to na mě působí neutrálně.“ (žena, ročník 1986, Chomutov)

Záporně laděných reakcí byla většina, 64%. Pro ukázkou znovu cituji některé zajímavé odpovědi. Často se zde mísilo estetické, ekologické, nebo prostě jen lidské měřítko ...

„Maximálně zbavená veškeré přírodnosti, plně v područí člověka. Pro přírodu tu není místo.“ (žena, ročník 1991, Praha)

„Nemocná společnost. Neschopnost uvědomit si, za jakou cenu probíhá rozvoj.“ (muž, ročník 1987, Praha)

„Konzum, smutek, rychlá účelová výstavba bez estetických nároků.“ (žena, ročník 1984, Grenoble)

„Je to jeden z důvodů, proč jsem se odstěhovala od rodičů, kteří blízko této oblasti bydlí. Je to neosobní, drhne mi to o duši a nemělo by to tak být.“ (žena, ročník 1989, Praha)

„Krajina, od které bych chtěla bydlet co nejdál.“ (žena, ročník 1992, Chrudim)

„Místo těchto prostor by mohla být pole a úrodná půda!!!“ (muž, ročník 1990, Český Těšín)

„Nechtěl bych zde bydlet, představuje to pro mě beton a železo, a hluk, jsem z města, kde máme les skoro za barákem a vlastně všude do přírody je to 5 minut cesty, tohle je pro mě nepřijatelné.“ (muž, ročník 1989, Nová Paka)

„Novodobá poušť vystavěná bez ohledu k původní krajině, lidským měřítkům a skutečným potřebám.“ (muž, ročník 1985, Praha)

„Spousta kamionů co sem bude jezdit => rozbité silnice, zácpy a špatné ovzduší. Původní krajina pro výstavbu domů zaplevelená montovanými halami, které přitáhnou jen provoz. Tohle patří k nádraží k železnici, ne vedle bydlení a na okraj Prahy, která se zanedlouho rozroste a obklopí areál podobně jako třeba nákl. nádr. Žižkov.“ (muž, ročník 1986, Praha)

„Silně industrializovaná krajina s minimálním zastoupením krajinotvorných prvků. O krajinném rázu se v tomto případě ani nedá mluvit.“ (žena, ročník 1990, Praha)

„Strohá a čistě průmyslově - obchodní výstavba, která vznikla na základě jakéhosi „boomu“. Ten může kdykoliv skončit a pak zbyde jen jakési „město duchů“. Zabírání obrovských ploch zeleně či zemědělské půdy a velmi necitlivé narušení původního rázu krajiny.“ (muž, ročník 1985, Černošice)

„To by klidně mohlo být Oslo, Chemnitz nebo jakékoliv větší město - periferie měst se čím dál více sobě podobají. Daň za náš blahobyt.“ (muž, ročník 1986, Praha)

„Zbytečná výstavba nových čtvrtí skladových areálů, když leží ladem původní průmyslové čtvrtě, kde by bylo možné toto vystavět (př. Vysočany).“ (muž, ročník 1989, Praha)

Názorové zastoupení se mi zdálo velmi pestré, od čistě teoretických reakcí až po vlastní zkušenosti či drobné návrhy ke zlepšení. Objevují se myšlenky ukrýt logistické areály pod zem, zlepšit jejich architektonickou hodnotu, skrýt je vzrostlejší zelení. Trefně se někteří ptají na jejich další využití, až opadne současný „boom“ a poukazují na problém městských brownfields. Názor, že by staré průmyslové areály, ležící ladem, měly být znovu využity jako sklady, se objevuje častěji. Byla jsem příjemně překvapena takovými úvahami, spousta odpovědí byla hodně zajímavá a upřímná, viděla jsem snahu vyjádřit svůj názor, ne jen rychle odklikat dotazník.

V druhé části jsem použila fotografii pořízenou ve stejný den, jako logistický areál, dokonce poblíž něj - v obci Radonice, která je už svou polohou blízko Prahy a významné komunikace rychlostní silnice R10 (Praha - Mladá Boleslav) předurčená k stavebnímu ruchu. Zobrazuje okraj obce Radonice, kde na louce či bývalém poli rostou rodinné domy bez konceptu, jakoby nahodile, bez společného prostoru. Jako kontrast jsem použila vizualizaci okraje Radonic, která je vlastně běžným satelitním městečkem připojeným ke stávající obci. Obec samotná není bez infrastruktury, ale nové domy vyrůstají vyloženě na jejím okraji. Od logistického areálu je vlastně dělí pouze pole a zmíněná rychlostní komunikace. Právě obec Radonice vznášela námitky proti několika etapám výstavby VGP Parku Horní Počernice (MHMP, 2005) i proti plánované stavbě areálu Nord, která právě probíhá. Obec Radonice uvedla, že má negativní zkušenosti s dopravou z velkých logistických center a žádala posouzení projektu z hlediska vlivu

dopravy. Při vyhodnocování jsem postupovala stejně jako u předchozí části, metodou rozřídění odpovědí na kladné, pozitivní a neutrální.

Kladných reakcí bylo celkově 23% a jsou v nich zahrnuty odpovědi jednoznačně pozitivního charakteru nebo s jeho převahou. Komentáře, kde nepřevažovaly ani kladné ani záporné postoje jsem opět zařadila mezi neutrální. Nejčastějšími asociacemi respondentů byla slova jako klid, příjemné, hezké, vkusné, kultivované, zelené, otevřené, prostorné, přehlednost, organizovanost, příroda, čistý vzduch, sousedství. Moderní bydlení v přírodě, žít v souladu s přírodou, ideální pro bydlení, rád bych tam bydlel...

Bylo mi vytknuto, že fotka je „jakoby úmyslně focená aby vyvolala opačný dojem - na obzoru je pár domů, a v popředí pole s dominujícími bodláky“. Fotka je lehce sugestivní, v kombinaci s vizualizací projektu, který byl realizován o pár set metrů dál, ale měla naznačit, že realita se často od vizí liší a ne tvrdit, že se jedná o totéž místo. Protože tak jak je zachycen, okraj Radonic ve skutečnosti vypadá. Naopak oceňuji, že se někteří respondenti snažili vážit různá hlediska a slepě nepřijímat, co je jim naznačováno. Z kladně hodnotících odpovědí vybírám některé pro ilustraci.

„Příjemné trendové bydlení s dostatkem volného prostoru a zelených ploch.“ (žena, ročník 1992, Praha)

„České Beverly Hills, líbí se mi tento způsob bydlení.“ (žena, ročník 1989, Plzeň)

„Lokalita, ve které bych si dokázala představit své bydliště.“ (žena, ročník 1992, Chrudim)

„Příměstská zástavba nebo satelit - ideální oblast pro bydlení.“ (muž, ročník 1989, Zábřeh)

„Snaha o spojení přírody s bydlením, líbí se mi to.“ (žena, ročník 1993, Praha)

„Sousedé, nové vztahy a přátelé.“ (muž, ročník 1988, Brno)

„Tady bych se cítila velmi dobře. Čiší z toho klid, pohodlí.“ (žena, ročník 1988, Kralupy nad Vltavou)

Neutrálně, vůbec, nebo s nepřevažujícím žádným hlediskem se k fotografiím vyjádřilo 32,8% respondentů.

„V rámci možností to ujde, jen ubývá krajiny pro lidi i zvířata“ (žena, ročník 1990, Brno)

„Jsou to hezké klidné satelity. Za prací se ale většinou musí dojíždět více než 10km a není v takových lokalitách ani škola, kino, divadlo apod. Možná ani malý obchod. A to se mi nelíbí.

Je to vhodné pro lidi, kterým tohle nevadí a stačí jim klid od civilizace.“ (žena, ročník 1988, Praha)

„Ničení přírody, zároveň alespoň žítí v klidném místě (než se to tam zastaví úplně).“ (žena, ročník 1991, Ostrava)

„Alespoň trochu zeleně, ale problém satelitů je úplně jiný než v nedostatku zeleně.“ (muž, ročník 1980, Praha)

„Je vidět snaha začlenit domy do přírody. Ale chybí tomu přirozenost.“ (žena, ročník 1986, Počátky)

„Napadá mě, že lidé mají stále větší potřebu stavět nové domy tam, kde dříve bývala krajina.“ (žena, ročník 1991, Litvínov)

„Pokud novostavba nebude dosahovat velkých rozměrů a bude respektovat přírodu v okolí, pak nevidím až tak zásadní problém. Vždy mě ale dost mrzí další zástavba původně přírodních lokalit.“ (žena, ročník 1989, Praha)

„Příjemné, avšak takových projektů na počítači je hodně, žádný z nich jsem v reálu opravdu zelený neviděla.“ (žena, ročník 1985, Zlín)

„Stísněnost... Ale pro někoho ta nejlepší volba, proto satelity neztracuji. Osobně bych tam nikdy bydlet nechtěla.“ (žena, ročník 1988, Praha)

„Proč ne, pro měšťáky...“ (žena, ročník 1982, Opava)

Negativní hledisko převládlo u 44,2% dotazovaných. Zobrazené místo u respondentů evokuje anonymitu, nudu, hloupost, pustinu, kóje, kýč. Označují jej jako nepřirozené prostředí, králíkárna pro střední třídu, kus zničené krajiny. Vidí plevelovou architekturu, nesmyslný hypotékový boom, zastavění cenné zemědělské půdy, umělé životní prostředí, území bezdůvodně odtržené od zástavby existující vesnice, vylidněnost přes den a malé pozemky - malé soukromí. Území odříznuté, nechráněné, prefabrikované, s umělou snahou o malebnost. Z některých příspěvků vyplývá celkový postoj k satelitním městečkům či rozvolněné zástavbě na okraji větších měst, jinde převládá snaha hodnotit konkrétní objekty na snímku.

Z negativně laděných odpovědí zde vybírám několik pro ukázkou.

„Nesmyslné zabírání velké plochy. Lepší by bylo místo zahrad udělat veřejnou zeleň, kterou by lidé sdíleli.“ (muž, ročník 1986, Praha)

„Satelitní městečka mě k bydlení rozhodně nelákají. Toto není a nikdy nebude mé vysněné bydlení.“ (žena, ročník 1978, Praha)

„Raději bydlet v malém panelovém bytě než se cítit utlačovaně na vlastní zahradě. Konzum = Typizace“ (muž, ročník 1985, Praha)

„Domkoviště bez citu pro urbanismus, krajinotvorbu... Shluk více či (spíše) méně zdařilých domků uprostřed bývalého pole, vytržených z kontextu bez jakýchkoliv logických vazeb na okolí (krajina, infrastruktura, ...) Nebo osamocený horizontální panelák s oddělenými byty?“ (muž, ročník 1983, Praha)

„I když krajina obydlená, přesto pustá. Nemá to nic společného s přirozeně vznikajícím sídlem či vesnicí, je to uměle vytvořené seskupení, „kočkopes“ není to vesnice a není to město. Bez volnosti, lehkosti, členitosti, pestrosti, kterou mají normální vesnice. Oslovit sousedy v této lokalitě by bylo stejně těžké jako oslovit sousedy v paneláku či činžáku. Satelit plný malých satelitů.“ (žena, ročník 1978, Praha)

„Klasické satelitní městečko, izolované krychličky domů většinou postavené v totální rovinaté krajině, chybí infrastruktura, bez aut je člověk nemožný...nepřirozeně vytvářené bydlení (dříve by si lidi nikdy nepostavili dům, aby v blízkosti nebyl les, řeka, kostel (duchovno) apod...prostě ukázka dnešní zrychlené doby, lidé stejně tráví většinu dne ve velkém městě v kanceláři a sem se přijíždějí jen vyspat.“ (žena, ročník 1986, Říčany u Prahy)

„Panelák naležato. Tímto tempem nebudeme mít za pár let kam chodit do přírody. Osobně budu raději v paneláku, než zde, preferuji bydlení ve staré zástavbě měst v již dávno stojících rodinných domech.“ (žena, ročník 1986, Chomutov)

„Satelit, noční můra každého architekta (či studenta architektury v mém případě). Rozlézání „města“, přitom to ale není město, které se vyznačuje koncentrací funkcí, služeb, kultury apod. do jednoho místa. Jsou to izolované parcely, na kterých vyrůstají katalogové projekty. Účelem je, aby developer vydělal, a na kvalitu života se nehledí. Tím pádem nedochází k budování dostatečné vybavenosti ani infrastruktury, často nejsou vystavěny ani pořádné silnice natož snad chodníky! Výsledkem je absence veřejného života v satelitech, naprosto opačná k životu na vesnici (jak ovšem satelit často bývá propagován).“ (žena, ročník 1990, Praha)

8.16. Ověření hypotéz

H1

Mladí lidé preferují dobrou infrastrukturu a dostupnost služeb, městský životní styl.

Ve většině případů dotazovaní zvolili z místní vybavenosti za nejdůležitější obchod a školu či školku. Následovala zdravotnická zařízení, služby, sportovní vyžití. Státní správa spolu s kulturou nedosahovaly hodnocení velmi důležité a důležité ani v 50% odpovědí. Ale i tak se všechny složky v průměru držely nad 40%. Pojem městský životní styl může být zavádějící, ale z hlediska infrastruktury takové nároky splňují hlavně města nebo jejich zázemí. Tento předpoklad se mi potvrdil, i když je celkem vysoký podíl těch, kdo nechtějí bydlet ve městě. Předpokládá se, nebo spíše je vítána, dobrá občanská vybavenost i na vesnici. Ta však značně utrpěla snahou minulého komunistického režimu zavést střediskové uspořádání, které mělo někdy drtivý dopad na existenci škol, obchodů, služeb i samotných sídel. Ve zmíněné éře podstatně pokleslo procento lidí pracujících v zemědělství. Dnes je běžné dojíždění obyvatel vesnic za prací do města, tedy i do jisté míry městský životní styl. Městský životní styl tak přestal být záležitostí pouze měst.

H2

Velká část mladých lidí si neuvědomuje závažnost důsledků suburbanizace a jejího vlivu na životní prostředí a krajinu, nepovažuje ji za velký problém.

Tento předpoklad byl výsledky výzkumu vyvrácen. Dotazovaní mladí lidé se zajímají o problém suburbanizace, což bylo zřejmé především z jejich odpovědí na dvě poslední volné otázky. Všechny uvedené jevy jako úbytek volné krajiny či výstavbu logistických areálů označili z více než padesáti procent za problémové, s výjimkou výstavby satelitních měst a soustavného rozšiřování dopravních sítí. Neustále se hovoří o nutnosti výstavby dalších a dalších silnic a jejich nevyhovujícím stavu i kapacitě. Nároky na dopravní sítě se zvyšují s narůstající osobní automobilovou dopravou a vzdáleností každodenního dojíždění. Zmíněné dva jevy samy o sobě neevokují nic špatného. Bydlet přeci potřebuje každý a uleví-li se dopravním zácpám, je to jedině dobře. Možná si ale někteří respondenti neuvědomují, že migrace lidí z měst do okolních obcí způsobuje nárůst dopravy, a že výstavba rodinných domů i potřebných komunikací zase jen ukrajuje z otevřené krajiny, jejíž úbytek jinak považují za vážný problém. Komunikační síť

krajinný ráz silně ovlivňuje dopravní frekventovaností a s ní spojenými problémy (prašnost, hlučnost, splodiny), ale i snížením prostupnosti krajiny. Takže paradoxně zkracujeme vzdálenosti a spojujeme vzdálená místa, zároveň však oddělujeme populace živočichů a drobíme volnou krajinu. Řešíme problém narůstající automobilové dopravy její ještě větší podporou.

H3

Zřejmě stále přetrvává ideál bydlení v přírodě s dostupností městského komfortu, ochota dojíždět autem za prací ve městě, tedy současný stav.

Tato hypotéza se také plně nepotvrdila. Život mimo město a práci ve městě považuje za svůj ideál 29% dotazovaných. O něco menší část respondentů by nejraději žila i pracovala ve městě. Nejvíce lidí by chtělo žít ve městě a zároveň vlastnit chatu nebo chalupu. Šíření chatářských kolonií už dobu své největší slávy překlenulo a nová výstavba chatových osad není tolik běžná. Starší chatové objekty jsou stále využívány. Popularitě se začínají těšit apartmánové domy v srdci jedinečných horských oblastí jako je například Šumava. Trend s sebou nepřináší tolik prostorově náročnou výstavbu, ale svými požadavky na komfort do prostředí zasahuje. Oblasti se stávají místy víkendového přívalu lidí, tak jako to v 50. letech minulého století komentoval Ladislav Žák. Apartmánové domy jsou záležitostí spíše bohatších obyvatel vzhledem ke své finanční náročnosti.

Neřekla bych, že se bydlení v rodinném domě těší závažnější oblibě, kromě života i práce na venkově byly ostatní možnosti poměrně vyrovnané. Je ale vidět, že i v generaci mladých lidí přetrvává alespoň ideál vlastnění rekreační nemovitosti, který suburbanizaci také podporuje.

9. Závěr

Suburbanizace je současným fenoménem, který mění tvář krajiny, nejen české. Urbanizace, neboli „poměšťování“, růst měst a šíření městského způsobu života, přechází v rozlévání měst do krajiny. Sídla v okolí měst přejímají městský charakter, mnohdy ale bez jeho typických rozmanitých funkcí. Nejedná se pak o plnohodnotné město, spíše jakousi sídelní mlhovinu.

Cílem této práce bylo nastínit stručný vývoj od urbanizace směrem k dnešní suburbanizaci. Na příkladu zrodu myšlenky prvních zahradních měst ukázat původ idey života v přírodní zeleni a městě zároveň. Věnovat se poválečné situaci v České republice z hlediska krajiny, odkazu dvou architektů Žáka a Hrušky a změně v přístupu ke krajině. Snahou bylo také poskytnout pohled na současnou situaci rezidenční i komerční suburbanizace, naznačit celkem násilný přerod „idyllické venkovské krajiny“ v zemědělskou velkovýrobu. Popsat dnešní procesy fragmentace suburbánní zástavbou v protikladu minulé kolektivizace, degradace a opouštění půdy jako protipól minulé intenzifikaci. Stěhování z měst do příměstských oblastí v kontrastu s minulým centripetálním charakterem migrace. Na konceptu trvale udržitelného rozvoje naznačit vztah člověka a přírody, idey neustálého lineárního růstu a prostorové expanze lidské civilizace. Pomocí případové studie zmapovat ideál bydlení současné mladé generace a zkusit odhadnout, jakým směrem se budou ubírat jejich preference.

Další rovinou výzkumu byl vztah respondentů ke krajině, zjišťovaný podle požadavků přírodních struktur v okolí bydliště dotazovaných a hlavně také jejich hodnocení závažnosti popsaných suburbanizačních jevů. Ve dvou volně postavených otázkách dotazníku jsem doufala v zamyšlení nad účelem a nutností určitého typu výstavby – příměstských rodinných domů a logistických areálů.

Ačkoliv většina respondentů považuje za vážný problém úbytek volné krajiny, méně jim vadí výstavba satelitních měst a komunikací. Poukazuje to na menší schopnost zamyslet se nad fenoménem suburbanizace celkově. Satelitní města mohou být vnímána jako potřebná díky neustálému mediálnímu propírání nedostatku bytů. Také díky zdánlivé atraktivitě takového bydlení, vlastnit dům je pořád ještě známkou jakési společenské prestiže, i když se díky hypotékám zpřístupnilo i středním vrstvám. Reklamy developerských firem slibují dům za cenu bytu. Často se poukazuje na nedostatečnost dopravních sítí, proto jejich další výstavba vadí respondentům nejméně z uvedených suburbanizačních jevů. Je chápána jako nutná a potřebná.

Výstavba logistických areálů a hypermarketů byla označena za daleko vážnější problém, než rozšiřování dopravních sítí. V současnosti je už v některých místech patrný nadbytek velkých nákupních center, nejsou plně využívána. Přibývání logistických areálů je viditelné jak kolem měst, tak i přímo v krajině v blízkosti výhodných silničních tahů. Vadilo 63% respondentů. Oba typy výstavby jsou dobře postřehnutelné a svými obrovskými rozměry evokují, na rozdíl od „potřebných“ komunikací a rodinných domů, viditelný úbytek krajiny. Nebo její znehodnocování. V obou případech tento jev viděla jako bezproblémový jenom necelá pětina dotazovaných. Ubývání krajiny bylo v 85% hodnoceno jako problémové. Pouhých 9% dotazovaných uvedlo, že jim úbytek krajiny nevadí, nebo nevadí vůbec a jen 7% ho hodnotilo neutrálně. Zvážíme-li, že úbytek krajiny vadil většině respondentů, měly by jim logicky vadit i ostatní suburbanizační jevy. Úbytek volné krajiny posuzuje každý vlastním měřítkem. Má svým způsobem krajinu rád, ale nejspíš si neuvědomuje přímou souvislost jejího úbytku s výstavbou komunikací a šířením zástavby rodinných domů. Satelitní města byla hodnocena jako problémová ve 44%, velké části respondentů nevadila nebo se nepřiklonili k žádnému hodnocení. Celkově u satelitních měst i výstavby dopravních sítí narostl počet těch, kteří je nepovažují za problém. U ostatních jevů panuje větší shoda. V případě logistických areálů často respondenti poukazovali na nutnost jejich existence a na to, že vytváří spoustu pracovních míst. Nejvíce všechny popsané suburbanizační jevy vadí těm, kdo zvolili ideál života i práce mimo město. Pochopitelně takoví lidé mají bližší vztah k přírodě a také jich bylo poměrně málo. Zato mezi nimi panovala velká shoda odpovědí.

Z hlediska principů trvale udržitelného rozvoje chybí dostatečná reflexe dosavadního způsobu zástavby i zásahů člověka do krajiny. Většina respondentů sice považuje úbytek volné krajiny za vážný, ale v podstatě jsou s ním smíření. Dopravní sítě i logistiku do jisté míry akceptují jako nepostradatelné. Nevyhnutelné pro současný životní styl, kde je kvalita života spíše ekonomickou záležitostí. Místy je patrný rozpor mezi racionalitou respondentů – zástavba je nutná kvůli zlepšení služeb, zvýšení počtu pracovních míst – a citovou a estetickou stránkou, kdy prostě blízkost a krásu přírody potřebují. V zahraničí se stále zdatněji začínají prosazovat koncepce „zeleného urbanismu“, který spojuje ideály bydlení, blízkosti přírody i vysoké úrovně služeb. Díky propracovanému systému hromadné dopravy a např. cyklostezek nabízí zdravější prostředí, více možností trávení volného času, relaxace, ale zachovává pohodlí obyvatel a městský charakter sídel. Tento model se zdá ideálním řešením, jelikož většina respondentů preferuje kvalitu a dosažitelnost služeb a zároveň blízkost přírodních struktur. Jsou ale také

ochotni dojíždět na velké vzdálenosti, převážně individuální dopravou. Jen minimum respondentů by chtělo žít i pracovat mimo město. Rostoucí zájem o parky, veřejné a přírodní plochy by mohl posunout současnou podobu měst blíže k trvalé udržitelnosti. Pozitivním krokem je uvědomování si významu krajiny a důsledků jejího poškozování.

Ideálem bydlení podle mladé generace se ukázal život ve městě spolu s vlastněním rekreačního objektu mimo. V tom nevidím výrazné tendence k nárůstu suburbanizace. Jak už bylo řečeno, v současnosti není moc chat a chalup ve výstavbě, spíše proběhl posun k apartmánovému typu rekreačního bydlení, které není tolik dostupné. V některých oblastech probíhají přestavby chat a chalup na trvalé bydlení.

Bydlet mimo město a pracovat ve městě by chtěla více jak třetina dotazovaných, jsou potenciálními zájemci o výstavbu v zázemí měst. Podle mého názoru má reálnou šanci na úspěšnou realizaci tohoto ideálu zhruba 28 ze 103 lidí, kteří uvedli, že ho dosáhnou do 5 let. Pravděpodobně se jejich vkus tak rychle nezmění a podle své nynější finanční situace předpokládají, že pro ně toto bydlení bude dostupné. U dalších 37 osob, které považují svůj ideál za dostupný během 10 let, může nastat změna priorit, finančních a mnoha jiných okolností.

Většinu respondentů, kteří nepovažují za svůj ideál život a práci ve městě, by vadilo splnutí jejich nemovitosti s městem a zároveň úbytek krajiny považují za problémový. Asi 7% respondentů nevadí úbytek volné krajiny, ale kdyby se rozlézání města týkalo jich, vadilo by jim. Zhruba stejnému dílu dotazovaných nevadí ani úbytek volné krajiny ani splnutí jejich nemovitosti s městskou zástavbou.

Jakým směrem by se suburbanizace mohla ubírat?

Její rezidenční forma by v souladu s požadavky a ideály mladých lidí neměla mít podobu satelitních měst bez dostatečné infrastruktury. Dnešní mladí lidé preferují dostupnost obchodu, škol, zdravotnictví a služeb, všech jmenovaných složek mezi 50 – 85%. Více než polovina respondentů je tedy považuje za důležité a chtěla by je mít v okolí bydliště. Menší zájem se projevil o dostupnost úřadů a kulturního vyžití, ale stále přesahuje 40% respondentů. Vysoké preference místní vybavenosti naznačují, že zájem o projekty ve špatné návaznosti na město bude klesat. Tuto doměňku však může zpochybnit velká ochota respondentů dojíždět do zaměstnání. S větší mírou ochoty respondentů dojíždět za prací na delší vzdálenosti roste

i suburbanizované území kolem měst. S následnou intenzivnější dopravou pak zase potřeba nových komunikací. Pouhá pětina lidí uvedla, že preferuje dojíždění pouze v rámci města/obce. Z výsledků vyplývá, že polovina dotazovaných, kteří preferují *bydlení mimo město a dojíždku za prací*, by denně dojíždělo i dvacet kilometrů. Většina dotazovaných, ochotných absolvovat denně deseti až dvaceti kilometrovou jízdu do zaměstnání, by volilo osobní dopravu.

Největší přínos pro mě znamenaly odpovědi na volné otázky. Vyskytlo se v nich velmi široké spektrum názorů, podle očekávání byla hodnocení respondentů spíše negativní. V podstatě se objevila dílčí témata, o kterých jsem v této práci psala. Lidé se zamýšleli nad úbytkem a záborem půdy, možným využitím chátrajících industriálních objektů namísto stavby nových, nad potřebou takového typu výstavby. Zmiňovali absenci duchovna a krajinného rázu. Někteří popisovali svou přímou zkušenost s takovými místy. Jedni viděli v rozestavěných domcích pouhé noclehárny nevalné architektonické kvality, jiní život v zeleni s novými sousedy, vztahy a přáteli. „*Tvář krajiny lze velmi těžce udržet bez přispění a vůle lidí, kteří v ní žijí.*“ (Tunka, 2001) Proto považuji za velice důležité, že dnešní mladá generace o krajině přemýšlí a není jí lhostejná. Nezáměr může být daleko horší než rozdílné názory.

Zdroje

(nedatováno).

(31. leden 2012). Získáno 5. květen 2012, z Český statistický úřad:

[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/92001F662B/\\$File/820912p03.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/92001F662B/$File/820912p03.pdf)

(2013). Získáno 15. Únor 2013, z Permakultura(CS): <http://www.permakulturacs.cz/>

About the Club of Rome. (2013). Získáno Únor. 3 2013, z The Club of Rome:

<http://www.clubofrome.org/?p=324>

Baše, M. (2006). *Sídla a stavby na venkově*. Praha: České vysoké učení technické.

Brown, L. R. (1. květen 2007). *Designing Cities for People*. Získáno 10. březen 2012, z Earth Policy Institute: http://www.earth-policy.org/book_bytes/2007/pb2ch11_ss7

Brown, L. R. (12. září 2006). *The Ecology of Cities*. Získáno 3. březen 2012, z Earth Policy Institute: http://www.earth-policy.org/book_bytes/2006/pb2ch11_ss2

Cílek, V. (2002). *Krajiny vnitřní a vnější*. Praha: nakladatelství Dokořán.

Cílek, V., & Baše, M. (listopad 2005). *Suburbanizace pražského okolí: dopady na sociální prostředí a krajinu*. Získáno 6. květen 2012, z

<http://www.vesteckazvonicka.cz/files/active/0/Suburbanizace%20pra%C5%B5esk%C3%A9ho%20okol%C3%AD..pdf>

Čechlovský, V. (7. květen 2012). *ekonomika*. Získáno 7. květen 2012, z Novinky.cz:

<http://www.novinky.cz/ekonomika/266853-cesky-sen-mit-svuj-byt.html>

Čermák, Z., Novák, J., & Ouředníček, M. (2011). Saldo migrace/net migration. V *Atlas sociálně prostorové diferenciaci České republiky* (stránky 89-91). Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.

Český statistický úřad. (31.. leden 2012). *Bytová výstavba v územích České republiky v letech 1997-2010*. Získáno 8.. březen 2012, z Český statistický úřad: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/8209-12>

Dejmal, I. (2001). Odkud a kam jde naše kultura nakládání s prostorem. V *Krajina jako kulturní prostor*. Lomnice nad Popelkou: Jaroslav Bárta.

Dejmal, I. (2008). *Prostor k úvaze*. Lomnice nad Popelkou: Studio JB.

Duffková, J. (15.. květen 2006). *O tom, jak a proč vzniklo a (zatím) nezaniklo chataření a chalupaření v Čechách*. Získáno 5. 5 2012, z PhDr. Jana Duffková, CSc. - katedra sociologie FF UK:

http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotniho-stylu/Duffkova_chatareni-chalupareni-v-CR.html

Evropská úmluva o krajině. (20. Říjen 2000). Získáno 20. Únor 2013, z CENELC:

<http://www.cenelc.cz/evropska-umluva-o-krajine.html>

Fejfar, V. (26. 4 2010). *VGP Park Horní Počernice – město z hal*. Získáno 5. 10 2012, z Konstrukce.

Odborný časopis pro stavebnictví a strojírenství : <http://www.konstrukce.cz/clanek/vgp-park-horni-pocernice-mesto-z-hal/>

Fenomén současných velkoměst: Guerilla gardening. (20. Květen 2012). Získáno 18. Únor 2013, z National Geographic Česko: <http://www.national-geographic.cz/detail/fenomen-soucasnych-velkomest-guerilla-gardening-19739/>

Gremlica, T. (2002). Neuspořádaný, neregulovaný a z dlouhodobého hlediska neudržitelný růst městských aglomerací. V L. Sýkora, *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky.* (str. 35). Praha: Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.

Hnilička, P. (2005). *Sídelní kaše.* Brno: Vydavatelství ERA.

Hruška, E. (1946). *Krajina a její soudobá urbanisace.* Praha: B. Pyšvejc.

Hrůza, J. (1965). *Teorie měst.* Praha: nakladatelství Československé Akademie Věd.

Chuman, T., & Romportl, D. (2011). Komerční plochy 1990-2000. V M. Ouředníček, J. Temelová, & L. Pospíšilová, *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky.* Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.

Chuman, T., & Romportl, D. (2011). Příklady komerční suburbanizace. V M. Ouředníček, J. Temelová, & L. Pospíšilová, *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky* (stránky 125-126). Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.

Kašparová, K. B. (14.. leden 2008). *Firemní ekologie EIA.* Získáno 5.. květen 2012, z Enviweb: <http://www.enviweb.cz/clanek/eia/67818/>

Kohák, E. (2011). *Zelená svatozář.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Lapka, M. (2008). Krajina jako petosféra. *Vesmír 87*, 34-36.

Lapka, M. (2008). *Úvod do sociologie krajiny.* Praha: Karolinum.

Lovelock, J. (2008). *Gaia vrací úder. Proč se Země brání a jak ještě můžeme zachránit lidstvo.* . Praha: Academia.

Löw, J. (2001). Krajinný ráz – významná součást kulturního bohatství národa. V *Krajina jako kulturní prostor.* Lomnice nad Popelkou: Jan Bárta.

Meadows, Donella; Meadows, Dennis; Randers, Jorgen. (1995). *Překročení mezí.* Praha: Nakladatelství Argo.

MHMP. (15. září 2005). *závěr zjišťovacího řízení.* Získáno 5. květen 2012, z Cenia: http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=OCGQQFjAC&url=http%3A%2F%2Ftomcat.cenia.cz%2Feia%2Fdownload.jsp%3Fview%3Deia_cr%26id%3DPHA139%26file%3Dzjistova-ciDOC&ei=PYSIT5KLONDtOaXk_ZED&usg=AFQjCNE1YdV83_HkDLvMq9Q-L8KLxRcApg

Moldan, B. (2013). *Trvale udržitelný rozvoj a informace.* Získáno 16. Únor 2013, z Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy: <http://www.czp.cuni.cz/Osoby/Moldan/moldan1.htm>

MŽP. (1992). *Platná legislativa.* Získáno 20. Únor 2013, z Ministerstvo životního prostředí České republiky: <http://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf/d79c09c54250df0dc1256e8900296e32/5b17dd457274213ec12572f3002827de?OpenDocument>

- Ouředníček, M. (2011). Centra dojížděky. V M. Ouředníček, J. Temelová, & L. Pospíšilová, *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky* (stránky 55-57). Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.
- Ouředníček, M. (2002). Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu. V L. Sýkora, *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. (str. 46). Praha: Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.
- Ouředníček, M. (2011). Technická infrastruktura a pošty. V M. Ouředníček, J. Temelová, & L. Pospíšilová, *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky* (stránky 83-85). Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.
- Ouředníček, M., & Temelová, J. (2011). Extrémy bytové výstavby. V M. Ouředníček, J. Temelová, & L. Pospíšilová, *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky* (stránky 107-108). Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.
- Perlín, R. (2002). Nízkopodlažní výstavba v územních plánech obcí v zázemí Prahy. V L. Sýkora, *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. (stránky 141-157). Praha: Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.
- Pospěch, P. (2009). Cizinec opouští město: Nákupní centrum jako privatizovaný prostor. V S. Ferenčuhová, M. Hledíková, L. Galčanová, & B. Vacková, *Město: Proměnlivá ne/samozřejmost* (stránky 177-179). Červený Kostelec: nakladatelství Pavel Mervart.
- Puldová, P., & Ouředníček, M. (2011). Suburbanizace a školy. V M. Ouředníček, J. Temelová, & L. Pospíšilová, *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky* (stránky 133-134). Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.
- Rojková, H. (8. květen 2012). *Školy v okolí Prahy volají o pomoc. Docházejí místa pro prvňáky*. Získáno 8. květen 2012, z iDNES: http://praha.idnes.cz/skoly-v-okoli-prahy-volaji-o-pomoc-dochazeji-mista-pro-prvnyky-p7k-/praha-zpravy.aspx?c=A120505_1774008_praha-zpravy_jpl
- Rowley, S. (22. Únor 2011). *The Guardian Environment blog*. Získáno 17. Únor 2013, z The Guardian: <http://www.guardian.co.uk/environment/blog/2011/feb/22/rebound-effect-climate-change>
- Sklenička, P. (2011). *Pronajatá krajina*. Praha: nakladatelství Centrum pro krajinu s.r.o.
- Sunega, P. (2. červen 2003). *životní úroveň & bydlení*. Získáno 5. 5 2012, z socioweb: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=147&lst=105>
- Sýkora, L. (2002). Suburbanizace a její důsledky: výzva pro výzkum, usměřování rozvoje území a společenskou angažovanost. V L. Sýkora, *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. (stránky 9-21). Praha: Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.
- Sýkora, L. (2010). Suburbanizace. Problém i řešení. *Vesmír* 89, 2010/7, 440-443.
- Šmajš, J. (2008). *Filosofie- obrat k Zemi. Evolučně ontologická reflexe přírody, kultury, techniky a lidského poznání*. Praha: Academia.
- Teige, K. (1947). Předmluva o architektuře a přírodě. V L. Žák, *Obytná krajina* (str. 18). Praha: S.V.U. Mánes.

- Temelová, J. (2011). Lékaři pro dospělé a děti. V M. Ouředníček, J. Temelová, & L. Pospíšilová, *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky* (stránky 79-81). Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.
- Temelová, J. (2011). Základní a mateřské školy. V M. Ouředníček, J. Temelová, & L. Pospíšilová, *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky* (stránky 77-79). Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.
- Temelová, J., & Ouředníček, M. (2011). Bytová výstavba. V M. Ouředníček, J. Temelová, & L. Pospíšilová, *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky* (stránky 105-106). Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.
- The Club of Rome - history*. (2013). Získáno 13. Únor 2013, z The Club of Rome:
<http://www.clubofrome.org/?p=375>
- Tunka, M. (2001). Co mění krajinu, tvář naší země. *Krajina jako kulturní prostor*. Lomnice nad Popelkou: Jaroslav Bárta.
- Valtr, P. (2001). Exploatace krajiny z pohledu krajináře, ekologa a urbanisty (uvedený necitlivý výraz má vyprovokovat k pokoře, pochopení a citlivosti). V *Krajina jako kulturní prostor*. Lomnice nad Popelkou: Jaroslav Bárta.
- Vavroušek, J. (1996). Hledání lidských hodnot slučitelných s trvale udržitelným způsobem života. V E. Kohák, *Závod s časem* (stránky 209-216). Praha: Torst.
- Votrubec, C. (1980). *Liská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě*. Praha: Academia.
- WCED. (1991). *Naše společná budoucnost*. Praha: Academia.
- Žák, L. (1947). *Obytná krajina*. Praha: S.V. U. Mánes – Svoboda.

Seznam tabulek a obrázků

Tabulka č. 1: Příklady rychlého populačního růstu velkoměst třetího světa. (WCED, 1991)

Obrázek č. 1: Koncept zahradního města, autor Ebenezer Howard, 1898 (Hrůza, 1965)

Seznam grafů a map

- Graf č. 1: Zastoupení věkových skupin v případové studii *Postoje mladé generace k bydlení a vztah ke krajině*
- Graf č. 2: Zastoupení mužů a žen v případové studii
- Mapa č. 1: Zastoupení měst a krajů ve vzorku respondentů
- Graf č. 3: Právní vztah respondentů k současnému bydlení
- Graf č. 4: Počet respondentů, kteří v blízké budoucnosti budou či nebudou hledat bydlení
- Graf č. 5: Ideál bydlení respondentů
- Graf č. 6: Přijatelnost představy, že respondentovu nemovitost pohltí město
- Graf č. 7: Hodnocení závažnosti suburbanizačních jevů ve vztahu k ideálu bydlení
- Graf č. 8: Vzdálenost a ochota dojíždět za prací
- Graf č. 9: Způsob dopravy do zaměstnání
- Graf č. 10: Předpokládaná dosažitelnost ideálního bydlení v časovém horizontu
- Graf č. 11, 12: Požadavky na infrastrukturu v místě bydliště ve vztahu k ideálu bydlení
- Graf č. 13: Důležitost přírodních struktur ve vztahu k ideálu bydlení

Autor: Zuzana Vernerová

Přílohy

(foto autorka)

Příloha č. 1

Fotografie rozšiřující se plzeňské suburbánní zóny. Okraj města Starý Plzenec, který leží v blízkosti nákupní zóny na kraji Plzně a atraktivního okolí řeky Úslavy a hradu Radyně.

Obec Štáhlavy, také v blízkosti Plzně a zámeckého areálu Kozel.

Příloha č. 2

VGP park Horní Počernice, fotografie jednoho z největších logistických areálů v České republice.

Další etapa rozšíření logistického parku, nový areál „Nord“

Oplocená „měsíční krajina“

Obec Radonice, přibližně kilometr vzdálená od VGP Parku (ten je vidět na obzoru, zvýrazněn šipkami)

Obec Radonice s novou výstavbou rodinných domů

Sousedící obec Vinoř

Příloha č. 3

Náhled dotazníku případové studie *Postoje mladé generace k bydlení a vztah ke krajině*

The screenshot shows a web interface for a survey. At the top left is a logo 'VYPLN TOXCZ' with a blue checkmark. To the right are links for 'Přihlášení do klientské sekce' and 'Nová registrace'. A navigation bar contains buttons for 'Úvod', 'Průzkumy', 'Testy', 'Produkty', 'Jak na to', 'Ceník', and 'Kontakt'. Below this are links for 'Dotazníky k vyplnění', 'Archiv výsledků', 'Rady a tipy', 'FAQ', and 'Nápověda'. A yellow pencil icon is on the right.

Zadávatelka průzkumu
Zuzana Vernerová
fizzz@centrum.cz

Prosím o šíření dotazníku
Social media icons (Facebook, Twitter, Plus) and a counter showing '1'.

Diskuse k tématu
Form fields for 'Jméno:' and 'Zpráva:' with a 'Poslat zprávu' button.

Postoj mladé generace k bydlení a vztah ke krajině

Konec vyplňování **16. 04. 2012 23:30**, výsledky budou veřejně přístupné.
Počet otázek: 16 Průměrná doba vyplňování: 00:08:30

Dobrý den,

jsem studentka **Filozofické fakulty Univerzity Karlovy** a ve své diplomové práci se věnuji tématu **suburbanizace**, tedy šíření měst, v rámci oboru **sociální a kulturní ekologie**. Ráda bych zmapovala ideál bydlení a vztah ke krajině u **mladých lidí ve věku 18 – 35 let**. Dotazník není jinak než věkem omezen a je zcela **anonymní**.

Všem respondentům velice děkuji za ochotu a jejich drahocenný čas!

Vyplnit dotazník

Zadavatelka průzkumu

Zuzana Vernerová
fizz@centrum.cz

Prosím o šíření dotazníku

Diskuse k tématu

Jméno:

Zpráva:

Poslat zprávu

HTML značky nepovoleny.

Zuzana Vernerová:

Dekuju! A díky patri memu vedoucímu diplomky za dobre rady a připominky.A samozrejme vsem ochotnz respondentum!

10. dubna 2012 v 22:59

[reagovat](#) | [smazat](#)

V reakci na

[Tereza](#)

Tereza: Hezky sestavené otázky, jeden z nejlepších průzkumů, na který jsem tu poslední dobu narazila :)

09. dubna 2012 v 13:17

[reagovat](#) | [smazat](#)

Postoj mladé generace k bydlení a vztah ke krajině

Konec vyplňování 16. 04. 2012 23:30, výsledky budou veřejně přístupné.
Počet otázek: 16 Průměrná doba vyplňování: 00:08:30

povinná otázka

1. Rok Vašeho narození:

- 1976
- 1977
- 1978
- 1979
- 1980
- 1981
- 1982
- 1983
- 1984
- 1985
- 1986
- 1987
- 1988
- 1989
- 1990
- 1991
- 1992
- 1993
- 1994

povinná otázka

2. Pohlaví:

- Muž
- Žena

povinná otázka

3. Místo Vašeho současného bydliště, nemusí odpovídat trvalému bydlišti. Uveďte název obce / města :

 (text)

povinná otázka

4. Současný typ Vašeho bydlení:

- Rodinný dům ve městě
- Rodinný dům v zázemí města
- Venkovský rodinný dům
- Byt ve vilovém domě s několika byty
- Byt v činžovním domě
- Byt v panelovém domě
- Byt v novostavbě
- Jiná odpověď:

povinná otázka

5. Jaký je Váš "právní" vztah k Vašemu současnému bydlišti?

- Nájemník
- Vlastník
- Spolubydlíci
- Bydlím s rodiči
- Bydlím na vysokoškolské koleji
- Jiná odpověď:

povinná otázka

6. Hledáte v současnosti či budete hledat v blízké budoucnosti (cca. do 5 let) nové bydlení?

- Ano
- Spíše ano
- Ne
- Spíše ne
- Nevím

povinná otázka

7. Jaké je podle Vás ideální bydlení? Co si pod tímto pojmem představíte?

- Bydlet a pracovat ve městě
- Bydlet mimo město a pracovat ve městě
- Bydlet a pracovat ve městě a zároveň vlastnit chatu, chalupu či jiný rekreační objekt mimo město
- Bydlet mimo město a pracovat mimo město

Zadavatelka průzkumu

Zuzana Vernerová
fizz@centrum.cz

Prosím o šíření dotazníku

Diskuse k tématu

Jméno:

Zpráva:

Poslat zprávu

HTML značky nepovoleny.

Zuzana Vernerová:

Dekuju! A díky patří memu vedoucímu diplomky za dobre rady a připominky.A samozrejme vsem ochotnzm respondentum!

10. dubna 2012 v 22:59

[reagovat](#) | [smazat](#)

V reakci na

[Tereza](#)

Tereza: Hezky sestavené otázky, jeden z nejlepších průzkumů, na který jsem tu poslední dobu narazila :)

09. dubna 2012 v 13:17

[reagovat](#) | [smazat](#)

Postoj mladé generace k bydlení a vztah ke krajině

Konec vyplňování 16. 04. 2012 23:30, výsledky budou veřejně přístupné.
Počet otázek: 16 Průměrná doba vyplňování: 00:08:30

povinná otázka

8. Města se stále rozrůstají za své hranice. Bylo by pro Vás přijatelné, kdyby se Váš dům, původně pořízený za městem, v přírodě, stal postupem času součástí města?

- Ano
- Spíše ano
- Ne
- Spíše ne
- Nevím

povinná otázka

9. Považujete šíření města do krajiny – suburbanizaci – za problém? Hodnoťte jednotlivé suburbanizační jevy ve škále 1–5, kde 1 = považuji za vážný problém a 5 = nepovažuji za problém

U každé podotázky prosím zvolte odpověď v rozpětí 1–5:

Výstavba satelitních měst:	1	2	3	4	5
Výstavba logistických areálů, skladových hal:	1	2	3	4	5
Výstavba hypermarketů a nákupních center:	1	2	3	4	5
Výstavba a zahušťování dopravních sítí v okolí měst:	1	2	3	4	5
Úbytek volné krajiny:	1	2	3	4	5

povinná otázka

10. V případě Vašeho ideálního bydlení byl(a) byste ochoten(ochotna) dojíždět za prací a jak daleko?

- Ne, vůbec nedojíždět, práce doma nebo v pěším dosahu
- Ne, dojíždět jen v rámci města / obce
- Ano, dojíždět do 5 km od města / obce
- Ano, dojíždět do 10 km od města / obce
- Ano, dojíždět do 20 km od města / obce
- Ano, vzdálenost pro mě není tak podstatná
- Jiná odpověď:

povinná otázka

11. V případě Vašeho ideálního bydlení jaký typ dopravy byste preferoval(a) ?

- Hromadná doprava
- Osobní doprava (automobil, motocykl...)
- Koło
- Pěší
- Jiná odpověď:

povinná otázka

12. Myslíte si, že je pro Vás Váš ideál bydlení dosažitelný? Pokud ne, můžete uvést proč?

- Ano, do 5 let
- Ano, do 10 let
- Ano, do 20 let
- Nevím
- Jiná odpověď:

Zadavatelka průzkumu

Zuzana Vernerová
fizz@centrum.cz

Postoj mladé generace k bydlení a vztah ke krajině

Prosím o šíření dotazníku

1

Konec vyplňování **16. 04. 2012 23:30**, výsledky budou veřejně přístupné.
Počet otázek: 16 Průměrná doba vyplňování: 00:08:30

Diskuse k tématu

Jméno:

Zpráva:

[Poslat zprávu](#)

HTML značky nepovoleny.

13. Jak důležitou roli pro Vaše ideální bydlení hraje vybavenost / infrastruktura v místě bydliště? Hodnoťte jednotlivé položky ve škále 1–5, kde 1 = velmi důležité a 5 = nedůležité povinná otázka

U každé podotázky prosím zvolte odpověď v rozpětí 1–5:

	1	2	3	4	5
Obchod:	☐	☐	☐	☐	☐
Škola, školka:	☐	☐	☐	☐	☐
Zdravotnické zařízení:	☐	☐	☐	☐	☐
Kulturní vyžití (divadla, kina, muzea a jiné kulturní instituce):	☐	☐	☐	☐	☐
Služby:	☐	☐	☐	☐	☐
Dostupnost orgánů státní správy (úřady, pošty, policie...):	☐	☐	☐	☐	☐
Sportovní vyžití (bazény, stadiony, hřiště a jiná sportoviště):	☐	☐	☐	☐	☐

Zuzana Vernerová:
 Dekuju! A díky patří memu vedoucimu diplomky za dobre rady a pripominky.A samozrejme vsem ochotnm respondentum!
 10. dubna 2012 v 22:59
[reagovat](#) | [smazat](#)
 V reakci na [Tereza](#)

14. Jak důležitou roli pro Vás v ideálním případě hraje dostupnost následujících struktur v okolí bydliště. Hodnoťte ve škále 1–5, kde 1 = velmi důležité a 5 = nedůležité povinná otázka

U každé podotázky prosím zvolte odpověď v rozpětí 1–5:

	1	2	3	4	5
Přírodní parky:	☐	☐	☐	☐	☐
Městské parky a ostatní městské odpočinkové zóny zeleně:	☐	☐	☐	☐	☐
Otevřená krajina (lesy, louky, pole...):	☐	☐	☐	☐	☐

Tereza: Hezky sestavené otázky, jeden z nejlepších průzkumů, na který jsem tu poslední dobu narazila :)
 09. dubna 2012 v 13:17
[reagovat](#) | [smazat](#)

Zadávatelka průzkumu

Zuzana Vernerová
fizzz@centrum.cz

Prosim o šíření dotazníku

1

Diskuse k tématu

Jméno:

Zpráva:

Poslat zprávu

HTML značky nepovoleny.

Zuzana Vernerová:

Dekuju! A díky patří memu vedoucímu diplomky za dobře rady a připomínky. A samozřejmě všem ochotným respondentům!

10. dubna 2012 v 22:59

[reagovat](#) | [smazat](#)

V reakci na

[Tereza](#)

Tereza: Hezky sestavené otázky, jeden z nejlepších průzkumů, na který jsem tu poslední dobu narazila :)

09. dubna 2012 v 13:17

[reagovat](#) | [smazat](#)

Postoj mladé generace k bydlení a vztah ke krajině

Konec vyplňování 16. 04. 2012 23:30, výsledky budou veřejně přístupné.
Počet otázek: 16 Průměrná doba vyplňování: 00:08:30

povinná otázka

15. Co Vás napadá při pohledu na uvedené fotografie? Pokuste se několika slovy vystihnout tuto krajinu:

Logistický park Horní Požernice, rozloha 1.100.000 m² (zatím, právě probíhá dostavba)

povinná otázka

16. Co Vás napadá při pohledu na uvedené fotografie? Pokuste se několika slovy vystihnout tuto krajinu:

Vizualizace novostaveb v obci Radonice a okolí

(dostupné z <http://www.novostavby-v-cesku.cz/nabidka/projekt.php?cis=60>)

Okraj Radonic v reálu 31.3.2012

